Budsjett 2023
Økonomiplan 2023-2026

Kommunestyrets vedtak 14. desember 2022

Rana kommune

Kommunestyrets behandling av sak 154/2022 i møte den 13.12.2022:

Vedtak

Barnehage:

4 millioner bevilges fra disposisjonsfondet til å øke den generelle kapasiteten på barnehageplasser som et rekrutteringstiltak. Plassene er søkbare for alle barn som har foreldre som er folkeregistrert i Rana kommune.

Kommunestyret ber rådmannen om å:

1. I dialogen med kommunaldepartementet i forbindelse med frikommuneprosjektet be om at pengene staten sparer på kontantstøtte ved å gi barn uten rett plass i barnehage, helt eller delvis gis som bevilgning for å gi kommunen mulighet til å øke antallet barnehageplasser.
2. I løpet av 2023 å igangsette et prosjekt for å gi bedrifter mulighet til å kjøpe barnehageplasser til barn, uten rett, som er folkeregistrert i Rana kommune. Dette skjer ved å utvide kapasiteten for bedriftenes regning og risiko. Rådmannen rapporter fremdriften i prosjektet til kommunestyret på egnet måte.

Klimafond

3 Det bevilges kr 500 000,- til et klimafond som skal brukes for å kutte utslipp i kommunens egen drift og rådmannen bes komme tilbake til kommunestyret innen utgangen av mars 2023 med forslag på tiltak og tiltakenes estimerte effekt på utslipp.

Inndekning: Reduksjon på kr. 500 000,- fra Kirkelig Fellesråd. Forslaget gjelder for hele økonomiplanperioden.

Verbalforslag

1. Kultur

Kommunestyret ber Rådmannen inkludere arbeidet med ikke lovpålagte fritidstilbud, samfunnshuset og kino i arbeidet med ny temaplan kultur. Kommunestyret mener det haster med en ny kulturplan som må se på bl.a: Hva som skal være drevet av kommunen og hva frivillige lag og foreninger kan drive med støtte, bruk og sambruk av lokaler for å sikre effektiv drift, energieffektivitet og redusert vedlikeholdsbehov.

2. Eiendom

Rådmannen bes komme tilbake til kommunestyret med en sak om eventuelle salg av deler av kommunens eiendommer og bygg i samråd med KF Bygg. Kommunestyret ber om en bred tilnærming hvor sosial, økonomisk og miljømessig bærekraft vurderes.

3. Gatelaget:

Kommunestyret ber om at avsatte timer kommunen disponerer i Stålhallen gjennom partnerskapsavtalen tildeles gatelaget.

4. Klimaregnskap og klimabudsjett:

Det er tidligere gjort vedtak om at Rana kommune skal arbeide for en reduksjon i klimagassutslippene som følger den nasjonale utslippsrammen for reduksjon fram mot 2030 og 2050. Det er også gjort vedtak om at skal det lages klimaregnskap og budsjett som et styringsverktøy for å nå målene.

I forbindelse med forslag til budsjett og økonomiplan 2023-2026 virker dette litt lite konkret og håndfast. Vi ønsker derfor å komme med følgende presiseringer:

I forbindelse med klimaregnskap og budsjett skal det.

1. Lages oversikt over utførte tiltak og effekter av disse.
2. Utarbeide egen handlingsplan med konkrete tiltak for reduksjon av klimagasser i forhold til delmål.
3. Hvis delmål ikke kan nås skal avbøtende tiltak iverksettes.
4. Ansvaret for gjennomføring av tiltak fordeles på de kommunale virksomhetene og innebærer rapporteringskrav på lik linje med virksomhetenes økonomiske rapportering.

For å nå klimamålene, er det viktig at hele kommuneorganisasjonen samarbeider, på tvers av egne virksomheter og sammen med innbyggerne og lokalt næringsliv, samt regionale og statlige myndigheter.

5. Forringelsesgebyr

<u>Vedrørende gebyr for leie av offentlig trafikkareal og parkeringsplasser til riggareal.</u>
(Forringelses gebyr)

Kommunestyret ser at gjeldende og foreslåtte ordning/prising kan gi uønskede effekter på et allerede høyt kostnadsnivå for byggenæringen.

Formålet med gebyrene skal være å søke å begrense bruken av offentlige trafikk og parkerings areal til riggeformål, ikke å være en kostnadsdriver i et allerede svært presset bygge marked.

Rådmannen bes gå i dialog med byggenæringen for å se om det er behov for å endre ordningen for å få en mere harmonisk innretning som gir ønsket effekt.

Kommunestyret ber om at en slik rapport, med et eventuelt revidert forslag, legges fram for kommunestyret i mars.

6. Kommunestyret ber rådmannen lage en samlet strategi for å motvirke en forventet økning i fattigdom. Strategien må ta utgangspunkt i FNs bærekraftmål der utryddelse av fattigdom inngår, der alle relevante planverk og strategidokumenter i kommunen inngår, og der NAV Rana (og HOLF-prosjektet) sin strategi samles. Målet er å agere proaktivt i en tid der vi ser at de fattigste kjenner endringen i verdensøkonomien først.

7. Kommunestyret ber om at Stortingets vedtak i statsbudsjettet for 2022 blir en uavkortet økning til sosialhjelpsmottakere i desember: 1000 kr pr mottaker og 1000 kr pr barn med utbetaling i desember.

8. Når neste byggeprosjekt fremmes til politisk behandling ber kommunestyre rådmannen utrede to alternativer for å beregne overføringen til Byggdrift KF for FDV av bygget: 1) FDV-kostnader basert på historisk kost og 2) levetidskostnader basert på NS 3454 slik rapporten fra Bedriftskompetanse beskrev i sak 122/22. Utredningen må også gjøre en vurdering om kostnader til utvikling skal inngå som en del av årlige overføringer til Byggdrift KF eller være en del av kommunens investeringsbudsjett når behovet oppstår. På denne måten kan kommunestyret ta et valg om hvilket nivå for FDV/FDVU en ønsker å legge seg på.

9. Kommunestyret ber rådmannen ta kontakt med fylkeskommunen for å knytte Rana kommune til strategien for ung inkludering, og på kommunalt nivå følge opp denne handlingsplanen. Rådmannen bes også jobbe fram en overordna strategi for å utvide kompetansen i arbeidet med lærlinger i kommunen.

10. Kommunestyret ber rådmannen utrede hvordan Rana kan begrense nedbygging av naturområder.

Rådmannens forslag til vedtak

1. Budsjett og økonomiplan vedtas med obligatoriske oppstillinger og budsjett skjema, samt økonomiske handlingsregler, mål og premisser for kommunens tjenesteproduksjon som fremgår av dokumentet.

2. Årsbudsjett 2023 for Rana kommune vedtas med en inntektsramme på 2 361 166 000 kr.

   Rammen for tjenesteproduksjon settes til netto 1 730 651 000 kr med slik fordeling:

   Støttetjeneste 120 696 000

   Oppvekst og kultur 601 757 000

   Helse og omsorg 666 545 000

   NAV kommune..... 44 750 000

   Tekniske tjenester..... 115 591 000

   Kirkelig Fellesråd..... 16 525 000

   Fellesområde drift..... 73 394 000

   Rana Byggdrift KF..... 91 393 000

3. Investeringsbudsjettet for 2023 vedtas med en total investeringsramme på 790,3 mill. kr inkludert kommunens bidrag til ny flyplass på 450 mill. kr. Samlet låneopptak til finansiering av investeringer vedtas med inntil 233,1 mill. kr fordelt med 87,1 mill. kr i ordinære lån og 146 mill. kr til selvfinansierende prosjekt.

4. Rammen for tildeling av startlån settes til 100 mill. kr. Tildeling av startlån vedtas finansiert ved opptak av startlån i Husbanken med 100 mill. kr.

5. Det kommunale skattøret settes til høyest tillatte sats.

6. Kommunale gebyrer og betalingssatser reguleres per 1. januar 2023 i henhold til prisstigning i kommunal sektor anslått av Kommunal- og distriktsdepartementet til 3,7 prosent for 2023, dersom ikke annet fremgår av rådmannens forslag til vedtak.

   Gebyrregulativ for 2023 og endringer ut over lønns- og prisvekst, vedtas i henhold til vedlegg 3 gebyrregulativ.

7. Eiendomsskatt vedtas i henhold til vedlegg 3.5. Rana kommune benytter Skatteetatens formuesgrunnlag for boliger som verdigrunnlag for beregning av eiendomsskatt på boligeiendommer. For boliger uten formuesgrunnlag, fritidseiendommer og næringseiendom, benyttes kommunale kontorjusterte takster økt med 10 prosent av opprinnelig takst. Den generelle eiendomsskatten settes til 7 promille. Eiendomsskattesatsen på boliger og fritidseiendom settes til 2 promille. Bunnfradraget settes til 300 000 kr per boenhet på boligeiendommer.

8. Foreldrebetaling i barnehage settes fra 1.1.2023 til makspris fastsatt i statsbudsjettet for 2023 til 3 000 kr.

9. Husleiereguleringer: Gjennomgangsboliger som kommunen eier og leier inn for fremleie, samt helse-, sosial- og omsorgsboliger reguleres i henhold til Husleieloven dersom ikke annet er avtalt.
10. Rådmannen gis følgende fullmakter innenfor budsjettets rammer:
    a. Avhende kommunal eiendom som ikke har kommunal anvendelse.
    b. Budsjettreguleringer som følger av sentrale og lokale lønnsoppgjør.
    c. Budsjettreguleringer innenfor sektorenes rammer.
    d. Gjennomføre låneopptak av nye lån og refinansiere tidligere låneopptak. Herunder aksept av lånebetingelser, inngå avtaler om fastrente og underskrift av gjeldsbrev på vegne av kommunen.
    e. Beslutte oppstart av investeringer finansiert av ubundne kapitalfond, driftsmidler, næringsfond, lån og tomtefond. Disponere rammebevilgning avsatt til samfunnsformål i henhold til kommuneplanens handlingsdel.
    f. Fordeling av bevilgning til småinvesteringer innenfor rammen på 10,0 mill. kr.
    g. Regulering av teknisk art innenfor drift og finans.
    h. Gjennomføre salg av konsesjonskraft.
    i. Kjøp og salg av boliger finansiert av boligfond.

Innholdsfortegnelse

Rådmannens forslag til vedtak **1**
Innretningen i økonomiplanen 5
Organisering, styring og planlegging **8**
Politisk organisering 8
Administrativ organisering 8
Plan og styringssystemet 9
Bærekraftig omstilling og innovasjon som strategi 10
Samfunn og bærekraft **12**
Strategiske mål, utviklingstrekk og utfordringer 12
Kommuneplanens handlingsdel 17
Styringsindikatorer samfunn og bærekraft 19
Medarbeidere og organisasjon **20**
Tjenester **23**
Kommuneøkonomi **25**
Forutsetninger og rammebetingelser **27**
Handlingsregel for bærekraft 27
Mål og premisser 27
Realkapital og vedlikeholdsetterslep 28
Usikre finansinntekter 29
Koronapandemien 29
Statsbudsjettet 2023 30
Nytt inntektssystem fra 2024 31
Frie inntekter 32
Eiendomsskatt 34
Brukerbetalinger og salgs- og leieinntekter 35
Kommunale gebyrer 35
Budsjett og økonomiplan **39**
Omstillingsbehov 39
Investeringer 42
Finans 47
Tjenesteproduksjon 54
Utfordringer på lang sikt **86**
Befolkningsutvikling 86
Investeringsbehov i et langsiktig perspektiv 88
Vedlegg **90**
Vedlegg 1. Bevilgningsoversikt drift 90
Vedlegg 2. Bevilgningsoversikt investering 91
Vedlegg 3. Gebyrregulativ 92
Vedlegg 4. Utgiftsutjevning 2023 107
Vedlegg 5. Befolkning og levekårssoner 108
Vedlegg 6 Eiendomsskatt og skattebelastning 2023 110
Vedlegg 7 Klimabudsjett 111
Figur- og tabelloversikt 118

Innledning og sammendrag

«Tenke nytt – bærekraftige løsninger for fremtiden»

Rana samfunnet står ved et veiskille, der vi forventer at ny industrietablering og ny flyplass vil skape vekst.

Samtidig møter vi på lik linje med andre kommuner utfordringer knyttet til flere eldre og flere unge i utenforskap.

Dette krever at vi tenker nytt og tar i bruk innovative løsninger i samarbeid med innbyggere, frivillighet og næringsliv.

Rana kommune har fortsatt en robust kommuneøkonomi med rom for utvikling.

Kommunen skal legge til rette for gode fremtidsrettede tjenester, samtidig som en bærekraftig kommuneøkonomi sikres.

Rana kommune har inntatt en aktiv rolle som samfunnsutvikler og disponert kommunens økonomiske handlingsrom til samfunns-prosjekt som skal gi vekst. Prioriteringer og et høyt investeringsnivå over tid, forplikter oss økonomisk fremover. Samtidig påvirker makroforhold som krigen i Ukraina, inflasjon og høyere renter kommunens økonomi.

Rana kommune har en robust kommune-økonomi, samtidig utfordres bærekrafts-balansen av økt gjeldsgrad, lavere fondsmidler og demografiske utfordringer.

Budsjett- og økonomiplanen er innrettet for å dempe risiko og begrense ubalansen i den økonomiske bærekraften.

Fortsatt koronaberedskap

Koronapandemien stilte kommunen overfor store utfordringer i 2020 og 2021. Nye tjenester ble etablert, og vi måtte legge om driften for å ivareta smittevern og nye behov.

Fra 2022 har pandemien gått over i en ny fase. Smitteverntiltak er fjernet og samfunnet har åpnet opp igjen, men vi har fortsatt betydelige merkostnader knyttet til pandemien i år, som ikke er kompensert.

Krigen i Ukraina påvirker også kommunen

Kort tid etter at samfunnet ble gjenåpnet, inntraff en ny krise i verden, som også påvirker Norge og Rana kommune.

Krigen i Ukraina medfører en humanitær katastrofe i Europa og økt usikkerhet rundt trusselnivået i det digitale rom. Kommunal- og distriktsdepartementet og KS har derfor bedt alle kommuner vurdere egen sikkerhets- og sårbarhetssituasjon.

Vi forventer også økt bosetting av flyktninger fra Ukraina. Rana kommune har god erfaring med bosetting og integreringsarbeid, og tjenesteapparatet kan raskt tilpasses for å ta imot flere flyktninger fremover.

Tenke nytt – bærekraftige løsninger

Rana kommune vil møte utfordringer knyttet til flere eldre og flere unge i utenforskap. I tillegg må klimaendringene håndteres. Samtidig står vi ved et veiskille der det forventes vekst.

Investeringsstrategien skal revideres. Vi skal ha fokus på kvalitet, stordriftsfordeler og optimaliserte løsninger, som gir effektiv tjenesteproduksjon.

Vi må tørre å tenke nytt i et større perspektiv og utvikle en strategi som inneholder bærekraftige løsninger som varer over tid.

Økt lønns og prisvekst

Verdensøkonomien er preget av langt større usikkerhet enn normalt og vi opplever en høy prisvekst. Det forventes at kommunal pris- og lønnsvekst vil øke langt mer i 2022 enn først anslått, mens prisveksten i 2023 kan bli mer normal.

Det er knyttet usikkerhet til kommunens inntekter fremover. For 2022 anslår regjeringen at merskatteveksten til kommune-sektoren er tilnærmet nok til å dekke den uforutsette kostnadsveksten, men fra 2023 kan dette bli endret. Merskatteveksten i 2022 videreføres ikke og svekker kommunens kjøpekraft.

Gode fremtidsrettede tjenester

Rana kommune skal legge til rette for gode og fremtidsrettede tjenester til innbyggerne innenfor de økonomiske rammene som foreligger. Tjenestene skal ha tilstrekkelig kvalitet, kapasitet og kompetanse, og vi skal satse videre på innovasjon, digitalisering, medborgerskap og samskaping for å møte fremtidens utfordringer.

FNs bærekraftsmål

FNs bærekraftsmål er det overordnede rammeverket for planlegging og utvikling i planperioden. Bærekraftig utvikling handler om å ta vare på behovene til mennesker som lever i dag, uten å ødelegge for fremtidas generasjoner.

Klimabudsjettet

Det er et nasjonalt mål at Norge skal være et lavutslippssamfunn innen 2050. Norge har forpliktet seg til å redusere direkte klimagass-utslipp med minst 50 prosent innen 2030, sammenlignet med nivået i 1990.

Klimabudsjett med tiltak legges frem som en integrert del av handlingsdel og økonomiplan, og viser konkrete tiltak som skal prioriteres.

Innretningen i økonomiplanen

Budsjettet for 2023 har en samlet inntekts-ramme på 2,4 mrd. kr, og inneholder omstillingstiltak tilsvarende 20 mill. kr i 2023, som øker til 80 mill. kr i 2026. I økonomi-planperioden planlegges det egne investeringer til 1,0 mrd. kr. I tillegg kommer utbetalingen på 450 mill. kr til ny flyplass.

Fakta om budsjett og økonomiplan

Økonomiske tall i mill. kroner	*2023*	*2026*
➢ Brutto driftsinntekter	2 361	2 441
➢ Omstillingsbehov	20	80
➢ Omstillingsbehov i prosent av tjenesteproduksjon	1,3 %	5,1 %
➢ Omstillingsbehov omgjort i årsverk	32 *1)*	127
➢ Sektorrammer tjenester	1 731	1 712
➢ Lønnsutgifter	1264	1 256
➢ Antall årsverk 31.8.2022	1 748	
➢ Brutto driftsresultat (BDR)	114,6	177,6
➢ Netto driftsresultat (NDR)	72,7	113,9
➢ Netto driftsresultat i prosent av driftsinntekter	3,1 %	4,7 %
➢ Disposisjonsfond (akkumulert)	323	389
➢ Investeringer (akkumulerte tall)	790	1 450
➢ Gjeldsgrad	99,1 %	91,3 %
➢ Renter og avdrag i prosent av brutto driftsinntekter	9,4 %	9,9 %
➢ Fondsutvikling	949	1 032
➢ Lønns- og prisvekst 2022-2023	4,2 %	

1) Reduserte årsverk illustrerer omstillingsoppgaven omdefinert i årsverk.

Risiko og utfordringer i opplegget

Det er viktig å ha økonomisk kontroll på drifta og et tilstrekkelig handlingsrom, som tillater rask kursendring når det er nødvendig.

Budsjett- og økonomiplanen er basert på forutsetninger og prognoser, og flere momenter vurderes som usikre og vil påvirke kommunens tjenester og økonomi fremover:

- Regjeringens anslag for skatteinngang.
- Finansinntekter knyttet til eiendomsskatt, kraft og utbytte.
- At drifta klarer å levere i henhold til fastsatte omstillingskrav.
- Vekstmobilisering og økt press på tjenester.
- Demografisk utvikling.
- Rekruttering av relevant arbeidskraft.
- Klimakonsekvenser.
- Krav til ny tjenestedesign med bærekraftige tjenester og smart drift.
- Vedlikeholdsetterslep.
- Økt lønns- og prisvekst.
- Nytt inntektssystem fra 2024.
- Renteøkninger.

Bærekraftig kommuneøkonomi

Kommunen har handlingsregler for økonomisk bærekraft (KØB-modellen), som setter krav til langsiktig styring av kommuneøkonomien.

Økte finansinntekter, omstillingskrav og reduserte budsjettrammer, samt lavere pensjonsutgifter gir et midlertidig økt handlingsrom som bidrar til å styrke den økonomiske bærekrafta.

Vi går inn i 2023 med ubalanse i drifta, samtidig som sektorene har nye omstillingskrav på 20 mill. kr som må løses.

Økt usikkerhet stiller krav til at kommunen har tilstrekkelig med frie midler på fond, for å håndtere svingninger og et mulig merforbruk på drift.

For å minske risikoen og håndtere uforutsette hendelser, legges det opp til en oppbygning av disposisjonsfondet.

Bærekraftig investeringsnivå

Rådmannen anbefaler et investeringsnivå med en investeringsramme på 1,0 mrd. kr i planperioden. For å hindre en økning i gjeldsgraden legges det opp til økt egenkapital i form av overføringer fra drift og økte avdrag på lån. Dette krever et netto driftsresultat på over 3,0 prosent i økonomiplanperioden.

I 2023 må vi foreta en grundig kartlegging av fremtidige behov og gjennomføre en strategisk, langsiktig planlegging når vi ser på investeringsbehovet fremover. Vi må tørre å tenke nytt i et større perspektiv og utvikle en langsiktig strategi med fokus på bærekraftige løsninger.

Vi må ha fokus på kvalitet, stordriftsfordeler, sambruk og optimaliserte løsninger tilpasset fremtidsrettet bruk, som gir effektiv tjenesteproduksjon og kostnadsoptimal drift.

Om dokumentet og prosessen

Forslag til budsjett og økonomiplan for 2023-2026 bygger på følgende forutsetninger:

- Vedtatt økonomiplan 2022-2025.
- Vedtak i kommunestyret i løpet av året.
- Kommuneproposisjon og forslag til Statsbudsjett 2023.
- Kommunestyrets bestillinger - herunder perspektivanalyse.
- Kommuneplan 2017-2027.

Det er utarbeidet grunnlagsdokumenter og analyser som følger prosessen. Utdrag av analysene gjengis i dette dokumentet.

Kommunelov - lovgrunnlag

Budsjett - økonomi og handlingsplan 2023-2026 er utarbeidet i tråd med bestemmelsene i kommuneloven.

Rådmannen velger innledningsvis å understreke budsjett og økonomiplanens juridiske status med hensyn til balansering og behandling.

Økonomiplan

Økonomiplanen for de neste fire årene og årsbudsjettet for det kommende året skal vedtas av kommunestyret før årsskiftet.

Økonomiplanen skal vise hvordan langsiktige utfordringer, mål og strategier i kommunale og regionale planer skal følges opp.

Økonomiplanen og årsbudsjettet skal vise kommunestyrets prioriteringer og bevilgninger og målene og premissene som økonomiplanen og årsbudsjettet bygger på. De skal også vise utviklingen i kommunens økonomi og utviklingen i gjeld og andre vesentlige langsiktige forpliktelser. Vedtaket om årsbudsjett skal angi hvor mye lån som skal tas opp i budsjettåret.

Økonomiplanen og årsbudsjettet skal settes opp i balanse og være realistiske, fullstendige og oversiktlige.

Økonomiplanen skal deles inn i en driftsdel og en investeringsdel. Årsbudsjettet skal deles inn i et driftsbudsjett og et investeringsbudsjett og stilles opp på samme måte som økonomiplanen.

Økonomiplanen kan inngå i eller utgjøre kommuneplanens handlingsdel etter plan- og bygningsloven § 11-1 fjerde ledd.

Innstillingen til økonomiplan og årsbudsjett, med alle forslag til vedtak som foreligger, skal offentliggjøres minst 14 dager før kommunestyre. Dette gjelder ikke for innstillinger om endring i vedtatt økonomiplan eller årsbudsjett.

Vedtatt budsjett og økonomiplan skal sendes departementet ved Statsforvalteren til orientering.

Budsjett

Årsbudsjettet utgjør det første året i økonomiplanen. Årsbudsjettet er bindende for kommunestyret og underordnete organer. Utbetalinger som kommunen har en rettslig plikt til å foreta er unntatt bestemmelsen.

Kommunestyret skal endre årsbudsjettet når det er nødvendig for å oppfylle lovens krav om realisme og balanse.

Organisering, styring og planlegging

Politisk organisering

Rana kommune er politisk organisert etter formannskapsmodellen. Kommunestyret har 37 medlemmer og er øverste politiske organ.

Rana kommune har tre hovedutvalg:

- Utvalg for helse og omsorg
- Utvalg for miljø, plan og ressurs
- Utvalg for oppvekst og kultur

Figur 1.*Politisk struktur*

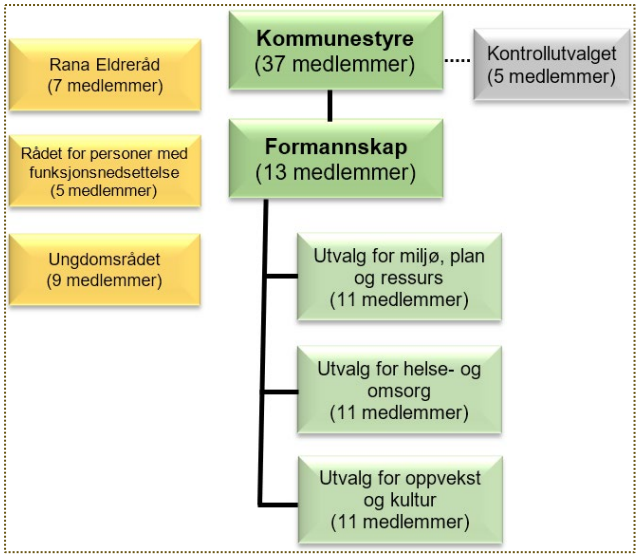

- **I 2023 gjennomføres kommunestyrevalg.**

Administrativ organisering

Rana kommune er administrativt organisert i en tradisjonell linjeorganisasjon. Rådmannen er kommunens øverste administrative leder, og ansvarlig for saksutredninger for folkevalgte organer og iverksettelse av politiske vedtak. Rådmannens ansvar og myndighet fremgår av delegasjonsreglementet.

En organisasjon i endring

Kommuneorganisasjonen må løpende tilpasses utfordringsbildet for å sikre en fremtidsrettet organisering der innbygger-fokus, bærekraft og helhetstenking vektlegges.

Gjennom helhetlig virksomhetsstyring sikres effektiv drift og gode tjenester, samtidig som vi ivaretar nødvendig utviklingsarbeid og innovasjon i tråd med samfunnets og innbyggernes behov.

- **Våre organisasjonsprosjekt skal bidra til bærekraftig utvikling.**

Figur 2.*Administrativ struktur (nivå 1)*

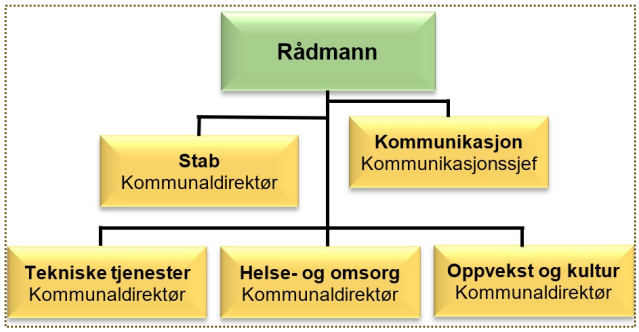

Styringsmodeller

Kommunen benytter ulike styringsmodeller for å iverksette politiske vedtak, skape resultat og styre samfunnsutviklingen i ønsket og bærekraftig retning.

- Linjestyring - styring av basisorganisasjonen.
- Prosjektstyring - styring av midlertidig organisasjon som et prosjekt eller program.
- Kontraktstyring - styring av tjenester som ikke produseres i egen regi.
- Eierstyring - styring av selskaper som kommunen eier helt eller delvis.
- Nettverksstyring – planlegge og lede innovasjon- og samskapingsprosesser på tvers.

Plan og styringssystemet

God ledelse, gode planprosesser og et tjenlig plan- og styringssystem er avgjørende for at Rana kommune kan ivareta rollen som tjenesteyter, samfunnsutvikler og demokratisk arena.

Plan- og styringssystemet skal ivareta de folkevalgtes ansvar for strategisk styring og prioriteringer, og rådmannens ansvar for å iverksette politiske vedtak og styringssignaler.

Plansystemet skal være et politisk verktøy for å styre utviklingen i ønsket retning, fremme bærekraftig samfunnsutvikling og møte kommunens utfordringer som samfunn og som organisasjon.

Kommunens øverste styringsdokument er Kommuneplan 2017-2027.

Iverksetting av kommuneplanens satsingsområder og bærekraftsmål sikres først og fremst gjennom kobling til økonomiplanen og «den røde tråden» i plansystemet.

Plansystemet som styringsverktøy

Planlegging og styring i en tid med vekst, raske samfunnsendringer og komplekse utfordringer forutsetter en mer samskapende, innovativ og helhetlig tilnærming enn tidligere. Dersom Rana kommune skal evne å sikre fremtidens velferd og bærekraft, må vi ha et plan- og styringssystem som er tilpasset denne konteksten.

I Rana kommune har vi utviklet plansystemet som styringsverktøy for bærekraftig samfunnsutvikling. Viktige forutsetninger er at vi har kunnskap om utfordringer og utviklingstrekk for kommunen som organisasjon og som samfunn. Videre at har strategier og tiltak som er egnet for å møte de viktigste utfordringene og styre utviklingen i ønsket retning.

I 2022 skal kommunestyret behandle en innovasjonsstrategi og en frivilligstrategi, som også legger føringer for plan- og styrings-systemet.

Figur 3.*Illustrasjon plan- og styringssystemet*

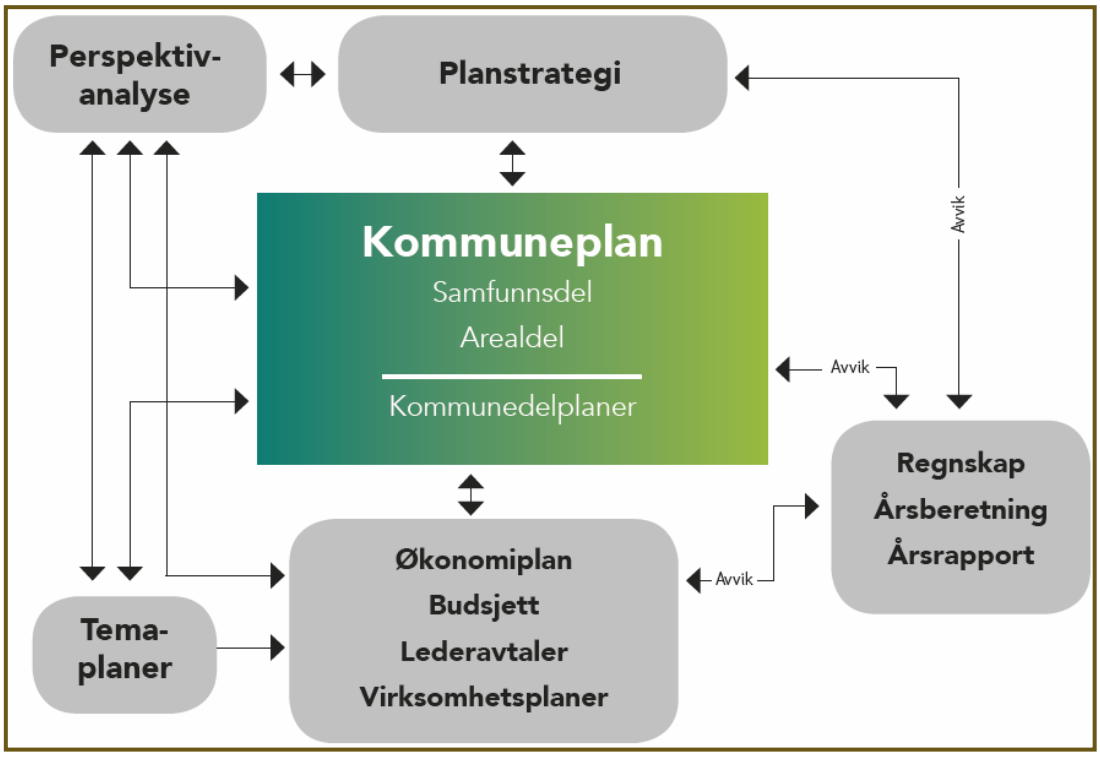

Videreutvikling av plansystemet

Med ny industrietablering, bærekraftsmålene som rammeverk, og innovasjon og samskaping som strategi, må plan- og styringssystemet videreutvikles. Følgende prioriteres:

- Bedre kobling mellom tiltak i kommune-planens handlingsdel – og satsingsområder, strategier og bærekraftsmål i kommune-planen.
- Bedre måleindikatorer på samfunn og bærekraft, for å vurdere om vi beveger oss i riktig retning.
- Mer synlig kobling mellom områder der kommunen er minst bærekraftig (røde indikatorer) og prioriteringer og ressurs-bruk i kommuneplanens handlingsdel
- Bærekraftsrapportering i årsberetning, som grunnlag for å vurdere samfunnsutviklingen, og gjøre nødvendige endringer, prioriteringer eller forbedringer.
- Økt grad av innovasjon og samskaping når planer utarbeides og iverksettes.

Bærekraftig omstilling og innovasjon som strategi

FNs 17 bærekraftsmål for å fremme sosial, miljømessig og økonomisk bærekraft er nytt rammeverk for kommunenes planlegging og samfunnsutvikling. Bærekraftsmål nr. 17 «Samarbeid for å nå målene» plasseres øverst, som forutsetning for å nå de andre bærekraftsmålene.

Globale bærekraftsmål forutsetter økt fart, innovasjon og samarbeid på tvers lokalt. Kommunene har en sentral rolle for å øke farten på bærekraftig samfunnsutvikling, gjennom planlegging og politikkutforming, økonomiske prioriteringer, og ved å legge til rette for innovasjon og samskaping på tvers.

Figur 4.*FNs bærekraftsmål*

I 2020 var Rana med å etablere det Nasjonale Bærekraftsnettverket, som samarbeider om å sette fart på bærekraftig omstilling og nå FNs bærekraftsmål innen 2030.

Både Rana, Narvik og Bodø er med i Bærekraftsnettverket og har fått tildelt skjønnsmidler og regionale utviklingsmidler til etablering av innovasjon-/bærekraftsenter og utvikling av digitale tvillinger.

Digital tvilling er et verktøy som kan visualisere store mengder data i en 3D-modell av kommunen. Formålet er å fremme forståelse av utfordringer og løsninger på tvers av samfunnssektorer og ressurser gjennom visualisering.

2022 har gitt ny kunnskap og forståelse av muligheter og behov for innovasjons- og bærekraftsarenaer i Ranasamfunnet.

I november skal kommunestyret behandle en innovasjonsstrategi, som legger føringer for mer radikale former for innovasjon og samskaping. Strategiens formål er å fremme innovasjonskultur og et mer systematisk innovasjonsarbeid, slik at kommunen i større grad evner å finne bedre og mer bærekraftige løsninger på komplekse organisasjons- og samfunnsutfordringer.

Skal vi nå bærekraftsmålene og løse komplekse tjeneste- og samfunnsutfordringer må vi innovere på nye og mer radikale måter. Innovasjonsstrategien legger føringer for at kommunen skal være en aktiv tilrettelegger for samskaping og innovasjon.

- **Rana kommune deltar videre i det nasjonale Bærekraftsnettverket.**
- **I 2023 tar kommunen initiativ til etablering av innovasjonsarena(er) i samarbeid med lokale aktører.**
- **Kommunal innovasjonspris deles ut årlig.**
- **Lederutvikling knyttet til bærekraft, innovasjon og samskaping starter i 2023.**
- **Digital tvilling utvikles videre som verktøy i plan – og utviklingsprosesser.**

Samfunn og bærekraft

I rollen som samfunnsutvikler må strategiske og økonomiske valg gjøres med utgangspunkt i prioriterte satsingsområder og bærekraftsmål, og kunnskap om lokale utfordringer og utviklingstrekk. Det skjer store og raske endringer i arbeids- og samfunnsliv, som krever omstilling og vanskelige valg for kommunen. Mange utfordringer vil kreve nye former for innovasjon og samarbeid på tvers av samfunnssektorer og forvaltingsnivå. Utfordringer knyttet til demografi, klima og miljø, utenforskap, rekruttering, teknologisk skifte, strammere kommuneøkonomi og vekst i behovet for helse- og omsorgstjenester er eksempler på utfordringer som er for store for kommunen å håndtere alene. Nå ser vi også at kraftig prisvekst og høye renter bidrar til økt fattigdom og ulikhet i befolkningen.

Strategiske mål, utviklingstrekk og utfordringer

Økonomiplanen skal vise hvordan langsiktige mål og strategier i kommuneplanen følges opp, og hvordan kommunens prioriteringer og ressursbruk rettes inn mot utfordringer og områder der vi er minst bærekraftige.

I dette kapitlet viser vi først hva som er kommuneplanens langsiktige overordna mål. Deretter oppsummeres hovedutfordringer og muligheter i perspektivanalysen.

Kommuneplan 2017-2027

Gjeldende kommuneplan peker ut en retning mot kommune 3.0 og prioriterer fire langsiktige hovedsatsingsområder for ønsket og bærekraftig samfunnsutvikling:

- Vekstkraft og attraktivitet
- Grønn omstilling
- Livskvalitet og mestring
- Framtidsretta infrastruktur

Kommuneplanen prioriterer syv bærekrafts-mål:

- Mål nr. 3. God helse.
- Mål nr. 4. God utdanning.
- Mål nr. 9. Industri, innovasjon og infrastruktur.
- Mål nr. 10. mindre ulikhet.
- Mål nr. 11. Bærekraftige byer og samfunn.
- Mål nr. 13. Stoppe klimaendringer.
- Mål nr. 17. Samarbeid for å nå målene.

Iverksetting av kommuneplanens bærekraftsmål, hovedsatsingsområder og tilhørende strategier sikres gjennom kobling til økonomiplanens handlingsdel og via oppdragsbrev til kommunaldirektørene.

Demografi

Rana kommune har over flere tiår hatt en svak befolkningsvekst kombinert med fraflytting, lav tilflytting og lav innvandring. Samtidig har befolkningssammensetningen endret seg. Det har blitt flere eldre og færre unge.

Samfunnsanalysen fra 2021 (Menon Economics) viser at Freyrs etablering på sikt kan gi en befolkningsvekst på omkring 5 000 personer. Den største befolkningsveksten vil mest sannsynlig komme i aldersgruppen 25-30 år og i aldersgruppen 0-5 år. Det betyr at den demografiske sammensetningen i kommunen vil endres betydelig.

- I Rana kommune får vi en betydelig økning i andelen eldre i årene som kommer.
- Ny industrietablering vil samtidig bidra til at kommunen får flere unge.
- Å legge til rette for et aldersvennlig samfunn vil være en sosial og samfunnsøkonomisk god investering.

Kommunale tjenester og økonomi

Trangere kommuneøkonomi, demografiske endringer og komplekse tjeneste- og samfunnsutfordringer, kombinert med forventet vekst, utfordrer dagens løsninger og strukturer i kommuneorganisasjonen. For å sikre fremtidens velferd og bærekraft må kommunens tjenester fokusere på innovasjon, samskaping, kvalitet og tilgjengelighet. Digitalisering og ny teknologi vil være viktige verktøy for å lykkes.

Utfordringer og muligheter for de kommunale tjenestene varierer, og kan i hovedsak oppsummeres slik:

- Kraftig vekst i behov for helse- og omsorgstjenester.
- Endringer i fremtidig behov for arbeidskraft og kompetanse.
- Utsatte drifts- og investeringsbehov.
- Krav til effektivisering, digitalisering, og nye måter å organisere og løse oppgavene på.
- Innovasjon og samskaping med frivillighet og næringsliv.
- Dokumentere og synliggjøre resultat og kvalitet av tjenesteleveranser.
- Sikre god brukermedvirkning og løpende utvikling i tjenesteytingen.
- Digital tilgjengelighet, innovasjon og bruk av ny teknologi.
- Økende innbyggeransvar for å legge til rette for egen alderdom.

Sysselsetting og rekruttering

Rana kommune og mange andre bransjer i Rana har store rekrutteringsutfordringer. I kommuneorganisasjonen er det særlig helse- og omsorgssektoren som har rekrutterings-utfordringer.

Fastlegekrisen i mange norske kommuner rammer også Rana kommune. Det må jobbes videre med å finne løsninger og tiltak som demper utfordringene.

Menons samfunnsanalyse viser at Freyrs etablering i Rana kan legge grunnlag for ca. 2 500 nye arbeidsplasser i privat næringsliv. Med forventet vekst vil også behovet for sysselsetting i offentlig sektor øke.

Tilflytting og rekruttering må settes høyt på prioriteringslista. Skal vi lykkes med rekruttering må det samarbeides – både på tvers av samfunnssektorer og på tvers av satsingsområder som bolig, informasjon og inkludering.

Bolig

Kommunen har et boligsosialt ansvar overfor vanskeligstilte, særlig gjelder ansvaret å sikre gode boforhold for barn. Med økte priser på renter, strøm, mat og drivstoff, er det stor sannsynlighet for at flere personer og familier kommer inn under gruppen vanskeligstilt på boligmarkedet.

I et vekstperspektiv har kommunen en viktig tilretteleggerrolle. God informasjon om muligheter på boligmarkedet, rask saksbehandling og godt samarbeid med boligaktører er viktig. Det er størst behov for nye leiligheter og utleieleiligheter.

- Presset på å skaffe boliger til vanskeligstilte vil mest sannsynlig øke.
- Det vil bli mer utfordrende, særlig for unge og vanskeligstilte å komme inn på boligmarkedet.
- Det kan bli mangel på boliger i en vekstfase, særlig utleie og midlertidige boliger.

Næringsutvikling

Som følge av ny flyplass, dypvannskai og Freyrs etablering forventes det flere andre etableringer av næringsvirksomheter. Potensielt kan disse etableringene gi ytterligere flere hundre arbeidsplasser.

Følgende utfordringer være viktig å prioritere dersom vi skal lykkes med ny industrietablering og næringsutvikling:

- Økende behov for ferdig regulert nærings- og industriareal.
- Økt etterspørsel etter lokaler til handel og servicevirksomheter.
- Fremtidig tilgang på kraftforsyning.

Infrastruktur og samferdsel

Forventet vekst forsterker behovet for en mer framtidsretta og smart infrastruktur med effektive samferdselsløsninger. Ny storflyplass, ny dypvannskai, videreutvikling av Campus Helgeland, bedre løsninger for E6 gjennom sentrum og ny vei gjennom Bustneslia på fylkesvei 12 er de viktigste utviklings-prosjektene knyttet til infrastruktur og samferdsel i Rana.

Belastningen på vegsystemet innad i kommunen er stor og økende. Økende kapasitetsutfordringer på vegnettet må blant annet møtes med et bedre kollektivtilbud.

Følgende utfordringer og muligheter er viktig å prioritere:

- Kollektivtransport er lite benyttet i person-transporten i Rana.
- Eksisterende vegsystem og kollektivtilbud er en flaskehals.
- Økt kollektivtransport kan avlaste veg-systemet og redusere utslipp.

Sosial bærekraft og folkehelse

Sosial bærekraft og folkehelse handler først og fremst om å fremme og utjevne muligheter til å delta i utdanning, arbeid og samfunnsliv, og hvordan vi som innbyggere har det i hver-dagen. Tilhørighet, relasjoner og sosiale nettverk er også viktige kilder til helse og trivsel for alle aldersgrupper.

Strategier og tiltak som fremmer sosial bærekraft gir også samfunnsøkonomiske gevinster. Utenforskap og uhelse er dårlig samfunnsøkonomi.

Flere utfordringer knyttet til sosial bærekraft og folkehelse er komplekse og vedvarende, og krever mer innovative løsninger, med systemendring og omstilling på flere nivåer samtidig. Krigen i Europa og økte priser vil forsterke utfordringer knyttet til fattigdom og sosiale ulikheter. Følgende utfordringer er viktig å prioritere:

- Sosiale ulikheter i levekår og livskvalitet.
- Geografiske levekårsforskjeller i kommunen.
- Utenforskap og frafall i videregående skole.
- Økende andel unge uføre.
- Økende andel med psykiske problemer og ensomhet.
- Digitalt utenforskap.

Økologisk bærekraft og grønn omstilling

Klimamålet for Rana kommune er å redusere klimagassutslippene i ikke-kvotepliktig sektor med 40 prosent innen 2030 og 90 prosent innen 2050, sammenlignet med referanseår 2009.

Framskrivninger viser at kommunen ikke vil nå klimamålet for 2030 dersom dagens vedtatte politikk legges til grunn. Med betydelig befolkningsvekst i årene som kommer, kan målet bli enda vanskeligere å nå.

Figur 5.*Klimagassutslipp i tonn CO_2*

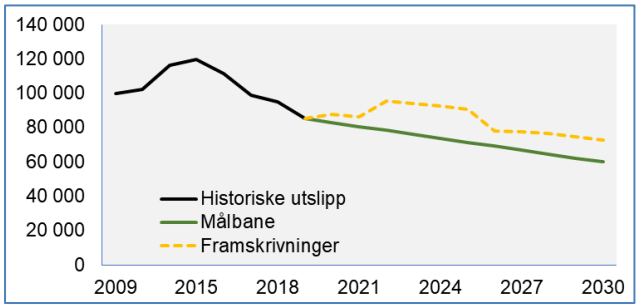

I 2020 gjennomførte Rana en bærekrafts-analyse, som sammen med kommunens klimabudsjett peker på flere viktige innsatsområder for å nå bærekrafts målene innen 2030.

- Utviklingen mot et lavutslippsamfunn må akselereres.
- Redusere klimagassutslipp, for eksempel ved utbygging av ladeinfrastruktur, være pådriver for bedre kollektivtilbud og ved å investere i elektriske bygge- og anleggs-maskiner.
- Redusere energiforbruk i kommunale bygg.
- Utbedre infrastruktur for drikkevann, avløp og drenering.
- Redusere mengde avfall og øke mengde avfall som resirkuleres.
- Forebygge for høye svevestøvnivå, ved å redusere vegtrafikk og hastighet, renhold av veier, strøsand uten finstoff, skifte til rent-brennende ovner, og begrense spredning av svevestøv fra anleggsplasser.
- Klimaendringer medfører stor risiko for økte utgifter i forbindelse med flom og springflo.
- Endret klima vil kunne påvirke landbruket i kommunen.

Samfunnssikkerhet og beredskap

Kommunen skal jobbe systematisk og hel-hetlig med samfunnssikkerhet og beredskap. Plikten omfatter både kommunen som myndighet, kommunen som virksomhet, og kommunen som pådriver ovenfor andre aktører.

Følgende skårer høyt på sannsynlighet i det lokale risikobildet for 2022:

- pandemi
- pågående livstruende vold (PLIVO)
- sikkerhetspolitisk krise
- ekstremvær

Dette er prioriterte utfordringsområder der forebygging er viktig. Klimaendringer øker sannsynligheten for ulike naturhendelser, og

globalisering øker risikoen for rask spredning av alvorlige smittsomme sykdommer.

Den sikkerhetspolitiske situasjonen er forverret, noe som medfører økt risiko for spionasje, digitale angrep og desinformasjon. I tillegg må vi lokalt løfte blikket og vurdere om og hvordan nye etableringer kan skape risiko. For eksempel vil etablering av batterifabrikk, flyplass og dypvannskai utfordre oss på nye måter.

Tilskudd

Kommuneplanen forutsetter at kommunen, innbyggere, frivillige og næringsliv skal bidra til å utvikle samfunnet gjennom mobilisering av ressurser. Engasjement gjennom deltakelse og medvirkning skaper mangfold og kan gjøre en forskjell i våre innbyggeres liv.

I 2022 har kommunestyret vedtatt Strategi for frivillighet, med formål om å bygge strukturer for dialog og samarbeid mellom kommune og lokal frivillighet, om bærekraftig samfunns- og tjenesteutvikling. Formålet henger på bærekraftsmål nr. 17 «Samarbeid for å nå målene».

Tilskudd er et verktøy som benyttes for å tilrettelegge for ønsket samfunnsutvikling. Rana kommune yter tilskudd til en rekke formål. Tilskuddsporteføljen har vært økende de siste årene og finansiering dekkes gjennom omfordeling av midler fra kommunens kjernetjenester.

Prioriterte tiltak skal støtte opp under kommunens satsingsområder i vedtatt kommuneplan. Tilskudd må håndteres innenfor rammen av fastsatte handlingsregler og kommunal økonomisk bærekraft.

Tilskudd som reguleres med kommunal lønns- og prisstigning, er justert med forventet lønns- og prisvekst fra 2022 til 2023 på 3,7 prosent.

Tabell 1. Tilskudd 2023

2023			
Næringsutvikling	6 355	Kunnskapsparken	599
Nordland teater **	5 346	Polarsirkelen Friluftsråd	561
Vitensenter Nordland*	3 500	BUA	333
Helgeland reiseliv	2 699	Karrieresenteret	269
Helgeland museum	2 646	Åarjelhsaemien teater	251
Rana frivilligsentral	2 164	Åga IL*	210
Idrett og friluftslivsformål	2 431	FFO Rana	119
Stålhallen*	2 000	Rana studentråd	84
Øvrige kulturformål	1 914	De norske lenker	77
Gruben flerbrukshall*	1 500	LHL Rana	60
Skillevollen idrettspark*	1 313	Midtskandia	50
Driv karriere	1 195	Radio Rana	34
Termik	657		
Sum løpende tilskudd		**36 368**	

**) Tilskudd reguleres i henhold til partnerskapsavtale*
***) Tilskuddet reguleres i henhold til egen avtale*

Tilskuddet til Nordland teater reguleres i henhold til egen avtale og beregnes ut fra tilskuddet som staten bevilger gjennom statsbudsjettet. Staten yter et tilskudd på 70 prosent, mens regionen dekker 30 prosent av kostnadene. Av den regionale andelen på 30 prosent, finansieres 40 prosent av Rana kommune og 60 prosent av Nordland fylkeskommune.

Egne partnerskapsavtaler regulerer tilskudd til Stålhallen, Skillevollen idrettspark, Fageråsen hoppanlegg, Åga IL og ny flerbrukshall på Gruben.

Fageråsbakkene, Leve Helgeland, Åarjelhsaemien teater, Mo IL, Kirkens bymisjon og Norske Kvinners Sanitetsforening har søkt om nytt eller økt tilskudd. Det er ikke funnet rom til å prioritere søknadene innenfor handlingsreglene og det økonomiske opplegget.

Kommuneplanens handlingsdel

Handlingsdelen viser hvordan kommuneplanens satsingsområder, strategier og bærekraftsmål skal følges opp med tiltak i økonomiplanperioden. Kommuneplanens retning mot kommune 3.0 følges opp med tiltak knyttet til bærekraftsmål nr. 17 «Samarbeid for å nå målene». I kolonnen økonomi vises det hvordan tiltaket finansieres. Drift (D), investering (I), omstilling (O) eller en kombinasjon av disse.

Tabell 2. Kommuneplanens handlingsdel

		År	***Øk.***
Bærekraftig omstilling	Deltakelse i det nasjonale Bærekraftsnettverket	2023-2026	D
	Bærekraftig omstilling med fokus på ledelse, innovasjon og samskaping	2023-2026	D
	Ledelsesutvikling med fokus på innovasjonskultur	2023-2026	D
	Videreutvikle plansystemet styringsverktøy for bærekraft	2023-2026	D
	Ta initiativ til etablering av innovasjonsarenaer i samarbeid med andre aktører	2023-2026	D/I
	Videreutvikle bruk av digital tvilling	2023-2026	D
	Utrede bærekraftskonsekvenser i relevante saker til politisk behandling	2023-2026	D
VEKSTKRAFT OG ATTRAKTIVITET - DEMOGRAFISK BÆREKRAFT			
Slik vil vi ha det (Strategier)	***Slik gjør vi det i 2023 -2026 (Tiltak)***	***År***	***Øk.***
Vekst i offentlig og privat virksomhet samt Campus	Støtte nyskaping - flyplass og sykehus (se Framtidsretta infastruktur senere)	2023-2026	D/I
	Støtte nyskaping - campus og studentboliger (studietilbud og reguleringsplan)	2023-2026	D
	Støtte nyskaping - dypvannskai (se Framtidsretta infrastruktur senere)	2023-2026	D
	Støtte nyskaping - batterifabrikk (tomtemuligheter og reguleringsplan)	2023-2026	D
	Støtte nyskaping - FV810 Bustnes og E6 Mo (se Framtidsretta infrastruktur senere)	2023-2026	D
	Støtte nyskaping - veksmobilisering (smidighet og kapasitet)	2023-2026	D
	Støtte til gjennomføring av vekstkraft og attraktivitetstiltak	2023	D
	Strategisk bruk av kommunens næringsetat for å nå mål om vekstkraft og attraktivitet	2023-2026	D
	Utøve aktiv eierstyring i selskaper der kommunen har eiereinteresser	2023-2026	D
	Utrede et internasjonalt grunnskoletilbud	2023-2026	D
	Løpende opptak i barnehagene for å møte nye innbyggeres behov	2023-2026	D
	Etablere Information Hub for nytilflyttere i biblioteket i samarbeid med RU	2023-2026	D
Industriby med ren luft og rent vann	Utvikle kommunen - luftkvalitet (måleprogram og tiltaksplan)	2023-2026	D/I
	Utvikle kommunen - vannkvalitet (måleprogram og VA-plan)	2023-2026	D/I
Attraktive kulturtilbud og møteplasser for alle	Utvikling av kulturkvartalet.	2023-2026	D/I
	Inngå samskapningsavtaler med kulturelle aktører for å skape positive synergier og merverdi.	2023-2026	D
	Videreutvikle aktivitetstilbud i Mo Aktivitetshus for målgruppen eldre.	2023-2026	D
	Videreføre biblioteket som sosial møteplass for kunnskap og forståelse.	2023-2026	D
	Kulturmidler skal sikre mangfold og kvalitet i lag og organisasjonsarbeid.	2023-2026	D
Styrket identitet gjennom satsning på fortrinn og særpreg	Prioritere tilskuddsmidler til aktiviteter og arrangement som bidrar til å bygge opp om og styrke kommunens identitet.	2023-2026	D
	Bygge identitet gjennom kultur.	2023-2026	D
	Målretta rekruttering og omdømmebygging internt og i samarbeid med andre.	2023-2026	D
GRØNN OMSTILLING - ØKOLOGISK BÆREKRAFT			
Samarbeid med næringsliv om utvikling i grønn retning	Utvikle kommunen - miljøfyrtårn (bedrifter)	2023-2026	D
	Utvikle kommunen - plastreduksjon (kommunen)	2023-2026	D
Bærekraftig utnytting av fornybare ressurser.	Utvikle kommunen - fjernvarme og klimatiltak (bedrifter og kommunen)	2023-2026	D/I
	Undervisningsopplegg i barnehager og skoler kildesortering/søppel som ressurs.	2023-2026	D
Klimavennlige løsninger innen transport, bygg og arealbruk.	Sikre infrastruktur - næring/boligtomter og bygg/infrainvesteringer (grønt fokus)	2023-2026	D/I
	FNs bærekraftmål som overordna rammeverk for planlegging og utvikling	2023-2026	D
	Fortløpende vurdering av EL-biler som tjenestebiler i kommunen.	2023-2026	D
	Utarbeide felles og samordnet plan for bygg og arealbruk helse- og omsorg	2023-2026	D/I
	Videreføre byutvikling - Havmannakse (Jernbanepark og scene)	2023-2026	D/I
	Videreføre byutvikling - Bane NOR (Jernbanekvartalet og AMFI)	2023-2026	D
	Videreføre byutvikling - byplan (byutviklingsprosjekt og komunedelplan)	2023-2026	D

LIVSKVALITET OG MESTRING - SOSIAL BÆREKRAFT		*År*	*Øk.*
Fokus på tidlig innsats og forebygging	Arbeide videre med implementerin av tilbudet «rask psykisk helsehjelp».	2023-2026	D
	Konkretisering og gjennomføring av "Tidlig inn Rana"	2023-2026	D
	Videreutvikling av Foyerkonseptet med Foyer familie og Foyer barn.	2023-2026	D
	Etablere forebyggende oppfølgingsteam i oppvekst med IP koordinatorer, barnekoordinatog og veiledere, for å kunne bistå familier tidligst mulig	2023-2026	D
	Prosjekt helsesøstertjenesten - fokus på barnets første leveår.	2023-2026	D
	Tilbud til familier med overvekt - helsesøstertjenesten.	2023-2026	D
	Etablering og utvikling av rådgivende enhet for russaker	2023-2026	D/I
	Tidlig innsats - innsatsteam innen helse og omsorg	2023-2026	D
	Fokus på "Leve hele livet" og de fem innsatsområdene i reformen i hele kommunen, der eldre er aktive medaktører og ressurspersoner i samfunnslivet.	2023-2026	D
	Samarbeid på tvers om å utvikle et mer aldersvennlig samfunn - mål utvikles i helse- og omsorg sitt strategiarbeid.	2023-2026	D
	Pårørendeskoler – demenssykdom.	2023-2026	D
	Opprette personsentrert helsetjenesteteam i samarbeid med Helgelandssykehuset.	2023-2026	D
	Fosterhjem på Helgeland-prosjekt.	2023-2026	D
Reduksjon av sosiale ulikheter.	Satsing på kvalitet i skolen og SFO - med formål å heve deltakelsen.	2023-2026	D
	BUA-utstyrssentral.	2023-2026	D
	Opplevelseskort rettet mot barn og unge.	2023-2026	D
	Målretta og koordinert bruk av virkemiddelapparatet i boligsosialt arbeid	2023-2026	D/I
	Botiltak for bostedsløse - få på plass midlertidige botilbud for bostedsløse	2023-2026	D
	Tidlig innsats - barnehage og skole	2023-2026	D
	Videreføre prosjektet om skolemat i ungdomsskolene i Rana.	2023-2026	D
	Bærekraftige anskaffelser.	2023-2026	D/I
	Fritidstjenesten med gratis tilbud.	2023-2026	D
	Fokusområde:Helhetlig oppfølging av lavinntektsfamilier. NAV (HOLF).	2023-2026	D
God integrering, økt deltakelse og egeninnsats.	Aktiv bruk av Husbankens virkemidler.	2023-2026	D/I
	Etablere nye bærekraftig løsninger boliger - iverksette boligstrategi	2023-2026	D/I
	Bedre samarbeid og synergier integreringsabeid.	2023-2026	D
	Kommunen som praksisarena.	2023-2026	D
	Rask psykisk helsehjelp videreutvikles og gjøres mer robust	2023-2026	D
	Øke ressursanvendelsen i og videreutvikle FACT- team Nord Helgeland – fleksibelt aktivt oppsøkende behandlingsteam for personer med lang-varige og sammensatte tjenestebehov innenfor rus -/psykisk helse (sykehus, Hemnes og Rana kommuner).	2023-2026	D
	IPS –individuell jobbstøtte. Prosjekt for å hjelpe personer med psykiske lidelser-/og eller rusproblemer ut i ordinært lønnet arbeid. (NAV, kommune, sykehus).	2023-2026	D
	Videreutvikle/ta i bruk tilbakemeldingsverktøyet FIT (feedback informerte tjenester) i PHST og systematikk i andre brukerundersøkelser i hele helse og omsorg	2023-2026	D
Helsefremmende kommunale tjenester.	Personsentrert helsetjenesteteam og innsatsteam	2023-2026	D
	Lavterskel helse- et bindeledd mellom bruker og hjelpesystemet på rusfeltet	2023-2026	D
	Mestring av eget liv - tilpasning av tjenestetrapp	2023-2026	D/I
	Helsefremmende barnehager og skoler	2023-2026	D
	Styrke folkehelse - GS-veier	2023-2026	D/I
	Styrke folkehelse - uteområder, tur- og skiløyper	2023-2026	D/I
FREMTIDSRETTET INFRASTRUKTUR - ØKONOMISK BÆREKRAFT			
Regionalt logistikknutepunkt med stor flyplass	Støtte nyskaping - flyplass (grunnerverv og gjennomføringsavtale)	2023-2026	D/I
	Støtte nyskaping - dypvannskai (reguleringsplan og miljømudring)	2023-2026	D/I
	Støtte nyskaping - FV12 Bustneslia (plan og tunnel)	2023-2026	D
	Støtte nyskaping - E6 Mo i Rana (plan og vei)	2023-2026	D
Fortsatt tyngdepunkt for sykehusdrift i regionen	Støtte nyskaping - sykehus (saksutredninger)	2023-2026	D
Verdibevarende vedlikehold av bygg, veier og anlegg	Sikre infrastruktur - vedlikeholdsetterslep (veiplaner, VA-planer og anleggsplaner)	2023-2026	D/I
Digitalisering, velferdsteknologi og innovasjon	Realisere kommunens IKT- og sourcingstrategi.	2023-2026	D/I
	Sikre bærekraftig og sikker IKT infrastruktur.	2023-2026	D/I
	Bygge innovasjonskultur - tilrettlegge for nyskapende arbedsgiverpolitikk.	2023-2026	D
	Innføre kjernejournal	2023-2026	D
	Digital behandlingsplan - deltakelse i nasjonalt prosjekt	2023-2026	D
	Deltakelse utvikling av velferdsteknologisk knutepunkt (VKP) via Norsk Helsenett for samhanding/info av pasientdata mellom journalsystem	2023-2026	D
	Videreutvikle tjenestene med bruk av velferdsteknologiske løsninger	2023-2026	D/I
	Ta i bruk BTI som samhandlingsverktøy i oppvekst og kultur	2023-2026	D
	Digitalt løft i Rana-skolen i samsvar med fagfornyelsens føringer.	2023-2026	D/I
	Digitalisere i samarbeid med Digitale Helgeland	2023-2026	D
	Utvikle tjenesteportal -"ei dør inn" .	2023-2026	D/I

Styringsindikatorer samfunn og bærekraft

Styringsindikatorer skal vise om utviklingen går i riktig og bærekraftig retning. Oppfølging skjer gjennom faste rapporteringspunkt - årsberetning og økonomiplan. Rana kommune henter i hovedsak nøkkeldata og styringsinformasjon fra offentlige datakilder som KOSTRA, kommunehelsa statistikkbank, kommunebarometeret og Statistisk Sentralbyrå.

Forklaringer til indikatorbeskrivelser

Vurdering av resultatoppnåelse ses opp mot definerte målsettinger i økonomiplan, prioriterte bærekraftsmål, og utfordringer og samfunnsmål i kommuneplanen og tilhørende planverk.

Utvikling i indikatorer markeres med fargekoder

	Grønn	Mål oppnådd
	Gul	Delvis måloppnåelse
	Rød	Mål ikke oppnådd
	Ingen farge	Ikke tilgengelige data for å vurdere utviklingsmål/ikke relevant å sette mål

Tabell 3. Utvalgte styringsparametere samfunn

SAMFUNN					
	VEKSTKRAFT OG ATTRAKTIVITET - DEMOGRAFISK BÆREKRAFT				
	Indikator	***Forrige måling***	***Siste måling***	***Mål 2026***	***Status***
	Antall innbyggere (SSB, tabell 07459)	26 144	26 092	27 000	
	Andel av befolkningen alderen 0-17 år (KHS)	19,8 %	19,5 %	21,0 %	
	Aldersbæreevne	3,9	3,5	4,0	
	Arbeidsledighet	1,9 %	0,9 %	1,7 %	
	Andel sysselsatte 15-74 år (SSB, tabell 06445)	66,1 %	68,0 %	70,0 %	
	Andel innvandrerbefolkning (SSB, tabell 09817)	8,2 %	8,4 %	10,0 %	
	Kommunebarometer	183	140	150	
	GRØNN OMSTILLING - ØKOLOGISK BÆREKRAFT				
	Indikator	***Forrige måling***	***Siste måling***	***Mål 2026***	***Status***
	Luftkvalitet. Overskridelse grenseverdi pr/år (PM10)	8	9	7	
	Vannkvalitet. Kjemisk tilstand basert på tjærestoff i blåskjell	Ikke god	Ikke god	God	
	Utslipp klimagasser utenom industri, i 1000 t CO2 ekv.	83	86	60	
	Miljøsertifiserte virksomheter	38	43	50	
	Energiforbruk kommunale bygg (kwh/m2)	187	203	185	
	Husholdningsavfall - hvor mye til materiangjenvinning	46	45	55	
	LIVSKVALITET OG MESTRING - SOSIAL BÆREKRAFT				
	Indikator	***Forrige måling***	***Siste måling***	***Mål 2026***	***Status***
	Meget stor eller stor tillit til lokalpolitikere (Ungdata 2019-VG3)		15,0 %	30 %	
	Vgs. eller høyere utdanning, 30 -39 år (KHS)	77,0 %	78,0 %	80,0 %	
	Andel som bor trangt, 0-17 år (KHS)	16,0 %	15,0 %	12,0 %	
	Andel uføretrygdede 18-67 år (SSB, tabell 11715)	14,6 %	14,6 %	10,0 %	
	Andel uføretrygdede 18-29 år (SSB, tabell 11860)	3,3 %	3,4 %	2,0 %	
	Overgang fra introduksjonsprogram til arbeid-/utdanning	48,2 %	71,4 %	70,0 %	
	Grunnskolepoeng	43,1	42,2	43,2	
	Blir mobbet minst hver 14. dag, mellomtrinn (fritid/skole) (Ungdata 22)	9,0 %	12,0 %	8,0 %	
	Blir mobbet minst hver 14. dag, ungdomstrinn (fritid/skole) (Ungdata 22)	11,0 %	10,0 %	8,0 %	
	Elevscore trivsel 7. trinn (skala 1-5) (Udir)	4,3	4,0	4,5	
	Elevscore trivsel 10. trinn (skala 1-5) (Udir)	4,0	3,9	4,5	
	Gjennomføring i videregående opplæring i løpet av 5 år (KHS)	71,0 %	72,0 %	77,0 %	
	Med i fritidsorganisasjon, ungdomstrinn (Ungdata 2022)	60,0 %	57,0 %	65,0 %	
	Plaget av ensomhet, ungdomstrinn (Ungdata 2022)	27,0 %	25,0 %	20,0 %	
	Fornøyd med helsa, ungdomstrinn (Ungdata 2022)	70,0 %	64,0 %	72,0 %	

Medarbeidere og organisasjon

FNs bærekraftsmål nr. 8. Rana kommune – en attraktiv arbeidsgiver i en innovativ, dynamisk lærende organisasjon.

I årene fremover vil Rana kommune utfordres som arbeidsgiver og tjenesteleverandør som følge av stadig skiftende kompetansekrav og økt konkurranse om arbeidskraft.

For å møte utfordringsbildet må kommunen utvikle, anskaffe og beholde kompetent arbeidskraft, skape heltidskultur, øke nærværet, utøve tillitsbasert ledelse, ivareta tillit til kommunen og ha evne til innovasjon og nyskaping. En god arbeidsgiverpolitikk er en forutsetning for å lykkes.

Status

Våre medarbeidere er vår viktigste ressurs og en forutsetning for god tjenestekvalitet. Kommunens ansatte leverer gode tjenester og bidrar til at det er godt å leve og bo i Rana.

Rana kommune har 2 036 fast ansatte fordelt på 1 748 årsverk per 31.8.2022. 34 prosent av de ansatte går deltid – de fleste kvinner. Gjennomsnittlig stillingsstørrelse er relativt stabil (84,7 prosent) og vi står lengre i jobb.

Tabell 4. Årsverk per sektor

Sektor	*31.12.2021*	*31.08.2022*	*Endring*
Støttetjeneste	63,4	62,8	**-0,6**
Oppvekst og kultur	676,8	693,7	**17,0**
Helse og omsorg	831,4	837,7	**6,3**
NAV kommune	18,0	18,3	**0,3**
Tekniske tjenester	137,4	135,5	**-1,8**
Sum årsverk	**1 726,9**	**1 748,0**	**21,1**

Tallene er eksklusive Rana Byggdrift KF

Per 31.8.2022 er sykefraværet 10,2 prosent, 0,2 prosentpoeng høyere enn på samme tid i fjor. Sykefraværet er bekymringsfullt sett i lys av kommunens samlede rekrutterings-utfordring.

Vedtatt arbeidsgiverstrategi (2018-2024) fastsetter fire satsingsområder:

- godt lederskap
- myndiggjorte medarbeidere med rett kompetanse
- mangfold og inkludering
- innovasjon og utvikling

Godt lederskap

Ledelse av morgendagens kommuner er å lede i endring, omstilling og utvikling. Måten vi praktiserer vårt lederskap på er vesentlig. Gjennom tillitsbasert ledelse skal våre ledere sammen med motiverte medarbeidere tilrettelegge for effektive tjenester i dialog med innbyggere og andre aktører.

I 2023 satses det på lederutvikling og systematisk opplæring av ledere i arbeidsgiverrollen og ledelse mot bærekraftsmål. Lederavtaler med resultatkrav videreføres.

- **I 2023 videreutvikles lederplattformen.**
- **Tema 2023: Ledelse mot bærekraftsmål - innovasjonsledelse.**

Myndiggjorte medarbeidere med rett kompetanse

Rana kommune må kunne konkurrere om høyt kvalifisert arbeidskraft i en situasjon der det på mange områder vil være knapphet i arbeidsmarkedet.

Flere må jobbe lengre (økt pensjonsalder), flere må jobbe mer (heltidskultur), og kompetanse må utvikles og oppdateres i takt med utviklingen.

God kompetanseforvaltning er en forutsetning for å lykkes. Å mobilisere, utvikle og anskaffe nødvendig kompetanse har høy prioritet. Ledere og medarbeidere skal jobbe sammen for å skape gode og attraktive arbeidsplasser.

Kommunen er en viktig praksisarena og døråpner til yrkeslivet, som bidrar til fremtidig rekruttering. Det skal vurderes om praksisområdene kan samordnes bedre.

Vi har ikke nok tilgang på lærlinger til å nå målet om to lærlinger pr. 1 000 innbyggere. Langt færre ønsker å gå ut i læretid etter yrkesfag. Tendensen er nasjonal. Rana kommune må jobbe aktivt for å skape insentiver får å få flere lærlinger i kommunen.

- **Utvikling av KS læring.**
- **Innen utgangen av 2023 skal alle administrative hovedprosesser innenfor HR feltet være digitale.**

Mangfold og inkludering

Rana kommunes arbeidsgiverpolitikk vektlegger inkludering og mangfold. Mangfold er en styrke som bidrar til utvikling og fornyelse. Deltakelse i arbeidslivet er grunnleggende for sosial bærekraft, og det er viktig å redusere sosial ulikhet og utenforskap.

Kommunens arbeidsgiverpolitikk er individorientert og rettet mot utfordringer i alle livsfaser. Dette innebærer satsing på økt nærvær, heltidskultur og inkludering av de som står utenfor arbeidslivet. Rana kommune arbeider aktivt for å fremme likestilling og hindre diskriminering.

Heltidskultur

Rana kommune har som resten av Kommune Norge deltidsutfordringer, spesielt innenfor helse- og omsorgssektoren. Det skal leveres gode tjenestetilbud kontinuerlig. For å få dette til må flest mulig gå i hele stillinger. Flere heltidsstillinger bidrar til å utvikle solide fagmiljø som sikrer rekruttering på sikt.

I 2023 videreføres systematisk arbeid med heltidskultur og fleksible arbeidstidsordninger.

Sykefravær

Rana kommune har over tid hatt høyt sykefravær. Kommunestyret har vedtatt at sykefraværet skal reduseres med 2,5 prosentpoeng fordelt over en treårsperiode (2022-2024).

Strategi for sykefravær ble vedtatt i 2022. Arbeid med sykefravær med bistand fra HR, intensiveres i 2023.

Innovasjon og utvikling

Endring i demografi, strammere kommuneøkonomi og behov for effektivisering og utvikling av kommunens tjenester skal møtes med økt innovasjon og samskaping. Vår nye innovasjonsstrategi skal fremme kultur for innovasjon og systematisk innovasjonsarbeid.

- **Innovasjonsfond skal bidra til å realisere nye bærekraftige løsninger.**

Handlingsplan og styringskort - arbeidsgiverstrategi

Vedtatt arbeidsgiverstrategi konkretiseres i egen handlingsplan som følges opp i linjeorganisasjonen som del av ordinær virksomhetsstyring. Rapportering på resultatoppnåelse inngår som del av årsberetningen.

Tabell 5. Handlingsplan –arbeidsgiverstrategi

Godt lederskap			
Slik vil vi ha det *(Satsingsområde)*	***Dette gjør vi i 2023 -2026***	*År*	*Øk.*
Ledere skal gjennom sitt lederskap bidra til at kommunen når sine mål.	Lederavtaler med resultatkrav (nivå 1, 2 og 3)	2023-2026	D
	Felles lederutvikling og fagdager for å sikre økt innovasjon, samskaping og enhetlig ledelse mot bærekraftsmål.	2023-2026	D
	Opplæring i lov og avtaleverk - arbeisgiversstyringsrett.	2023-2026	D
	Systematisk gjennomføring og oppfølging av KS 10 faktor	2023-2026	D
	Ledernettverk på tvers av sektorer/ tjenesteområder.	2023-2026	D
Myndiggjorte medarbeidere med rett kompetanse			
Utvikle og rekruttere medarbeidere med rett kompetanse	Kompetanse-/rekrutteringsplaner på alle nivå.	2023-2026	D
	Konkurransetilpasset lønnspolitikk - effektiv lønnsfastsetting	2023-2026	D
	Rekrutteringstrategi for fremtida	2023	D
	Videreføre deltakelse på rekrutteringsarenaer.	2023- 2026	D
	Samordne og koordinere praksisområder i Rana kommune.	2023-2026	D
Mangfold og integrering			
Benytte kompetanse og ressurser uavhengig av kjønn, alder, funksjonsevne, etnisitet og livssyn.	Aktiv oppfølging av tiltak sykefraværsstrategi på alle nivå.	2023-2026	D
	Aktiv bruk av virkemidler i vedtatt livsfasepolitikk.	2023-2026	D
	Videreutvikle turnus-/arbeidstidsordning for å redusere deltid.	2023-2026	D
	Revidere livsfasepolitikk	2024	D
Innovasjon og nytenking			
En nytenkende, innovativ og endringsdyktig organisasjon med gjennomføringskraft.	Iverksette tiltak i vedtatt innovasjonstratgi	2023-2026	D
	Utvikle kultur for innovasjon og deling. Årlig innovasjonspris.	2023-2026	D
	Aktiv bruk av innovasjonsfond	2023-2026	
	Samskape og utvikle sammen med andre aktører.	2023-2026	D
	Revidere arbeidsgiverstrategi - "nyskapende arbeidsgiver"	2024	D

Styringskort medarbeidere og organisasjon

Tabell 6. Utvalgte styringsparametere medarbeidere og organisasjon

MEDARBEIDERE	**Arbeidsgiverstrategi**				
	Indikator	***Forrige måling***	***Siste måling***	***Mål 2026***	***Status***
	Sykefravær	10,3 %	10,2 %	7,0 %	🔴
	Gjennomsnittlig stillingsstørrelse	84,4 %	84,7 %	86,0 %	🟡
	Avgangsalder ansatte	64,6	64,7	66,0	🟢
	Antall lærlinger og praksisplasser	304	-	280	🟡
	Mestringsorientert ledelse		3,8	4,2	🟡
	Indre motivasjon		4,2	4,3	🟢
	Turnover (andel ansatte som har sluttet)	11,0 %	10,9 %	10,0 %	🟡

Tjenester

Kommunen har ansvar for å levere gode velferdstjenester til innbyggere på kort og lang sikt. Samtidig skal kommunale tjenester bidra til å finne nye løsninger på klimamessige, sosiale, teknologiske og økonomiske bærekraftsutfordringer. Hvordan prioriterer vi ressursbruken sammenlignet med kostra-gruppe 9?

Strammere kommuneøkonomi, det totale utfordringsbildet og nødvendige demografiske omstillinger utfordrer dagens løsninger og strukturer i tjenestene. Innovasjon og samskaping som strategi er helt nødvendig dersom Rana kommune skal henge med på utviklingen i kommunal sektor, og evne å sikre fremtidens velferd og bærekraft.

For å sammenligne kommunens ressursbruk med andre kommuner og vurdere kvaliteten på tjenestene, benyttes KOSTRA og kommune-barometeret som styringsinformasjon. I tillegg gjennomføres brukerundersøkelser innenfor flere av kommunens tjenesteområder.

Kommunebarometeret

Kommunebarometeret er en måling som publiseres av Kommunal Rapport hvert år. Her rangeres kommunene etter 151 nøkkeltall, på tvers av 12 ulike sektorer. Formålet med barometeret er å vise hvordan den enkelte kommune presterer, målt mot resten av Kommune-Norge. Analysen er omfattende, men gir likevel et lettfattelig bilde av kommunens nivå.

Barometeret gir en indikator og mulighet for å stille spørsmål, men rangeringen er ingen kvalitetskontroll. Det er naturlig at en kommune har noen gode og noen dårlige plasseringer, samtidig kan spesielle forhold gi kraftige utslag, og en dårlig plassering kan ha en god forklaring.

I årets Kommunebarometer havner Rana på øverste halvdel av totaltabellen, på 140. plass når det justeres for økonomiske ramme-betingelser.

Rana klatrer mest på sektorene saks-behandling, barnevern, barnehage og sosial-tjeneste, mens vi faller mest på vann, avløp og renovasjon, samt kultur og helse.

Tabell 7. Kommunebarometeret 2020-2022

	2020	*2021*	***2022***	*Endring fra i fjor*
Totalplassering	**234**	**183**	**140**	**-43**
Grunnskole	261	231	**206**	**-25**
Pleie og omsorg	290	300	**276**	**-24**
Barnevern	346	310	**189**	**-121**
Barnehage	248	135	**74**	**-61**
Helse	248	183	**253**	**70**
Sosial	202	140	**84**	**-56**
Kultur	70	44	**124**	**80**
Miljø og ressurser	142	55	**44**	**-11**
Saksbehandling	362	304	**84**	**-220**
Vann, avløp og renovasjon	108	56	**182**	**126**
Økonomi	26	15	**14**	**-1**
Kostnadsnivå	87	20	**43**	**23**

Plasseringene er ikke direkte sammenlignbare over tid, siden plasseringene i 2020 og 2021 er basert på fjorårets Kommunebarometer.

Bruk av grunnlagsdata og nøkkeltall, samt vekting av kriterier endres fra et år til et annet. Det er derfor vanskelig å si om kvaliteten på tjenestene er endret, eller om endret plassering skyldes endringer i Kommunebarometeret.

De høyeste plasseringene får vi innenfor økonomi, kostnadsnivå, miljø og ressurser og barnehage, mens vi får de laveste plasseringene innen pleie- og omsorg, helse, grunnskole, barnevern og vann- og avløp.

KOSTRA

Gjennom KOSTRA samordnes rapportering fra kommunene på tjenestene, og skal gi relevant styringsinformasjon om ressursbruk og prioriteringer til tjenestene.

Isolert sett har kommunens netto drifts-utgifter økt fra 60 234 i 2020 til 64 476 kr per innbygger i 2021, en økning tilsvarende 111 mill. kr. Dette er en økning i ressursbruken på 7,0 prosent.

Tabell 8. Ressursbruk per sektor 2021

	Kr per innbygger		(Mill. kr)
Tjeneste	*Rana*	*KG 9*	*Diff. snitt KG 9*
Pleie og omsorg	21 583	20 484	28,7
Grunnskole	14 623	15 566	-24,6
Barnehage	8 733	9 544	-21,2
Adm. og styring	4 348	4 682	-8,7
Kommunehelse	4 087	4 310	-5,8
Sosiale tjenester	3 042	2 784	6,7
Kultur og idrett	3 204	2 378	21,6
Samferdsel	2 013	1 258	19,7
Barnevern	1 758	2 026	-7,0
Brann og ulykkesvern	1 082	967	3,0
Plan, kulturminner, natur og nærmiljø	824	767	1,5
Kirke	640	605	0,9
Bolig	544	174	9,7
Voksenopplæring	378	304	1,9
Øvrige områder	344	-314	17,2
Vann, avløp og ren.	-208	214	-11,0
Pensjon og fellesutg.	-2 519	-2 928	10,7
	64 476	**62 821**	**43,2**

Ressursbruken er korrigert for utgiftsbehov

I 2020 var netto driftsutgifter korrigert for utgiftsbehov 6,0 mill. kr lavere enn gjennom-snittet i KG 9, mens ressursbruken i 2021 var 43,2 mill. kr høyere enn KG 9. Dette betyr at kommunens ressursbruk har økt mer enn gjennomsnittet i KG 9.

Rana hadde en høyere ressursbruk enn KG 9 på områdene samferdsel, sosiale tjenester, pleie og omsorg, kultur og idrett, kommunale boliger, brann og ulykkesvern, plan, kultur-minner, natur og nærmiljø, pensjon og fellesutgifter, samt bolig og voksenopplæring i 2021. Totalt var ressursbruken på disse områdene 121 mill. kr høyere enn gjennoms-nittet i KG 9.

På de øvrige av kommunens tjenesteområder, var ressursbruken totalt 78 mill. kr lavere i Rana enn gjennomsnittet i KG 9.

Det er også viktig å gjøre oppmerksom på at Rana har en lavere arbeidsgiveravgift enn de fleste andre kommunene i sammenlignings-gruppa. Dersom vi korrigerer for redusert arbeidsgiveravgiftssats på 5,1 prosent i Rana, og oppjusterer til 14,1 prosent, ville ressurs-bruken i Rana vært 108,2 mill. kr høyere.

Styringsindikatorer tjenester

De fleste målområdene er gjennomgående for kommunens tjenester, og gir føring for målstyringen for alle tjenesteområder i tillegg til de generelle målene som settes på overordnet nivå.

Spesifikke resultatmål fremkommer i sektorkommentarene under kapitlet Tjenesteproduksjon.

Kommuneøkonomi

En sunn kommuneøkonomi karakteriseres av evnen til å håndtere uforutsette hendelser og ha handlingsrom til å kunne foreta egne valg på kort og lang sikt.

For å ha kontroll på utgiftsveksten, må kommunal drift styres i samsvar med de budsjettbetingelser som kommunestyret setter i årsbudsjett og økonomiplan. Det langsiktige bildet er at kommunen løpende tilpasser utgiftene til inntektsgrunnlaget.

Figur 6.*Økonomisk styring (konserntall)*

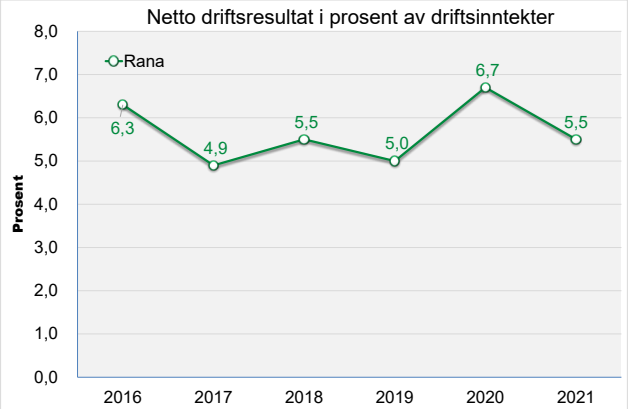

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Rana i 1000 kroner	132 449	107 398	121 626	115 477	158 885	136 482

Netto driftsresultat (NDR) viser resultatet etter at renter, avdrag og utlån er belastet regnskapet. NDR er det overskuddet som er disponibelt til investeringer og avsetninger. Over fremgår kommunens netto driftsresultat i kroner og i prosent av sum driftsinntekter i Rana kommune. I perioden har NDR i Rana kommune ligget over anbefalte nivåer fra teknisk beregningsutvalg (TBU) og over nivået i handlingsregelen for økonomisk bærekraft.

Netto lånegjeld i Rana kommune var ved utgangen av 2021 2 316 mill. kr mot 2 022,9 mill. kr i 2021 og utgjorde 93,0 prosent av brutto driftsinntekter i 2021, mot 85,6 prosent i 2020. Netto lånegjeld øker i Rana som følge av økt investeringsvolum. Netto lånegjeld er høyere enn måltall på 75 prosent for økonomisk bærekraft.

Figur 7.*Gjeldsgrad (konserntall)*

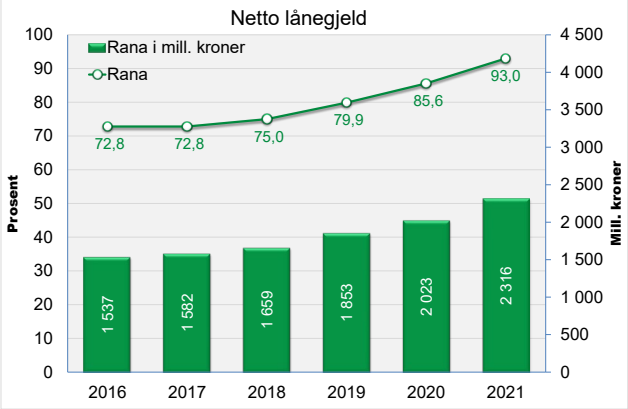

Grafen illustrerer lånegjeldsutviklingen i Rana i prosent av driftsinntekter.

Indikatoren viser netto lånegjeld i prosent av brutto driftsinntekter. Netto lånegjeld er definert som langsiktig gjeld (eksklusive pensjonsforpliktelser) fratrukket totale utlån og ubrukte lånemidler.

Figur 8.*Fondsbeholdning 2015-2021 (mill. kr)*

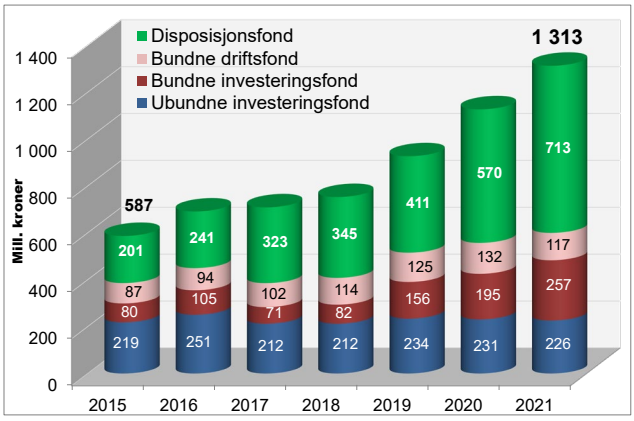

Figuren over viser fondsbeholdningen i 2021 kroner. Det har vært en kraftig oppbygging av disposisjonsfondet i perioden. Økningen i 2015 er i hovedsak en følge av Terraoppgjøret. Ellers har, foruten Terrainnbetalinger, positive netto driftsresultat og budsjetterte avsetninger bidratt til fondsoppbyggingen. Per 31.12.2021 utgjør disposisjonsfondet 54,3 prosent av kommunens samlede fondsbeholdning og 29,9 prosent av brutto driftsinntekter. Måltallet i

handlingsregelen for økonomisk bærekraft på 8 prosent er også oppfylt.

Status regnskap 2. tertial 2022

Samlet sett viser perioderegnskapet for 2. tertial økonomisk ubalanse.

På finansområdet har vi inntektssvikt på salg av konsesjonskraft, samtidig øker renteinntektene mer enn renteutgiftene som følge av god likviditet. Dette bidrar til å redusere det negative avviket.

Skatteinngangen følger budsjett, men samlet sett har vi et negativt avvik på finansområdet Utviklingen 4.kvartal knyttet til kraftpris, skatteinngang og renteinntekter vil avgjøre om vi samlet sett for året kan nå budsjettmålet på finansområdet.

Driften bidrar negativt til det forventede resultatet. Selv om enkelte sektorer ligger an til å levere et mindreforbruk, vil merforbruket innenfor helse og omsorg bidra til et samlet merforbruk på drift.

Økonomisk tilpasning

Rana kommune har gjennom flere år tilpasset driftsnivået til reduserte driftsrammer. Tjenestene har evnet å omstille driften og levert positive resultat som har gitt kommunen økt handlingsrom. Behovsendringene knyttet til demografi er også håndtert.

Tabellen under viser omstillingsoppgaven for perioden 2016- 2026. I 2021 var akkumulert omstillingsmål 292 mill. kr og resulterte i en måloppnåelse på 318 mill. kr, 26 mill. kr over målkravet.

Rana kommune har en stor oppgave fremover med å stabilisere ubalansen i den kommunale økonomiske bærekraften. Måloppnåelse avhenger av drift og tjenester som leverer med overskudd.

Tabell 9. Måloppnåelse

Måloppnåelse	*2016*	*2017*	*2018*	*2019*	*2020*	***2021***	*2022*	*2023*	*2024*	*2024*	*2025*	*2026*
Omstillingsmål akkumulert	163	208	223	243	263	**292**	307	327	347	367	387	407
Avvik omstillingsmål (res. drift)	26	8	5	-7	47	26						
Akkumulert måloppnåelse	**189**	**216**	**228**	**236**	**310**	**318**						

Tabell 10. Utvalgte styringsparametere økonomi

ØKONOMI	**Økonomi**				
	Indikator	***2021***	***Mål 2023***	***Budsjett 2023***	***Status***
	Netto driftsresultat	5,4 %	3,0 %	3,1 %	🟢
	Gjeldsgrad	92,7 %	75,0 %	99,1 %	🔴
	Disposisjonsfond	29,9 %	8,0 %	13,7 %	🟢
	Egenkapital fra drift til investeringer	0,3 %	25,0 %	13,6 %	🟡

Forutsetninger og rammebetingelser

I dette kapittelet omhandles forutsetninger og rammebetingelser som har betydning for det økonomiske opplegget i planperioden.

Handlingsregel for bærekraft

Modellen for økonomisk bærekraft setter krav til langsiktighet i den økonomiske styringen av kommunen. Modellen er et viktig hjelpemiddel til kommunikasjon og beslutningsgrunnlag for utvikling i kommuneøkonomien.

Handlefrihet og robusthet er bærende elementer i modellen. Kommuneøkonomien skal kunne håndtere uforutsette hendelser uten at dette får umiddelbare konsekvenser for tjenestetilbudet.

Kommunens modell for økonomisk bærekraft setter en grense for et gjeldsnivå på 75 prosent. Netto driftsresultat (NDR) skal være 2,0 prosent eller høyere, mens disposisjonsfondet skal være minst 8,0 prosent.

Handlingsregelen for bærekraft er dynamisk, og nøkkeltallene må sees i sammenheng. Dersom gjeldsgraden er høyere enn måltallet, må NDR settes høyere enn 2 prosent for å nå nivået for bærekraft. Måltall for netto driftsresultat er som følge av høy gjeldsgrad satt til 3,0 prosent i budsjett og økonomiplanen.

Netto driftsresultat representerer kommunal økonomisk bærekraft i et ett-års perspektiv. I 2021 ble NDR på 5,4 prosent som er 2,4 prosent over måltallet og gir god økonomisk bærekraft på kort sikt.

Disposisjonsfondet er godt over måltallet for økonomisk bærekraft. Selv etter utbetaling av 450 mill. kr til ny flyplass, vil kommunen ha et bærekraftig nivå også i 2026, dersom forutsetningene som er lagt til grunn nås.

Tabell 11. Handlingsregler for bærekraft

	Mål	*2021*	*2026*	*Avvik mål 2026*
Netto driftsresultat	3,0 %	5,4 %	4,7 %	**1,7 %**
Disposisjonsfond	8,0 %	29,9 %	15,9 %	**7,9 %**
Netto lånegjeld	75,0 %	92,7 %	91,3 %	**16,3 %**

Gjeldsgraden er over måltallet for økonomisk bærekraft. Dette skyldes høyt investeringsnivå over tid og lav egenkapitalfinansiering. Bærekraftavviket som økende gjeldsnivå representerer er bekymringsfullt, og stiller krav til at kommunen planlegger for gjenopprettelse av økonomisk bærekraftig gjeldsbalanse fremover.

I økonomiplanperioden anbefales en investeringsramme på maks 1,0 mrd. kr og økt egenfinansiering av investeringene. Dette hindrer en videre økning i gjeldsgraden, men vi får likevel en ubalanse i forhold til handlingsregelen for bærekraftig gjeldsnivå.

Mål og premisser

Kommuneloven § 14-4 fastsetter at økonomiplanen og årsbudsjettet skal vise kommunestyrets prioriteringer og bevilgninger, og hvilke mål og premisser økonomiplanen og årsbudsjettet bygger på. Kommuneloven legger ikke konkrete føringer for hvordan disse budsjettpremissene skal utformes.

Et grunnleggende premiss er at kommunen følger statlige lover og forskrifter for kommunal tjenesteyting på en rekke driftsområder. Et annet premiss er å følge opp planvedtak og andre politiske vedtak med budsjettkonsekvenser.

I dette kapitlet oppsummeres de mål og premisser rådmannen vurderer som viktigst for budsjett og økonomiplanen 2023-2026.

- Kommunestyret har vedtatt kommunal-økonomiske handlingsregler som er førende for hvordan budsjettet innrettes.
- Kommuneplanenes vedtatte satsings-områder, strategier, bærekraftsmål og retning legger føringer for budsjettforslaget. Kommuneplanens handlingsdel viser hvordan satsingsområder og strategier i kommuneplanen følges opp med tiltak. Hvordan bærekraftsmålene følges opp vil i større grad tydeliggjøres i neste års økonomiplan- og budsjettforslag.
- Kommunestyret har vedtatt flere planer/strategier som legger føringer for budsjettet, for eksempel boligstrategi, klimabudsjett og innovasjonsstrategi.
- I økonomiplandokumentet er tjenestenes økonomiske rammer, sektormål og styringsindikatorer beskrevet. Disse er viktige budsjettpremisser innenfor de enkelte tjenesteområdene.
- Premisser for kommunale investeringer, for eksempel infrastruktur og bygninger vises i de konkrete tiltakene i investerings-budsjettet, med fastsatte budsjettrammer.

Videre arbeid med å strukturere og synliggjøre mål og premisser for økonomiplan og års-budsjett følges opp i rådmannens oppdrags-brev til kommunaldirektørene, i års-beretningen og i kommende budsjettprosess.

Realkapital og vedlikeholdsetterslep

Fra og med 2021 ble ansvar for vedlikehold av bygningsmassen skilt ut i et kommunalt foretak, Rana Byggdrift KF.

Foretakets formål er å redusere kommunens areal og øke den økonomiske innsatsen på drifts- og vedlikeholdsoppgaver knyttet til kommunale bygg. Foretaket skal medvirke til god formues bevaring og verdibevarende vedlikehold av kommunens bygningsmasse gjennom midlene foretaket disponerer.

Rana Byggdrift KF har i 2022 utarbeidet en enkel og overordnet tilstandsanalyse for kommunale bygg, etter bestilling fra rådmannen. Analysen tar kun hensyn til bygningsteknisk tilstand som følge av stort vedlikeholdsetterslep etter elde og slitasje.

Byggene som er vurdert skulle vært omfattet av større utskiftinger, både av rene bygnings/-konstruksjonsdeler og tekniske anlegg.

Tabell 12. Vedlikeholdsetterslep bygg

Bygg	Areal	Beløp
Kommunale boliger	9 667	363 mill. kr.
Skolebygg	8 778	329 mill. kr.
Helsebygg	7 730	290 mill. kr.
Råduset	5 891	221 mill. kr.
Kino/samfunnshus	4 122	155 mill. kr.
Barnehager	2 770	104 mill. kr.
Gruben Samfunnshus	2 094	79 mill. kr.
Brannstasjonen	2 041	77 mill. kr.
Totalt	**43 092**	**1 616 mill. kr.**

Kostnadskalkylene er vurdert etter oppdaterte KPI tall fra SSB og erfaringstall fra nylige entre-priser i kommunen.

Det anslås et kritisk vedlikeholdsetterslep på kommunale bygg på rundt 1,6 mrd. kr. I tillegg anslås vedlikeholdsetterslepet på vann- og avløpsnettet til ca. 2,2 mrd. kr.

Langsiktig verdibevarende vedlikehold

I et langsiktig perspektiv er det viktig å bevare kommunens realkapital. Profesjonell eien-domsforvaltning handler om å kunne tenke og planlegge langsiktig og forutsigbart.

Effektiv forvaltning kan gi besparelser for samfunnet og bedre tjenester til innbyggerne. Et faglig godt vedlikehold, tilpasningsdyktige bygninger og effektiv arealutnyttelse er et vesentlig bidrag til et bærekraftig samfunn, ved at det forlenger levetiden for bygningene og reduserer behovet for arealer.

Planlagt verdibevarende vedlikehold er huseiers ansvar og viktig for å ivareta kommunens verdier i et langsiktig perspektiv.

Fagmiljøet anbefaler en vedlikeholdsinnsats på minst 170 kr/m^2. Dette er en forutsetning for at bygget skal ha en levetid på 60 år og opprettholde samme standard som da det var nytt. Et slikt vedlikeholdsnivå til kommunens formålsbygg, tilsvarer rundt 18 mill. kr per år.

Vedlikeholdsfond

I 2021 vedtok kommunestyret å opprette et vedlikeholdsfond. Salgsgevinsten knyttet til salg av eiendom og merinntekter på finansområdet i form av økt eiendomsskatt og salg av konsesjonskraft ut over vedtatt budsjett, kan avsettes til vedlikeholdsfondet.

Vedlikeholdsfondet skal bidra til verdibevarende vedlikehold av kommunens bygg, veier og anlegg, for å sikre en fremtidsrettet infrastruktur jamfør satsingsområde i kommuneplanens samfunnsdel.

Usikre finansinntekter

Rana kommune har høyere driftsinntekter enn sammenlignbare kommuner knyttet til kraftproduksjon. Dette gir merinntekter til kommunen i form av eiendomsskatt fra kraftverk, salg av konsesjonskraft, naturressursskatt, konsesjonsavgift samt renter og utbytte fra eierskap.

Kraftinntektene varier fra år til år og er avhengige av makroforhold og strategi for salg av konsesjonskraft. Prisjustert til 2021 kroner, har inntektene variert mellom 121 mill. kr og 159 mill. kr de siste sju årene.

Som følge av endret regelverk og bortfall av kompensasjonsordning, har eiendomsskatten fra kraftanlegg de siste årene blitt redusert fra rundt 60 mill. kr i 2015 år til 43 mill. kr i 2021, målt i dagens kroneverdi.

Kommunens økonomiske opplegg bør i størst mulig grad baseres på at tjenesteleveransen finansieres av løpende, forutsigbare inntekter som overføringer fra staten og egne driftsinntekter.

Variable og usikre finansinntekter bør i hovedsak gå til utgifter som forbedrer kommuneøkonomien på sikt. For eksempel til verdibevarende vedlikehold, nedbetaling av gjeld, smarte investeringer og samfunnsutvikling.

Koronapandemien

Koronapandemien har hatt en stor betydning for kommunesektoren. Kommunenes krise- og smittevernberedskap ble satt på prøve og smitteverntiltakene har gjort det krevende å sikre et godt tilbud til brukere. Samtidig har pandemiperioden bidratt til kreativitet og omstillingsevne i kommunene, der nye løsninger er tatt i bruk.

Digitaliseringen har økt og utfordringer løses i større grad enn tverrfaglig og på tvers av enheter og styringsnivå. Samhandling har også blitt muliggjort og forenklet gjennom økt bruk av digitale løsninger.

Pandemien har krevd raske endringsprosesser og gitt både ledere og ansatte god endringskompetanse.

Mange kommuner opplever imidlertid økte problemer knyttet til psykisk helse blant barn og unge, og særlig blant ungdom, noe vi også opplever i Rana.

I og etter pandemien melder både helsestasjon- og skolehelsetjeneste om økt pågang fra unge som har utfordringer knyttet til psykisk uhelse. Mange oppgir at etterspørselen etter tjenester for psykisk helse har økt betydelig, med lange ventelister for psykologtjenester og en økt etterspørsel etter tjenester fra helsestasjon.

Koronapandemien har påført kommunesektoren betydelige merkostnader og inntektstap. Rana kommunes merkostnader i 2022 utgjør 17,6 mill. kr per august og det er lite som tyder på at merkostnadene i år vil bli kompensert.

Statsbudsjettet 2023

I statsbudsjettet legges det opp til en realvekst i kommunenes frie inntekter i 2023 med 1,7 mrd. kr. Dette er over intervallet som ble angitt i kommuneproposisjonen for 2023. Oppjusteringen må ses i sammenheng med at anslaget for demografikostnader som finansieres med frie inntekter er økt med 0,9 mrd. kr som følge av SSBs nye befolkningsframskrivinger fra juli 2022.

Det er ikke knyttet forventninger til at statlige satsinger og prioriteringer skal finansieres innenfor realveksten i 2023.

Lønns- og prisveksten fra 2022 til 2023 anslås til 3,7 prosent. Årslønnsveksten anslås til 4,2 prosent og den kommunale prisveksten til rundt 3,0 prosent.

Regjeringen foreslår en rekke justeringer av rammetilskuddet som følge av endret ansvar og oppgaver, som redusert maksimal foreldrebetaling i barnehage, gratis barnehageplass fra tredje barn i familien og redusert pensjonspåslag for private barnehager.

Barnevernsreformen fullfinansieres, mens ny barnevernslov trer i kraft fra 1.1.2023. Dette innebærer en plikt for barnevernstjenesten å utarbeide en plan for gjennomføring av samvær med foreldre, søsken og andre nærstående som barnet har et etablert familieliv med.

Basistilskuddet til fastleger foreslås styrket med 480 mill. kr fra 1. mai 2023 og rammetilskuddet er økt tilsvarende.

Regelverket for arbeidsavklaringspenger ble endret ved behandlingen av revidert nasjonalbudsjett for 2022, og det forventes at regelendringene vil redusere behovet for økonomisk sosialhjelp.

Helårseffekt av tiltak som ble iverksatt i 2022 fullfinansieres, som maksimalpris foreldrebetaling i barnehage, 12 timers gratis SFO på første trinn og lovfestet rett til barnekoordinator.

Fra 1. september ble det lovfestet at kommunene ikke skal ta hensyn til barnetrygd ved vurdering av søknad om økonomisk sosialhjelp. Tiltaket får helårseffekt i 2023, og rammetilskuddet økes ytterligere.

Konsekvenser av statsbudsjettet for Rana kommune er fulgt opp med justerte og nye tiltak på finans- og driftsområdet.

Nytt inntektssystem fra 2024

Et offentlig utvalg har gjennomgått og foretatt en helhetlig gjennomgang av inntektssystemet for kommunene. I mandatet ble det lagt føringer om at generalistkommuneprinsippet ligger fast og at alle kommuner skal kunne tilby gode og likeverdige tjenester.

Utvalgets leverte sin utredning i slutten av august 2022. Utvalget mener dagens inntekts-system i hovedsak fungerer godt, men foreslår noen endringer blant annet knyttet til kommunenes skatteinntekter, regional-politiske tilskudd og utjevningen av kostnadsforskjeller mellom kommunene.

Utvalget mener det er behov for en større utjevning av inntekter mellom kommunene og et mer stabilt skattegrunnlag.

Omfordeling av skatteinntekter

Mange kommuner har i dag høye inntekter fra vannkraft, havbruksfond og eiendomsskatt på kraft- og petroleumsanlegg. Disse inntektene inngår ikke i dagens utjevning av inntekter, og skaper store inntektsforskjeller mellom kommunene. Utvalget mener at flere av disse inntektene bør omfattes av en moderat utjevningsordning mellom kommunene.

Utvalget foreslår en egen utjevningsordning for eiendomsskatt fra kraftanlegg, konsesjons-kraftsinntekter og havbruksinntekter, med en symmetrisk utjevning med kompensasjons-grad på 10 prosent.

Kostnadsnøkler i utgiftsutjevningen

Utvalget foreslår flere endringer og nye kriterier i utgiftsutjevningen. Innenfor pleie og omsorgssektoren foreslår utvalget en ned-vekting av kriteriet for psykisk utviklings-hemmede (PU), som foreslås nedjustert fra 14 prosent til 4,9 prosent. Dette slår positivt ut for de største kommunene og får størst negativ effekt for kommunene i Nordland og Innlandet.

Utvalget viser til at kommuner med flere aleneboende, høy arbeidsledighet, flere innbyggere med lav inntekt og flere flyktninger, har høyere utgifter per innbygger til sosiale tjenester. Utvalget foreslår en del endringer på dette området. Den største endringen er knyttet til at kriteriet med flyktninger uten integreringstilskudd vektes opp med 73 prosent.

Konsekvenser for Rana kommune

Departementet ønsker at berørte og interesserte aktører vurderer utvalgets anbefalinger, og har sendt forslag til nytt inntektssystem for kommunene ut på høring.

Forslaget fra inntektssystemutvalget inne-bærer en negativ fordelingsvirkning for Rana kommune på rundt 16 mill. kr.

Høringsfristen er satt til 22. desember 2022. Rådmannen legger frem forslag til høringssvar til formannskapet 29.november.

Frie inntekter

Tabell 13. Frie inntekter 2022-2026

Frie inntekter	*Budsjett 2022*	*Budsjett 2023*	*Endring fra 2022*	*ØkPl 2024*	*ØkPl 2025*	*ØkPl 2026*
Innbyggertilskudd	**683 679**	**733 228**	*49 549*	741 100	750 500	758 000
Utgiftsutjevning	**-11 190**	**-8 267**	*2 923*	-5 500	-4 300	-4 000
Korr. statlige skoler	**6 893**	**8 739**	*1 846*	8 700	8 700	8 700
Inntektsgarantiordning	**-1 262**	**-1 072**	*190*	-1 000	-1 000	-1 000
Særskilt fordeling	**7 614**	**14 236**	*6 622*	14 200	9 700	9 700
Nord-Norge-tilskudd	**48 540**	**50 358**	*1 818*	50 500	50 800	51 000
Skjønnstilskudd	**0**	**0**	*0*			
Sum rammetilskudd	**734 274**	**797 222**	***62 948***	**808 000**	**814 400**	**822 400**
Skatt på inntekt og formue	**778 326**	**819 778**	*41 452*	824 400	831 300	840 000
Inntektsutjevning	**83 500**	**87 600**	*4 100*	91 000	92 000	93 000
Sum skatt og inntektsutjevning	**861 826**	**907 378**	***45 552***	**915 400**	**923 300**	**933 000**
Frie inntekter	**1 596 100**	**1 704 600**	***108 500***	**1 723 400**	**1 737 700**	**1 755 400**

De frie inntektene består av inntekter fra skatt og rammetilskudd og utgjør om lag 70 prosent av kommunesektorens samlede inntekter. Dette er inntekter som kommunene fritt kan disponere, uten andre føringer fra staten enn gjeldende lover og regler.

Et viktig kjennetegn ved det norske kommune-systemet er det såkalte generalistkommune-prinsippet. Dette prinsippet innebærer at alle kommuner, med svært få unntak, har de samme oppgavene uansett innbyggertall, bosettingsstruktur, økonomi eller andre kjennetegn.

Et viktig formål med inntektssystemet er å bidra til at kommunene kan gi et likeverdig tjenestetilbud til innbyggerne gjennom å kompensere ufrivillige kostnadsforskjeller og ulikt nivå på skatteinntektene.

Inntektssystemet består av ulike elementer som omfordeler inntektene mellom kommunene. Rammetilskuddet fordeles først med et likt beløp per innbygger. Deretter skjer en omfordeling mellom kommunene i form av utgiftsutjevningen, som omfordeler ufrivillige konstadsulemper, mens inntektsutjevningen omfordeler skatteinntektene.

I rammetilskuddet inngår også regional-politiske tilskudd, som skal ivareta ulike hensyn, som regional- og distriktspolitiske mål, høy befolkningsvekst og storby-utfordringer. Tilskuddene omfatter distrikts-tilskudd Nord-Norge, distriktstilskudd Sør-Norge, storbytilskudd, regionsentertilskudd og veksttilskudd.

Skjønnstilskudd er også et element i ramme-tilskuddet som skal kompensere for spesielle lokale forhold, som ikke fanges opp i den faste delen av inntektssystemet. Kommunal- og distriktsdepartementet fordeler skjønns-tilskuddet mellom fylkeskommunene, som fastsetter den fylkesvise fordelingen av tilskuddet til kommunene. Statsforvalteren fordeler tilskuddet mellom kommunene basert på gjeldende retningslinjer, som skal sikre en likeverdig behandling av kommunene i alle landets fylker.

Ut over de frie inntektene, har kommunene inntekter som øremerkede tilskudd, gebyrer, brukerbetalinger, eiendomsskatt, moms-kompensasjon og utbytte. Disse inntektene er ikke med i denne oversikten.

Samlet øker de frie inntektene med 108,5 mill. kr tilsvarende en økning på 6,8 prosent, sammenlignet med regjeringen Solbergs

forslag til statsbudsjettet for 2022. Økningen er i hovedsak knyttet til lønns og prisvekst, oppgaveendringer og demografikostnader.

Skatt og inntektsutjevning

Skatteinntektene i Rana anslås til 31 350 kr per innbygger, mens nasjonalt skattenivå anslås til 36 667 kr per innbygger. Ranas andel utgjør 85,5 prosent av landsgjennomsnittet. Differansen mellom skatt per innbygger nasjonalt og lokalt, kompenseres delvis gjennom inntektsutjevningen. Samlet anslås skatt og netto inntektsutjevning til 34 696 kr per innbygger og anslås å utgjøre 94,6 prosent av nasjonalt skattenivå per innbygger.

Skatt og inntektsutjevning anslås å øke med 45,6 mill. kr, en økning på 5,3 prosent.

Rammetilskudd

Innbyggertilskudd

Innbyggertilskuddet blir fordelt med et likt beløp per innbygger som utgjør 28 077 kr i 2023. Totalt gir dette et innbyggertilskudd på 733,2 mill. kr, en økning på 49,5 mill. kr.

Utgiftsutjevning

Utgiftsutjevningen består av en rekke kriterier som omfordeler innbyggertilskuddet mellom kommuner med lavt beregnet utgiftsbehov til kommuner med høyt beregnet utgiftsbehov. Dette skal gi kompensasjon for forskjeller i utgiftsbehov som kommunene ikke kan påvirke selv. Målet er å overføre midler fra lettdrevne kommuner til tungdrevne kommuner.

Rana har færre barn og unge enn landsgjennomsnittet, samtidig synker andelen barn og unge mer enn i resten av landet, dette gjelder særlig for aldersgruppen 0-5 år. Samlet trekk gjennom utgiftsutjevningen knyttet til aldersgruppene 0-15 år er på 46,1 mill. kr i 2023.

Rana har en høyere andel personer i alderen 67 år og over, samtidig øker aldersgruppen mer enn i resten av landet, slik at Rana får ytterligere økt rammetilskudd gjennom utgiftsutjevningen. Samlet tilførsel gjennom utgiftsutjevningen knyttet til aldersgruppene 67 år og over er på 57,5 mill. kr i 2023.

Samlet defineres Rana som en lettdrevet kommune og får et trekk på 8,3 mill. kr gjennom utgiftsutjevningen. Dette er 2,9 mill. kr mindre i trekk enn i 2022.

Vedlegg 4 viser nærmere detaljer rundt utgiftsutjevningen.

Korreksjonsordning for elever i statlige og private skoler

Trekkordningen for statlige og private skoler medfører at kommuner med elever i statlige og private skoler trekkes 113 000 kr per elev for de elevene kommunene ikke yter grunnskoletjenester til. Summen av trekk fra kommuner med elever i statlige og private skoler fordeles ut igjen til alle landets kommuner etter kommunenes andel av beregnet utgiftsbehov.

56 personer i alderen 6-15 år fikk vanlig undervisning ved private skoler i Rana, mot 64 elever året før. Dette gir et samlet trekk i rammeoverføringen for 2023 på 6,3 mill. kr.

Samlet tilbakeføring til Rana utgjør 15,1 mill. kr, slik at samlet kompensasjon knyttet til ordningen utgjør 8,7 mill. kr etter uttrekk.

Inntektsgarantiordningen

Inntektsgarantiordningen (INGAR) skal skjerme kommunene mot brå nedgang i rammetilskuddet som følge av endringer i kriteriedata, befolkningsnedgang og systemendringer i inntektssystemet.

Endringer ordningen omfatter er strukturelle endringer i inntektssystemet, innlemming av øremerkede tilskudd, endringer i befolkningstall og kriteriedata, og endringer i regionalpolitiske tilskudd. Ordningen er utformet slik at ingen kommuner skal ha en vekst i rammetilskuddet fra et år til det neste som er lavere enn 400 kroner under veksten på landsbasis, målt i kroner per innbygger.

Veksten i rammetilskuddet fra 2022 til 2023 er på landsbasis 2 112 kroner per innbygger. Dette innebærer at kommuner som har en vekst i rammetilskuddet som er lavere enn 1 712 kroner per innbygger, vil bli kompensert opp til denne vekstgrensen.

Rana kommunes vekst i rammetilskuddet fra 2022 til 2023 er 2 096 kroner per innbygger, og kommunen får derfor ingen kompensasjon gjennom denne ordningen.

Alle kommuner er med på å finansiere ordningen og blir trukket med et likt beløp per innbygger. For 2023 er trekket på - 41 kr per innbygger, som gir et samlet trekk på 1,1 mill. kr i rammetilskuddet.

Særskilt fordeling

Under særskilt fordeling får Rana 14,2 mill. kr. Herav er 4,5 mill. kr knyttet til helsestasjon og skolehelsetjeneste. 4,6 mill. kr gjelder kompensasjon for økt ansvar i forbindelse med barnevernsreformen, mens 5,2 mill. kr er knyttet til nytt grunnskoletilskudd som ble innført fra og med 2022.

Nord-Norge tilskudd

Nord-Norge tilskuddet for Nordland er satt til 1 930 kr per innbygger for 2022. Dette gir et samlet tilskudd til Rana på 50,4 mill. kr.

Ordinært skjønnstilskudd

Rana får ingen ordinære skjønnsmidler i 2023.

Eiendomsskatt

Endring av regelverk

Regjeringen foreslår endringer i eiendomsskatt på grunn under kraftlinjer. Forslaget går i korthet ut på at det er netteier som skal svare skatt på grunn under linjen basert på en ny sjablong som skal reflektere erstatningen til grunneier, mens resten av kostnadene til grunnervervet skal avskrives lineært over anleggets levetid. Regjeringen foreslår at lovendringen gjøres gjeldende fra 1. januar 2023. Rana kommune må foreta en omtaksering.

Boliger og fritidseiendommer

Regjeringen foreslår ingen endringer i statsbudsjettet for 2023 og maksimal skattesats for boliger og fritidsboliger er fire promille. I Rana er satsen to promille. Kommunen kan fritt sette ned skattesatsen, men eiendomsskatten skal minst være en promille. Kommunen kan maksimalt sette opp skattesatsen med en promille per år.

Boliger og fritidseiendommer skal ha en obligatorisk reduksjonsfaktor i eiendomsskattetakstene på minst 30 prosent, uavhengig av hvordan de er taksert.

Kommunen har et bunnfradrag på 300 000 kr som kan videreføres eller endres.

I Rana skrives det ut eiendomsskatt på bolig og fritidseiendom på faste avgrensede områder, helt eller delvis utbygd på byvis, noe som forutsettes videreført i budsjettopplegget.

Skattegrunnlaget ved utskriving av eiendomsskatt i 2023 for boliger er formuesgrunnlaget ved fastsetting av formues- og inntektsskatt for inntektsåret 2021.

Vannkraftbeskatning og næringseiendom

Regjeringen foreslår å øke den effektive grunnrenteskattesatsen på vannkraft fra 37 prosent til 45 prosent, med virkning fra og med inntektsåret 2022.

Grunnrenteskatten på vannkraft trekkes fra i grunnlaget for eiendomsskatten. Økt grunnrenteskatt vil derfor isolert sett føre til redusert eiendomsskatt til kommunene. Fradraget for grunnrenteskatt ved beregning

av eiendomsskattegrunnlaget fastsettes som et gjennomsnitt over fem år, slik at det vil ta noe tid før hele effekten av økt grunnrente-skatt reflekteres i eiendomsskattegrunnlaget.

Maksimal skattesats etter loven er syv promille, som Rana kommune benytter ved utskriving av eiendomsskatt på vannkraftanlegg og næringseiendom.

Taksering av eiendommer

Kommunestyret har i sak 109/22 vedtatt at Rana kommune skal benytte Skatteetatens formuesgrunnlag (boligverdi) for boliger som verdigrunnlag for beregning av eiendomsskatt på boligeiendommer. Videre ble det vedtatt at det skal gjennomføres en konkurranse om anskaffelse av takster for næringseiendom og boliger uten boligverdi. Kostnad på 2,5 mill. kr ligger inne i budsjettforslaget for 2023.

Ved utskriving av eiendomsskatten for 2023 for boliger uten boligverdi fra Skatteetaten og næringseiendom, foreslås det å kontorjustere takstene med 10 prosent. Kontorjustering har sin funksjon i en overgangsfase hvor oppreguleringen gjør overgangen til nye takster mykere.

Inntekter fra eiendomsskatt

I budsjett 2023 ligger det til grunn en eiendomsskatteinntekt på 102,7 mill. kr, hvorav kr. 30,6 mill. kr er fra bolig og fritidseiendommer og 71,4 fra næringseiendommer og kraftanlegg.

Dersom kommunestyret velger å endre på promillesats, bunnfradrag eller reduksjons-faktor, vil dette føre til endringer i inntekts-rammene, se vedlegg 6.

Brukerbetalinger og salgs- og leieinntekter

Budsjettopplegget forutsetter en oppjustering av betalingssatser i tråd med prisstigningen, for å unngå at budsjettets inntektsside sakker akterut i forhold til utgiftene i tjenestene.

Lønns- og prisvekst i kommunal sektor er anslått til 3,7 prosent i 2023.

Det budsjetteres med 77 mill. kr i bruker-betalinger i 2023, en økning på 6,7 mill. kr fra budsjett 2022 (9,5 prosent).

Salgs- og leieinntekter øker med 15,5 mill. kr fra 207 mill. kr 2022 til 222,5 mill. kr i 2023. (7,5 prosent). Økningen består i hovedsak av økte gebyrinntekter på vann og avløpsområdet.

Kommunale gebyrer

Renovasjon

Rana kommune er med i en interkommunal renovasjonsordning, Helgeland avfalls-foredling IKS. Kommunestyret skal i henhold til avfallsforskriften § 15-3 fastsette avfalls-gebyret. I forslag til vedtak er det lagt inn gebyr for 2023 basert på vedtak i representantskapsmøte i HAF IKS 21.10.2022.

For 2023 foreslås en gebyrøkning for husholdningsrenovasjon på 11,2 prosent.

Figur 9.*Renovasjonsgebyr 2016-2022*

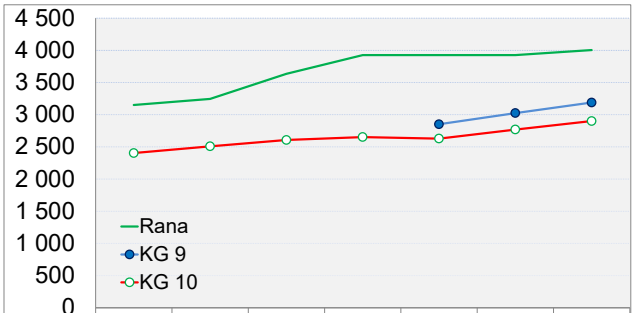

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Rana	3 151	3 246	3 636	3 926	3 926	3 926	4 005
KG 9					2 852	3 025	3 189
KG 10	2 404	2 509	2 607	2 653	2 629	2 769	2 901

Statistikk fra SSB for 2021, viser at 315 kommuner har lavere avfallsgebyr enn Rana kommune, mens 40 kommuner har høyere gebyr.

Hovedfunn fra en selskapskontroll utført av Deloitte i 2019, peker på at en utfordring ved selvkostsystemet er at finansieringsprinsippet ikke gir kommunene/selskapene insentiver til effektiv drift, når kostnadene uansett tas av

brukerne. Dersom et selskap driver ineffektivt, vil dette medføre høye gebyrer.

Deloitte anbefaler at selskapet utfører en analyse av kostnadsnivået og gebyrnivået i selskapet og ser på hvilke handlingsrom selskapet har for effektivisering og for å eventuelt kunne redusere prisen på tjenestene og hva for eksempel endret servicenivå kan medføre for gebyrnivået.

I møte 21.10.2022 ba representantskapet om en utredning om framtidige renovasjonsgebyr. Utredningen skal inneholde minst følgende:

- servicegrad
- tømmefrekvens
- faktisk mengde avfall sett i forhold til dunkvolum

Representantskapet ber i utredningen om sammenligning med andre renovasjonsselskap som SHMIL, IRIS, LAS og Reno-Vest, hvor man utreder sett i forhold til hva som er inkludert i renovasjonsgebyret og andre faktorer og tillegg. Utredningen må også avklare hvilke langsiktige avtaler HAF har og når eventuelle endringer kan gjennomføres og konsekvenser av disse.

Vann og avløp

Ledningsnett

Kommunen har et stort vedlikeholdsetterslep, spesielt på ledningsnettet. Etterslepet er i 2022 beregnet til 2 205 mill. Når det bygges nytt ledningsnett, er forventet levetid på anleggene 100 år. Det vil si at man som minimum må fornye 1 prosent av ledningsnettet i året for å holde tritt med forringelsen. Dersom man skal redusere etterslepet må fornyingstakten være større enn 1 prosent per år.

Tabell 14. Fornyingstakt ledningsnett

	2016	*2017*	*2018*	*2019*	*2020*	*2021*
Vann	0,81	0,79	0,68	0,38	0,43	0,62
Avløp	0,55	1,1	1,18	0,92	1,02	1,17

Tabellen ovenfor viser at investeringsnivået på vannledningsnettet har vært for lavt for å holde tritt med forringelsen av de tekniske anleggene i sektoren. Situasjonen er noe bedre i avløpsnettet. Dette skyldes at teknologi for gravefri rehabilitering er lettere tilgjengelig for avløpsrør.

Rana kommune har et mål om å benytte gravefrie løsninger ved skifte av avløpsrør. Samtidig er det fremdeles mange anlegg som må fornyes med tradisjonell graveentreprise. I tillegg har kommunen et mål om å fornye minst 1,2 prosent av vannledningene og 1 prosent av avløpsledningene årlig.

Fornyingstakten er nedfelt i hovedplanene for drikkevann og avløp. En rekke rehabiliteringsprosjekter er planlagt på ledningsnettet for å redusere overvannspåvirkningen, bedre drikkevannskvaliteten, redusere vanntapet og redusere lekkasje av spillvann til grunnen eller vannmiljøet. I tillegg gir økte klimautfordringer og skjerpede rensekrav utfordringer på avløpsnettet som må håndteres.

Anlegg

Kommunen har ferdigstilt en rekke større omlegginger og utbedringer for drikkevannsforsyningen. Herunder nevnes reservevannforsyning for Rana sentralt, høydebasseng Båsmo og Ytteren, ny primærforsyning av drikkevann til Åga og Hauknes. Det er fremdeles noen anleggsutbedringer som vil være nødvendig, men i hovedsak er det ledningsnett som vil ha fokus på vannområdet fremover.

For avløpssektoren er det større utfordringer med hensyn til anleggene. Etter kommunens egen gjennomgang av avløpsområdet, ble det avdekket behov for å iverksette tiltak. Det vil være nødvendig med noen større investeringer, herunder utvidelse av Mjølanodden renseanlegg som den viktigste. Hovedformålet med utvidelsen er håndtering av avløpsvann fra Moskjæran avløpsområde. Moskjæran renseanlegg leverer ikke

tilfredsstillende ytelse i henhold til utslippstillatelsen og må fases ut.

Feie- og tilsynsgebyr

Gebyrene økes i gjennomsnitt med 20 prosent. Differensiering av gebyr justeres etter nye erfaringstall.

Byggesak, plan og oppmåling

Gebyrinntektene på selvkostområdene plan, oppmåling, seksjonering og byggesak dekker fortsatt ikke kommunens utgifter på det enkelte området. Gebyrene ble økt mer enn forventet lønns- og prisvekst i 2022, men resultatet er ikke klart før ved utgangen av året. Vi foreslår derfor ingen økning utover lønns- og prisveksten fra 2023.

Det vises til vedlegg 3.3 for nærmere detaljer.

Demografiske rammer

Tabell 15. Demografiske rammer

	1.7.2021	1.1.2022	1.7.2022	Endring	Ramme overføring	SUM endring
Sum	**26 161**	**26 092**	**26 115**	**-46**		**-7 731 000**
0-1 åringer	**456**	477	**485**	**29**	**-17 000**	-493 000
2-5 åringer	**1 014**	961	**955**	**-59**	**170 000**	-10 030 000
6-15 åringer	**2 973**	2 962	**2 958**	**-15**	**106 000**	-1 590 000
16-22 åringer	**2 152**	2 120	**2 112**	**-40**	**-17 000**	680 000
23-66 åringer	**14 764**	14 748	**14 738**	**-26**	**-23 000**	598 000
67-79 åringer	**3 397**	3 399	**3 444**	**47**	**-4 000**	-188 000
80-89 åringer	**1 117**	1 141	**1 125**	**8**	**99 000**	792 000
90 år og over	**288**	284	**298**	**10**	**250 000**	2 500 000
Personer med nedsatt funksjonsevne over 16 år	*118*		***120***	***2***	***827 000***	*1 654 000*

Rammeoverføringen for 2023 er basert på befolkningssammensetningen 1.7.2022 og Rana kommunes andel av befolkningen i de enkelte aldersgruppene, sammenlignet med landsgjennomsnittet.

Tabellen over viser endringer i ramme-overføringen basert på inntektssystemet knyttet til endringer i befolkningssammen-setningen fra 1.7.2021 til 1.7.2022.

Samlet har antall innbyggere gått ned med 46 personer, og medfører isolert sett en redusert rammeoverføring på 7,7 mill. kr. Hoved-årsaken skyldes en stor nedgang i antall personer i alderen 2-5 år og 6-15 år. Samtidig har vi hatt en svak vekst i antall personer i alderen 80 år over, som ikke gir en tilsvarende økt overføring til kommunen.

Tabellen over viser hvordan endringer i de enkelte aldersgruppene slår inn gjennom inntektssystemet. Dersom Rana som eksempel får en ny innbygger i alderen 2-5 år, ville dette gitt en økt rammeoverføring på 170 000 kr. Samtidig får kommunen økte kostnader for å levere kommunale tjenester.

Endret befolkningssammensetning gir endret etterspørsel etter kommunale tjenester og endret overføring fra staten. Inntektssystemet er lagt opp slik at staten overfører mest midler til kommunen for innbyggere som krever ulike kostnadskrevende tilbud fra kommunen.

Innbyggere i alderen 2-15 år og 80 år og over har en høyest enhetspris gjennom inntekts-systemet. Disse gruppene benytter kommunale tjenester som barnehage, grunns-koletilbud og tilbud innenfor pleie- og omsorg.

Vi ser også at aldersgruppene 0-1 år, 16-22 år, 23-66 og 67-79 år gir et økt trekk i ramme-overføringen. Dette skyldes at disse alders-gruppene i mindre grad etterspør kostnads-krevende kommunale tjenester, og dermed ikke utgjør store kostnader for kommunen.

Samlet medfører færre innbyggere i alderen 0-15 år til en redusert overføring på 12,1 mil. kr, mens økningen i antall personer i alderen 67 år og over, gir en økt overføring på 3,1 mill. kr. Færre innbyggere i alderen 16-66 år gir en økt overføring på 1,3 mill. kr, mens økningen i antall personer med nedsatt funksjonsevne gir en økt overføring på 1,7 mill. kr.

Endringer i befolkningssammensetningen følges opp i budsjett og økonomiplanperioden ved justering av sektorenes budsjettrammer.

Budsjett og økonomiplan

Rana kommune har en robust økonomi, samtidig utfordres bærekraftsbalansen med økt gjeldsgrad. Budsjett- og økonomiplanen er stramt innrettet, både fordi ramme-betingelsene strammes, men også for å dempe risiko og begrense ubalansen i den økonomiske bærekraften.

Vi går inn i 2023 med en ubalanse i drifta, noe som øker risikoen, samtidig som nye omstillingskrav på 20 mill. kr må løses.

Økt usikkerhet, strammere rammebetingelser og en drift i ubalanse, stiller høyere krav til at kommunen har tilstrekkelig med frie midler på fond, for å minske risikoen og håndtere uforutsette hendelser.

Den økonomiske innretningen legger opp til et netto driftsresultat på 3,1 prosent i 2023 økende til 4,7 prosent i 2026. Herav utgjør reduserte pensjonskostnader 40 mill. kr. Korrigert for bruk av premiefond, er netto driftsresultat i gjennomsnitt på 2,8 prosent, noe lavere enn måltallet på 3,0 prosent.

Disposisjonsfondet bygges noe opp etter utbetaling til ny flyplass, men gjeldsgraden vil fortsatt være i ubalanse i forhold til handlings-regelen om økonomisk bærekraft.

I økonomiplanen legges det nå opp til en tenkepause på investeringssiden. Det er behov for å gjøre noen strategiske veivalg gjennom bedre samhandling på tvers av sektorer og med et mer helhetlig perspektiv. Det foreslås et bærekraftig investeringsnivå med en investeringsramme på 1,0 mrd. kr i plan-perioden, som hindrer en videre økning i gjeldsgraden. Dette krever også økt egen-kapital i form av overføringer fra drift og økte avdrag på lån. Dette krever et netto drifts-resultat på over 3,0 prosent i perioden.

Økt gjeldsgrad gir driftsmessige utfordringer med å dekke økte renter og avdrag, og medfører økt risiko for kommuneøkonomien og tjenesteleveransen. Økende rentenivå i økonomiplanperioden øker utfordringen ytterligere.

Omstillingsbehov

Økonomiske drivere

Statlige overføringer og egne inntekter dekker ikke økt utgiftsbehov knyttet til demografi, nye brukere, statlige og kommunale satsinger, kommunestyrevedtak, økte kapitalkostnader, økte egenfinansiering av investeringer, samt styrking av kommunens handlingsrom.

Demografi, lokale prioriteringer, kapital-kostnader og pensjon mot slutten av perioden, er de store driverne bak omstillings-behovet i perioden, samt reetablering av økonomisk bærekraft. Økte inntekter fra eiendomsskatt gir en lettelse i oppgaven.

Samlet for perioden skisseres et omstillings-behov på 80 mill. kr, tilsvarende 5,1 prosent av nettobudsjettet til tjenestene. Omstillings-behovet i budsjettåret 2023 er på 20 mill. kr, tilsvarende 1,3 prosent av nettobudsjettet.

Tabellen under viser endringer i forhold til budsjett 2022. Omstillingsbehov oppstår når veksten i utgiftsbehovet er større enn inntektsveksten.

Tabell 16. Økonomiske drivere 2023-2026

	2023	*2024*	*2025*	*2026*
Frie inntekter	-103 000	-121 500	-135 800	-153 500
Lønns- og prisstigning	90 581	90 581	90 581	90 581
Føringer i statsbudsjettet	14 430	14 430	14 430	14 430
Demografi	-1 000	3 900	17 600	32 700
Sum statsbudsjettet	**1 011**	**-12 589**	**-13 189**	**-15 789**
Pensjon	-13 500	-3 300	17 550	35 600
Kapitalkostnader	23 300	27 150	22 700	15 200
Konsesjonskraft	5 000	5 000	5 000	5 000
Integreringstilskudd	-3 200	-3 200	-3 200	-3 200
Eiendomsskatt	-13 300	-13 100	-13 600	-14 100
NDR - økonomisk bærekraft	3 070	20 249	27 940	43 981
Sum finans	**1 370**	**32 799**	**56 390**	**82 481**
KST vedtak	12 100	11 150	11 150	11 150
Nye tiltak/behov drift	5 519	8 640	5 649	2 158
Sum omstillingsbehov	**20 000**	**40 000**	**60 000**	**80 000**

Hovedtall årsbudsjett og økonomiplan

Budsjettet for 2023 er balansert med totale driftsinntekter på 2 361,2 mill. kr. Dette er 145,6 mill. kr høyere enn budsjettet for 2022 (2 215,5 mill. kr). Driftsrammen for tjeneste-produksjon er på 1 730,7 mill. kr. Netto driftsresultat (NDR) er i forslaget på 3,1 prosent for 2023.

Driftsinntektene har en vekst fra 2022 på 6,6 prosent. Rammetilskudd og skatt øker med 103,0 mill. kr, som utgjør 6,6 prosent.

Eiendomsskatten øker med 13,3 mill. kr, naturressursskatt og konsesjonsavgift er uforandret. Andre overføringer og tilskudd fra staten reduseres med 3,1 mill. kr.

Overføringer og tilskudd fra andre øker med 10,1 mill. kr.

Brukerbetalinger øker med 6,7 mill. kr. Salgs- og leieinntekter øker med 15,5 mill. kr.

Driftsutgiftene øker med 71,7 mill. kr i 2023. Lønnsutgiftene øker med 84,4 mill. kr, mens sosiale utgifter reduseres med 19,2 mill. kr.

Kjøp av varer og tjenester øker med 5,0 mill. kr, opp 1,1 prosent fra 2022.

Avskrivningene øker med 0,9 mill. kr i 2023.

Samlet gir dette et brutto driftsresultat på 114,6 mill. kr, tilsvarende 4,9 prosent av brutto driftsinntekter, mot 40,7 mill. kr i budsjett 2022 (1,8 prosent).

Finansinntektene øker med 38,4 mill. kr i 2023 som følge av økte renteinntekter.

Finansutgiftene øker med 76,3 mill. kr på grunn av økte renteutgifter og økte avdrag på lån.

Samlet gir dette et netto driftsresultat på 72,7 mill. kr tilsvarende 3,1 prosent av brutto driftsinntekter. Netto driftsresultat er på 2,7 prosent, dersom det korrigeres for økt bruk av premiefond. Netto driftsresultat foreslås disponert som avsetning til disposisjonsfond, bundne driftsfond og egenkapital til investeringer.

Økonomisk oversikt

Tabell 17. Økonomisk oversikt etter art – drift (§ 5-6)

	Regnskap 2021	*Budsjett 2022*	*Budsjett 2023*	*Budsjett 2024*	*Budsjett 2025*	*Budsjett 2026*
Driftsinntekter						
Rammetilskudd	-822 886	-817 774	-884 822	-899 000	-906 400	-915 400
Inntekts- og formuesskatt	-784 675	-754 562	-790 514	-794 836	-801 736	-810 436
Eiendomsskatt	-89 793	-89 360	-102 660	-102 460	-102 960	-103 460
Andre skatteinntekter	-43 017	-42 500	-42 500	-42 500	-42 500	-42 500
Andre overføringer og tilskudd fra staten	-62 976	-37 826	-34 739	-34 761	-34 761	-34 761
Overføringer og tilskudd fra andre	-300 611	-196 247	-206 394	-206 575	-205 400	-205 544
Brukerbetalinger	-74 679	-70 312	-77 025	-77 100	-76 584	-77 033
Salgs- og leieinntekter	-208 514	-206 963	-222 512	-239 456	-251 141	-252 356
Sum driftsinntekter	**-2 387 152**	**-2 215 544**	**-2 361 166**	**-2 396 688**	**-2 421 482**	**-2 441 490**
Driftsutgifter						
Lønnsutgifter	1 161 129	1 179 076	1 263 497	1 260 668	1 259 753	1 255 789
Sosiale utgifter	201 283	204 253	185 012	186 328	194 956	213 013
Kjøp av varer og tjenester	550 683	442 699	447 677	447 412	442 776	444 781
Overføringer og tilskudd til andre	275 190	235 197	235 794	229 698	227 988	226 248
Avskrivninger	104 970	113 600	114 544	117 920	121 704	124 086
Sum driftsutgifter	**2 293 255**	**2 174 825**	**2 246 524**	**2 242 026**	**2 247 177**	**2 263 917**
Brutto driftsresultat	**-93 898**	**-40 719**	**-114 642**	**-154 662**	**-174 305**	**-177 573**
Finansinntekter og finansutgifter						
Renteinntekter	-20 262	-11 567	-50 000	-40 000	-39 500	-39 000
Utbytter	-13 410	-15 000	-15 000	-15 000	-15 000	-15 000
Gevinster og tap på finansielle omløpsmidler	-236	0				
Renteutgifter	28 014	46 470	111 019	109 998	108 097	102 345
Avdrag på lån	75 401	98 700	110 500	119 400	129 400	139 400
Netto finans	**69 507**	**118 603**	**156 519**	**174 398**	**182 997**	**187 745**
Motpost avskrivninger	-104 970	-113 600	-114 544	-117 920	-121 704	-124 086
Netto driftsresultat	**-129 361**	**-35 716**	**-72 667**	**-98 184**	**-113 012**	**-113 914**
Disponering eller dekning av netto driftsresultat						
Overføring til investering	1 402	20 262	46 364	74 170	73 349	83 443
Avsetninger til bundne driftsfond	26 397	16 078	16 188	23 460	26 847	21 708
Bruk av bundne driftsfond	-41 796	-22 114	-17 968	-17 402	-13 652	-13 652
Avsetninger til disposisjonsfond	143 358	46 115	33 583	22 956	31 468	27 415
Bruk av disposisjonsfond	0	-24 625	-5 500	-5 000	-5 000	-5 000
Sum disp. eller dekning av netto driftsresultat	**129 361**	**35 716**	**72 667**	**98 184**	**113 012**	**113 914**
Fremført til inndekning i senere år (merforbruk)	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**

Sum egenkapital til investeringer 2023-2026	**277 326**
Sum avsetninger eller bruk av bundne fond 2023-2026	**25 529**
Sum avsetninger eller bruk av disposisjonsfond 2023-2026	**94 922**

	Regnskap 2021	*Budsjett 2022*	*Budsjett 2023*	*Budsjett 2024*	*Budsjett 2025*	*Budsjett 2026*
Netto driftsresultat i prosent av driftsinntekter	5,4 %	1,6 %	3,1 %	4,1 %	4,7 %	4,7 %
Brutto driftsresultat i prosent av driftsinntekter	3,9 %	1,8 %	4,9 %	6,5 %	7,2 %	7,3 %
Netto driftsresultat korrigert for økt bruk av premiefond			**2,2 %**	**2,8 %**	**3,0 %**	**3,0 %**

Investeringer

Brutto investeringsutgifter i planperioden utgjør 1 450,4 mill. kr. Dette inkluderer 450 mill. kr til ny flyplass. Tidspunkt for utbetalingen til Avinor er endret fra 2022 til 2023. Netto investeringsutgifter etter inntektsført momskompensasjon, tilskudd og øvrige inntekter beløper seg til 1 333,9 mill. kr.

I første kolonne i investeringstabellene nedenfor, vises antatt totalkostnad for prosjektene. Tallene er kvalitetssikret i varierende grad og usikkerheten er høy inntil det foreligger konkrete anbud. I andre kolonne vises vedtatt budsjett for 2022. I de påfølgende kolonnene vises forslaget til budsjett for 2023 og økonomiplan 2024-2026.

På grunn av tidsforskyvninger på prosjektene i forhold til budsjett 2022 og tidligere, stemmer ikke totalkostnaden for prosjektene med summering av beløpene i årene 2023-2026. Der summen av kolonnene 2022-2026 er høyere enn totalkostnaden for prosjektet, betyr det avvik mellom bevilgningen i 2021, og det som faktisk vil bli forbrukt, eller overførte bevilgninger fra tidligere år. For større prosjekter som er planlagt startet i slutten av perioden, vil en del av planlagt forbruk havne utenfor planperioden. I henhold til regelverket skal det budsjetteres med påregnelige utbetalinger i budsjettåret.

Forslaget til investeringer i økonomiplan-perioden forutsetter bruk av kommunens fondsmidler med 555 mill. kr, overføring fra drift med 277,3 mill. kr og bruk av lån med 509,6 mill. kr. Av dette utgjør lån til selvfinansierende prosjekter 422,5 mill. kr. Dette fordeler seg med 405,2 mill. kr til vann og avløp og 17,3 mill. kr til omsorgsboliger og bofellesskap.

Nye låneopptak som belaster driftsbudsjettet fullt ut med renter og avdrag i perioden utgjør 87,1 mill. kr. 28 prosent av brutto investeringsutgifter, fratrukket utbetalingen til ny flyplass, er finansiert gjennom overføring av driftsmidler og bruk av fond.

Det forutsettes at kommunens bidrag til ny flyplass finansieres fullt ut ved bruk av disposisjonsfond. I tillegg planlegges det å bruke 104 mill. kr av ubundne investerings-fond for å redusere låneopptaket i perioden.

Forslag til budsjett for 2023 omfatter brutto investeringer på 790,3 mill. kr, inkludert utbetalingen på 450 mill. kr til flyplassen. Netto investeringer etter inntektsført moms-kompensasjon er på 754,4 mill. kr (304,4 mill. kr ekskl. flyplass).

Investeringsbudsjett for 2023 finansieres ved bruk av fondsmidler med 477 mill. kr, og bruk av lån med 233,1 mill. kr. Låneopptaket er fordelt med 146 mill. kr til selvfinansierende prosjekter, der hele beløpet gjelder VA, 87,1 mill. kr i ordinære lån, og overføring fra drift med 46,4 mill. kr.

De finansielle konsekvensene av investeringene og utvikling i kommunens fondsmidler er omhandlet i avsnittet om finans.

Tabell 18. Finansiering av investeringer

Finansiering	*Totalt 2023-2026*	*Budsjett 2022*	*Budsjett 2023*	*Økplan 2024*	*Økplan 2025*	*Økplan 2026*
Salg AM, tilskudd	-32 000	-32 790	-4 400	-4 400	-18 800	-4 400
Brutto investeringsutgifter	1 450 365	882 600	790 265	213 600	239 750	206 750
MVA kompensasjon	-84 480	-63 350	-31 430	-8 150	-22 350	-22 550
Netto investeringer	**1 333 885**	**786 460**	**754 435**	**201 050**	**198 600**	**179 800**
Bruk av tomtefond	-4 000	-1 000	-1 000	-1 000	-1 000	-1 000
Bruk av ubundne kapitalfond/disp.fond	-550 000	-453 000	-475 000	-25 000	-25 000	-25 000
Avsetning til ubundne kapitalfond	8 000	2 000	2 000	2 000	2 000	2 000
Bruk av bundne kapitalfond	-1 000	0	-1 000	0	0	0
Selvfinansierende VA- lån	-405 237	-86 250	-146 000	-102 880	-84 000	-72 357
Selvfinanserende øvrig	-17 251	-48 810	0	0	-17 251	0
Ordinære lån	-87 071	-179 138	-87 071	0	0	0
Overført fra drift	-277 326	-20 262	-46 364	-74 170	-73 349	-83 443
Netto finansiering	**-1 333 885**	**-786 460**	**-754 435**	**-201 050**	**-198 600**	**-179 800**

Tabell 19. Selvfinansierende investeringer og investeringer finansiert av fond/egenkapital

Prosjekter - Brutto utgifter før mva. komp.	*Totalkalkyle*	*Budsjett 2022*	*Budsjett 2023*	*Økplan 2024*	*Økplan 2025*	*Økplan 2026*
Flyplass	**450 000**	450 000	450 000			
Trafikksikkerhetstiltak	**Årlig ramme**	3 750	3 750	3 750	3 750	3 750
Kjøp av tomtegrunn	**Årlig ramme**	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000
Småinvesteringer - under 1 mill. kr	**Årlig ramme**	5 000	5 000	5 000	5 000	5 000
Egenkapitalinnskudd ny pensjonsordning	**Årlig ramme**	6 400	5 765	5 800	5 800	5 800
Investeringsprosjekter finansiert av fond/egenkapital		**466 150**	**465 515**	**15 550**	**15 550**	**15 550**
Hovedplan vannforsyning	**Årlig ramme**	27 850	50 000	42 000	42 000	41 000
Hovedplan avløp	**Årlig ramme**	58 400	96 000	92 000	42 000	41 000
Selvfinansierende investeringsprosjekter - VA		**86 250**	**146 000**	**134 000**	**84 000**	**82 000**
Bofelleskap - ramme alternative løsninger 2023-2026	**200 000**			5 000	100 000	95 000
Bofelleskap - Kløverbakken 2 (7 boenheter samdrift)	**34 500**	25 000				
Bofelleskap - Tjærahågen/Nordmohøgda (6 enheter m/l	**44 500**	19 000				
Bofelleskap - Tjærahågen/Nordmohøgda (6 enheter u/b	**25 500**	12 000				
To Småhus (3,5 mill. kr pr stk.)	**7 000**	6 500				
Selvfinansierende investeringsprosjekter - øvrige		**62 500**	**-**	**5 000**	**100 000**	**95 000**

Tabell 20. Investeringer finansiert av lån

Prosjekter - Brutto utgifter før mva. komp.	*Totalkalkyle*	*Budsjett 2022*	*Budsjett 2023*	*Økplan 2024*	*Økplan 2025*	*Økplan 2026*
Skolebygg oppgradering/nybygg						
Selfors barneskole - gymsal	**68 750**	25 000	42 250			
Båsmo barneskole -ny skole	**247 500**	77 500				
Gruben barneskole - ny skole	**272 000**	2 000				
Båsmo barneskole - gymsal	**68 750**	25 000	42 250			
Riving Båsmo barneskole inkl. gymanlegg	**8 000**	8 000				
Investeringer omsorg, helse og sosial						
Nytt sykehjem og sentralkjøkken - 2025	**290 000**	2 000				
Oppgradering Ytteren bosenter	**22 000**	22 000				
Ytteren sykehjem - nytt sykesignalanlegg	**5 000**	5 000				
Infrastrukturinvesteringer						
Kommunale veier	**Årlig ramme**	4 000	4 000	4 000	4 000	4 000
Havmannaksen og jernbaneparken	**40 000**	35 500				
Oppgradering/utbygging internt nettverk	**10 000**	8 000				
Dunderfossen/Stupforsmoen bru - reparasjon og flom	**3 900**	3 900				
Ny bru Andfjell	**16 700**	16 700				
Rør gjennom Harestien/Svingen	**1 500**	1 500				
Ny bil feietjenesten	**650**		650			
Øvrige kommunale bygg						
Moheia bad - renovering/oppgradering	**54 000**		50 000	4 000		
Foyerboliger	**24 000**		4 000	20 000		
Oppgradering - Fairbaksvn. 14 og Engvollen 7D	**1 250**		1 250			
Øvrige investeringer						
Investering i driftsmidler og inventar >1 mill. kr	**Årlig ramme**	5 000	5 000	5 000	5 000	5 000
Ny bibliotekbuss	**3 500**	3 000				
Innredning fritidsklubb - leieavtale GIL	**1 400**	1 400				
Rana Kirkelig Fellesråd - investeringsbehov	**67 050**	3 800	29 350	22 050	22 200	5 200
Tilskudd kjølerom, stellerom, syningsron og garasje	**23 400**	18 400				
Krematorium - Investeringstilskudd	**13 000**			4 000	9 000	
Investeringsprosjekter lånefinansiert - brutto før fratrekk av mva		**267 700**	**178 750**	**59 050**	**40 200**	**14 200**

Skoleinvesteringer

De nye barneskolene på Gruben og Båsmo ble tatt i bruk i oktober 2021 og mars i år, og har gitt funksjonelle og oppdaterte skolelokaler for elever og lærere. Byggene er oppført etter

strenge miljøkrav, og kvalifiserte dermed til finansiering med «grønne lån», som gir lavere rente. Det er ventet at kostnaden for barneskolene vil holde seg innenfor total kostnadsramme for prosjektene.

Bygging av nye gymsaler ved barneskolene på Selfors og Båsmo ble etter anbud justert opp fra 46,6 mill. kr til 68,8 mill. kr hver. Kostnadsøkningen ble vedtatt i egen sak til kommunestyret. Byggingen er startet i år med et samlet budsjett på 50 mill. kr. Byggene skal være ferdigstilt til skolestart i 2023. 42,3 mill. kr for hvert bygg er tatt inn i forslaget til investeringsbudsjett for 2023.

Plan for framtidig drift ved skolene på Storforshei og Skonseng er under utredning og det er ikke tatt inn forslag til kostnader for byggene i planperioden.

Totalt utgjør investeringer i skolebygg 84,5 mill. kr i økonomiplanperioden, og i forslaget til budsjett for 2023.

Investeringer pleie og omsorg

I perspektivanalysen framgår det at behovet for bygging av fremtidig struktur når det gjelder sykehjemsplasser og tilbud innenfor bofelleskap som følge av utviklingen i befolkningssammensetningen må sees i en større sammenheng. Dette blant annet som følge av anbefalingene i rapporten fra Agenda Kaupang.

I forslaget til budsjett og økonomiplan for kommende planperiode foreslås det derfor at vedtatte prosjekter i gjeldende økonomiplan stoppes. Rådmannen foreslår at det i 2023 sees på prosjekter innenfor pleie og omsorg som er bærekraftige sett i sammenheng med fremtidig struktur for kommunens øvrige tjenesteproduksjon.

Gjennomførte anbud på bofelleskap 2 på Kløverbakken og bygging av to småhus som botilbud for bostedsløse viste at bygge kostnadene ikke er bærekraftige, og vil medføre leiekostnader langt over et forsvarlig nivå.

Det foreslås at en ramme på 200 mill. kr til investeringer innen pleie og omsorg tas inn i økonomiplanen i årene 2024 - 2026. Dette etter at fremtidig struktur er vurdert i løpet av neste år, og prosjektering kan startes i 2024.

Investeringer i infrastruktur

Polarsirkelen Lufthavn

I gjeldende budsjett og økonomiplan var det bevilget 450 mill. kr i kommunalt bidrag til bygging av ny flyplass. Bidraget var beregnet utbetalt i 2022, men vil først skje i første halvår 2023.

Det er forutsatt utbetalt til sammen 600 mill. kr i lokalt bidrag, inkl. andelen på 150 mill. kr fra næringslivet. Det forutsettes derfor at påløpte kostnader til vannforsyning til Steinbekkhaugen og plan- og prosjekteringsutgifter kommer i tillegg.

Påløpte kostnader per 30.9.2022 er 61 mill. kr. Av dette utgjør 31,5 mill. kr til medfinansiering av plan- og prosjekteringsutgifter, 11,3 mill. kr til grunnerverv og 17,1 mill. kr til utbygging av vannforsyning til Steinbekkhaugen. Fordeling av disse kostnadene mellom Avinor og Rana kommune vil rådmannen komme tilbake i egen sak til kommunestyret når avtalen med Avinor er ferdigstilt.

Bevilgningen av kommunens andel av lokalt bidrag er tatt inn i forslag til investeringsbudsjett for 2023. Beløpet holdes utenfor driftsrammene, for å synliggjøre bruk av kommunens disposisjonsfondsmidler til prosjektet. Det er derfor ikke tatt inn tall for tilsvarende bruk av disposisjonsfond til formålet i driftsbudsjettet.

Trafikksikkerhetstiltak

Årlig ramme for trafikksikkerhetstiltak er videreført i planperioden. Nordland fylkeskommune (NFK) finansierer 80 prosent av prosjektkostnaden til trafikksikkerhetsprosjekter eks. mva. For å kunne søke tilskudd til prosjekter innenfor maksimal ramme, er det foreslått bevilget 3,75 mill. kr. Av dette finansieres 0,6 mill. kr av kommunen via overføring av driftsmidler.

Boligfeltutvikling

Forarbeider for utvikling av et nytt boligfelt i Brennåsen er gjennomført med en kostnad på 43,8 mill. kr. Kostnaden omfatter utbygging av bilvei, gang- og sykkelvei, tomtekjøp og vann- og avløp fram til planlagt boligfelt. Totalkostnad for utbyggingen var beregnet til 62 mill. kr.

Kommunestyret vedtok i sak 56/21 en skisse for utbygging av selve boligfeltet. I saken har prosjektet en estimert kostnadsramme på 140 mill. kr. Kommunestyret vedtok imidlertid å utsette utbygging av boligfeltet i sak 131/21, budsjett 2022 og økonomiplan for perioden 2022 – 2025. Vedtaket forutsatte at utbygging av sentrumsnære boliger skulle sees på først. Det er ikke tatt inn forslag til bevilgning eller

fremtidige rammer for utbygging av Brennåsen eller andre boligfelt i planperioden.

Kjøp av tomtegrunn

Årlig ramme til grunnerverv videreføres med 1 mill. kr per år i planperioden. Kjøp av tomtegrunn finansieres over tomtefondet.

Kommunale veier

Årlig ramme på 4 mill. kr foreslås videreført til vei i planperioden. Kommunen må sikre framkommelighet og sikkerhet. Rammen er brukt til å forsterke kommunale veier, bruer og kulverter samt utstyrsfornying.

Det foreslås en bevilgning på kr 650 000 til innkjøp av ny bil til feiertjenesten i budsjett for 2023.

Totalt utgjør investeringene i infrastruktur eksklusive selvkostområdene 459,4 mill. kr 2023. Dette inkluderer kommunalt bidrag til ny flyplass med 450 mill. kr. Totalt 485,7 mill. kr i planperioden.

Dypvannskai

I perspektivanalysen omhandles arbeidet med etablering av dypvannskai. Prosjektet er et samarbeid mellom Rana kommune, Mo Industripark og Kystverket. Kalkyler for kostnader, finansiering og samarbeidsavtaler mellom partene vil bli lagt frem for kommune-styret i en egen sak.

Investeringer i øvrige kommunale bygg

Det foreslås en bevilgning på 50 mill. kr til oppgradering av Moheia bad i budsjett for 2023. Total kostnad er beregnet til 54 mill. kr basert forprosjekt gjennomført av Norconsult høsten 2020. Prosjektet ble behandlet i egen sak til kommunestyret, sak 122/21, med prisjusterte tall. Foreslått bevilgning baserer seg på alternativ 2 for oppgraderingen med syrefast stål som innerkledning i bassenget.

Bevilgningen finansieres med moms-kompensasjon på 8,2 mill. kr, spillemidler på 14,4 mill. kr og bruk av lånemidler med 31,3 mill. kr.

Bevilgning til prosjektering av Foyerboliger foreslås i budsjett for 2023, med bygging i 2024. Totalkostnaden for prosjektet er beregnet til 24 mill. kr. Økte rente- og avdragsutgifter for prosjektet finansieres innenfor driftsrammen til sektor for oppvekst og kultur.

Oppgradering av boligene i Fairbanksveien 14 og Engvollen 7D med en totalkostnad på 1,25 mill. kr foreslås bevilget i budsjett for 2023. Oppgraderingen finansieres ved kompensert mva. på 0,25 mill. kr og bruk av boligfond.

Investeringer vann og avløp

Planene for utbedring av vann- og avløps-systemet i kommunen er fulgt opp med årlige bevilgninger i planperioden. Samlet ramme i planperioden er på 446 mill. kr.

Investeringsrammen inkluderer utvidelse av renseanlegget på Mjølan til en kostnad på 130 mill. kr. Prosjektet vil pågå i hele plan-perioden.

I 2023 er det planlagt Rehabilitering av følgende hovedledninger for vann og avløp:

- Hagaveien
- Undervannsledning, styrking av nett i nord-Rana
- Undervannsledninger AP1 og AP2
- Engveien, fra sjøforsgata til Krokveien
- Krokveien, AP10
- Mulighetsstudie Møllerveien del 3/Fairbanksveien. Videreføre separatnett
- Per Persaveien

- Skipper Nilsens gate, avlaste AP9
- Storgata øst

Det tas forbehold om at det kan bli endringer i prosjektporteføljen. Det vises også til eget kapittel «Vann- og avløp» for nærmere omtale av området.

Med de utfordringene kommunen har med stort etterslep og krav fra Statsforvalteren anbefales det at både vann- og avløpsgebyret øker med 20 prosent. Så lenge gebyrnivået på vann og avløp er under gjennomsnitt for KG 9 i Rana kommune, og etterslepet er dramatisk stort, kan det ikke forsvares at investeringstakten ikke holdes på et forsvarlig nivå.

På grunn av økte renter, får vi i tillegg en uforutsatt høy kapitalkostnad. Det betyr at selv med 20 prosent gebyr økning, vil kommunens selvkostfond sannsynligvis være negative for begge områdene. Det legges opp til at selvkostfondet for vann skal være i pluss igjen i 2024, og avløpsfondet i 2025.

Det vises ellers til forslag til budsjettvedtak og vedlagt forslag til gebyrregulativ for 2023.

Øvrige investeringer

Årlige rammer - småinvesteringer

Det foreslås at årlig ramme på 5 + 5 mill. kr til finansiering av mindre investeringer videreføres. 5 mill. kr investeringer under 1 mill. kr, finansiert av driftsmidler, og 5 mill. kr lånefinansiert til mindre investeringer på 1 mill. kr eller mer. Fordelingen av bevilgningene prioriteres av rådmannen.

Investeringstilskudd Rana kirkelige fellesråd

Det generelle investeringstilskuddet til fellesrådet er i rådmannens forslag økt med 15,6 mill. kr til 78,8 mill. kr i perioden. Det meste av økningen skyldes utvidelsen av kirkegården på Ytteren som vil pågå fra 2023 til 2025 med 23 mill. kr i beregnet kostnad. Renovering av Mo kirke planlegges i 2023 med en kostnad på 25 mill. kr. Tilskudd i forslaget til budsjett for 2023 foreslås bevilget med 29,4 mill. kr.

Fellesrådets forslag til investeringer i planperioden følger som vedlegg.

Investeringstilskudd til bygging av nytt bygg med kjølerom, stellerom, syningsrom og garasje var bevilget i tidligere budsjett og økonomiplaner med bevilgning på 5 mill. kr i 2021 og 18,4 mill. kr i 2022. Prosjektet er ikke startet ifølge plan. Det er behov for å se på gjennomføring av prosjektet på nytt da prosjekteringen ble gjort flere år tilbake. Dette vil bli gjort i forbindelse med neste revisjon av budsjett og økonomiplan.

Tilskudd på 13 mill. kr til bygging av krematorium ligger inne i gjeldende budsjett og økonomiplan med plan om bevilgning i 2024 med 4 mill. kr og 9 mill. kr i 2025. Kostnadsberegningene for bygging av krematorium er også tilårskomne, og bør også gjennomgås og revideres ved neste rullering av økonomiplanen.

Finans

Renteutvikling

Aktiviteten i norsk økonomi er høy, og arbeidsledigheten er svært lav. Samtidig er det klare tegn til at kapasitetsutnyttingen avtar. Prisveksten har økt mye det siste året og er betydelig høyere enn inflasjonsmålet. Kraftig oppgang i prisene på energivarer har løftet konsumprisveksten, men også prisene på andre varer og tjenester stiger raskere enn normalt. Høye priser og økte renter ventes å dempe etterspørselen fremover.

Rentemarkedet svinger mye for tiden. Det kommer jevnlig nyheter som flytter rentenivåene fremover i tid. Det er særlig makroøkonomiske nøkkeltall som inflasjon, arbeidsledighet, ledige stillinger og krig i Ukraina som forårsaker endringene. Energisituasjon for vinteren 2023 påvirker også renteforventningene.

Styringsrenten ble økt fra 1,75 prosent til 2,25 prosent høsten 2022.

Figur 10. *Styringsrente 2016-2025*

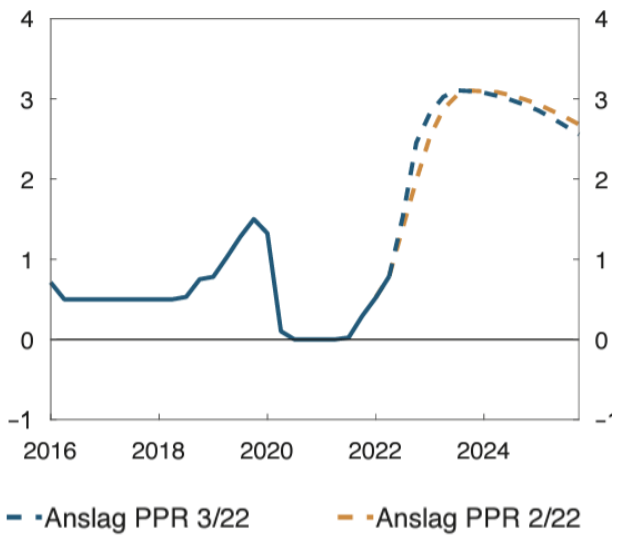

Norges Bank varslet høsten 2021 om gradvis normalisering av rente, men innstramminger i arbeidsmarkedet og høy prisvekst som ble liggende stille over målet har gjort at renteøkningen har skjedd raskere.

Rentemarkedet har forventninger som er vesentlige høyere enn Norges Banks anslag. De korte rentene (3 mnd. NIBOR) har i 2022 økt fra 2,22 prosent i august til 3,35 i oktober.

Rentebanen indikerer at renten vil bli satt videre opp i 2022, som betyr at styringsrenten kan være 2,75 prosent ved utgangen av året og at NIBOR 3 mnd. vil ligge i området 3,40 – 3,50 prosent mot dagens nivå på rundt 3,35 prosent.

Norges Bank ser videre for seg at styrings-renten mot slutten av 2026 vil ligge på rundt 2,60 prosent. Med dette som utgangspunkt kan vi forvente en NIBOR-rente ved utgangen av 2026 på 3,65 prosent.

Innlånsrenten for kommunene vil ligge på 4,15 prosent i 2023 ved Norges Banks anslag høsten 2022. Lånerente ved bruk av markedsrenter ligger på 4,55 prosent i 2023. Innlånsrenten vil være rundt 4,25 prosent i 2026. Med markedets forventning på 3,65 prosent, mens med Norges Banks forventninger rundt 3,0 prosent.

Lånegjeld og gjeldsgrad

Kommunens gjeldsportefølje vil ved utgangen av 2022 ligge på ca. 3,2 mrd. kr inkludert innlån til utlån (startlån). Låneopptaket på 103 mill. kr i 2022 vil gi en netto lånegjeld på 99,1 prosent av driftsinntektene.

Forslaget til investeringsprogram forutsetter et totalt låneopptak på 509,6 mill. kr. 87 mill. kr av dette er låneopptak som belaster driftsbudsjettet direkte. Planlagt låneopptak reduserer gjeldsgraden til 91,3 prosent ved utgangen av 2026. Dette er 16,3 prosentpoeng over målet på 75 prosent og utgjør 398 mill. kr. Utviklingen forutsetter at det økonomiske opplegget i forslaget blir fulgt med hensyn til målsetning om nivå på netto driftsresultat i planperioden.

Avdragstiden på nye lån er beregnet i samsvar med økonomisk levetid (avskrivningstid).

Gjeldsgrad etter formål

Lånegjelden er fordelt på ulike formål. Lån til selvfinansierende formål betjenes via gebyr-inntekter fra innbyggerne eller husleie-inntekter fra beboere i omsorgsboliger. Lån til andre prosjekter må finansieres av kommunens frie inntekter.

Figur 11. *Gjeldsgrad*

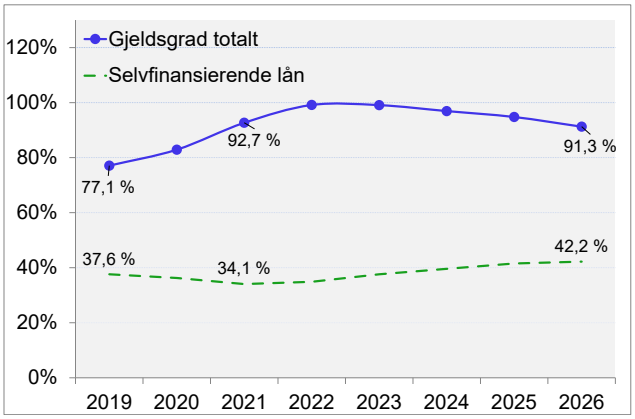

Tabell 21. Fordeling av netto lånegjeld etter formål, akkumulerte tall

Tabell fordeling lånegjeld etter formål	***2021***	*2022*	*2023*	*2024*	*2025*	***2026***	***Endring 2021 -2026***
Vann og avløp	543 762	602 101	715 324	781 997	826 990	857 928	314 167
Øvrige selvfinansierende lån	239 613	278 910	269 397	259 884	267 190	257 246	17 633
Lån som belaster budsjettet	**1 502 284**	**1 409 547**	**1 428 409**	**1 354 729**	**1 274 280**	**1 186 243**	**-316 041**
Odinære lån	**2 285 658**	**2 290 558**	**2 413 129**	**2 396 609**	**2 368 460**	**2 301 417**	**15 759**
Andel som belaster budsjettet	**65,7 %**	**61,5 %**	**59,2 %**	**56,5 %**	**53,8 %**	**51,5 %**	**-14,2 %**

Fordelingen av lånegjelden fra 2021 til 2026 i henhold til rådmannens forslag vises i tabellen ovenfor.

Tabellen viser at andelen av lånegjelden som finansieres av frie inntekter først øker til 61,5 prosent i 2022, for så å reduseres til 51,5 prosent i 2026. Disse lånene øker med 15,8 mill. kr, mens selvfinansierende lån øker med 331,8 mill. kr.

Tabell 22. Endring rammer finans

	Regnskap 2021	*Budsjett 2022*	*Budsjett 2023*	*ØkPl 2024*	*ØkPl 2025*	*ØkPl 2026*
Sum utgifter	356 840	328 421	307 216	327 845	341 436	367 527
Sum inntekter	-1 992 062	-1 965 486	-2 037 867	-2 050 896	-2 059 037	-2 079 178
Netto driftsramme	**-1 635 222**	**-1 637 065**	**-1 730 651**	**-1 723 051**	**-1 717 601**	**-1 711 651**
Nye tiltak/endringer						
Frie inntekter			-103 000	-121 500	-135 800	-153 500
Pensjon - premiavvik og amortisering			-34 875	-34 675	-23 825	-5 775
Pensjon - avsetning økt bruk av premiefond			10 000	20 000	30 000	30 000
Integreringstilskudd			-3 200	-3 200	-3 200	-3 200
Eiendomsskatt			-13 300	-13 100	-13 600	-14 100
KST vedtak - Innovasjonsfond			10 000	10 000	10 000	10 000
Økte avdrag låneportefølje			11 800	10 700	10 700	10 700
Bruk av disposisjonsfond tilflyttertorg				500	500	500
Kapitalkostnader/avskrivninger selvkostområder			-981	-4 410	-8 251	-10 692
Økt festeavgift			2 400			
Bruk av disposisjonsfond saneringskostnader			8 000	8 000	8 000	8 000
Netto renteendringer			11 500	16 450	12 000	4 500
Salg av konsesjonskraft			5 000	5 000	5 000	5 000
NDR økonomisk bærekraft - egenkapital til investeringer			3 070	20 249	27 940	43 981
Sum rammeendring			**-93 586**	**-85 986**	**-80 536**	**-74 586**

Endringer i tall (tiltaks og rammeendring) viser endringer i forhold til budsjett 2022 og akkumulerte tall videre.

Renteinntekter

Planlagt fondsbruk til ny flyplass og finansiering av investeringer presser likviditeten og dermed renteinntektene i perioden. Det økte rentenivået vil imidlertid påvirke renteinntektene positivt. Dette gjelder både bankinnskudd og plasseringer, samt inntektsrenter fra utlån. Budsjettopplegget forutsetter at driften skaper et netto driftsresultat som bidrar til oppbygging av disposisjonsfondet, og at likviditeten dermed vil holde seg på et forsvarlig nivå.

Selv etter utbetalingen til ny flyplass forventes en gjennomsnittlig likviditet neste år på ca.

800 mill. kr. Med forbehold om ny hovedbank-avtale og forventet rentenivå, vil rente-inntekter på likviditeten bli på rundt 30 mill. kr. I tillegg kommer økte renteinntekter på utlån.

Avkastning på aksjer og andeler

Kommunen har i år mottatt 37,4 mill. kr i utbytte for 2021, som er 22,4 mill. kr mer enn opprinnelig budsjett. Kommunen har mottatt 28,1 mill. kr i utbytte fra Helgeland Kraft og 9,3 mill. kr fra Helgeland Invest. Helgeland Kraft melder at halvårsresultatet etter skatt i år er 40 mill. kr svakere enn i samme periode i 2021.

Dette indikerer at utbytte for 2022 vil halveres i forhold til i år. Utbytte fra øvrige eierandeler, som fra Helgeland Invest, vil variere fra år til år. Det foreslås derfor at budsjettet for 2023 holdes på samme nivå som i opprinnelig budsjett i år, 15 mill. kr. En eventuell økning utover dette vil reguleres inn budsjettet i forbindelse med tertialrapporteringer. Eventuelt økt utbytte bør reserveres avsatt til styrking av kommunens disposisjonsfond.

Det foreslås at fremtidig utbyttenivå etter 2023 holdes på samme nivå - 15 mill. kr per år i perioden.

Rente- og avdragsbelastning

Investeringsplanen i forslaget gir i seg selv en økning i brutto rente- og avdragsbelastning på 96,6 mill. kr fram til 2026. Av dette er 6,1 mill. kr som må finansieres av frie inntekter.

Avdrag foreslås økt med 11,8 mill. kr i 2023 økende til 139,4 mill. kr i årlige avdrag i 2026.

Det har vært en endring i renteutviklingen hvor forventet rentenivå er høyere enn hva som lå til grunn i gjeldende økonomiplan-periode. I kombinasjon med at det legges opp til å øke avdragene for å bremse gjeldsgraden og komme tilbake på et bærekraftig nivå, vil rente- og avdragsbelastningen i kommende periode øke.

Figur 12. *Rente- og avdragsutvikling*

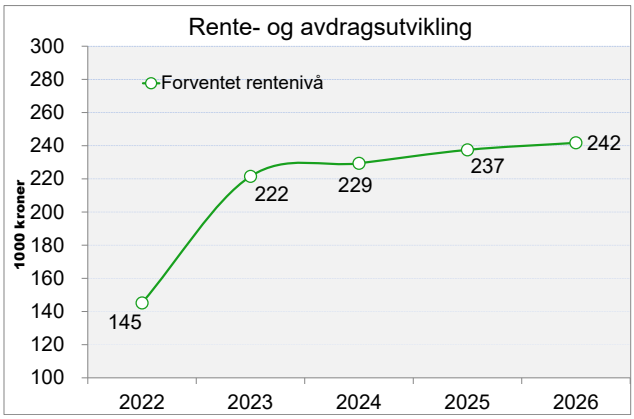

Likviditet- og fond

I forslaget til budsjett og økonomiplan er det lagt opp til bruk av fond med 555 mill. kr knyttet til investeringer i perioden. Bruken knytter seg i det vesentlige til kommunens bidrag til ny flyplass med 450 mill. kr.

Utbetalingen til ny flyplass forutsettes finansiert ved bruk av disposisjonsfond som et rent tilskudd fra kommunen til prosjektet. I tillegg skal det brukes 114 mill. kr av ubundne investeringsfond og 1 mill. kr av bundne fond.

Den planlagte fondsbruken reduserer kommunens likviditet og fondsbeholdning.

Disposisjonsfondet reduseres i 2023, men bygges gradvis opp i perioden. Disposisjons-fondet ligger over måltallet på 8,0 prosent i hele perioden.

Opplegget krever at driften leverer et tilstrekkelig netto driftsresultat.

Figur 13. *Utvikling fondsmidler*

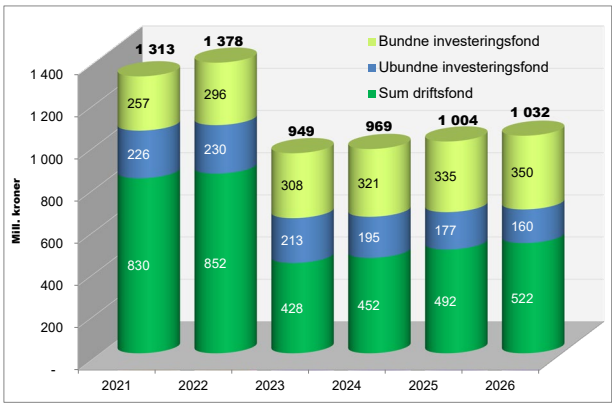

Figuren over viser utviklingen i kommunens fond, mens figuren under viser utvikling av disposisjonsfondet sammenlignet med målet på 8 prosent av brutto driftsinntekter.

Figur 14. *Utvikling disposisjonsfond*

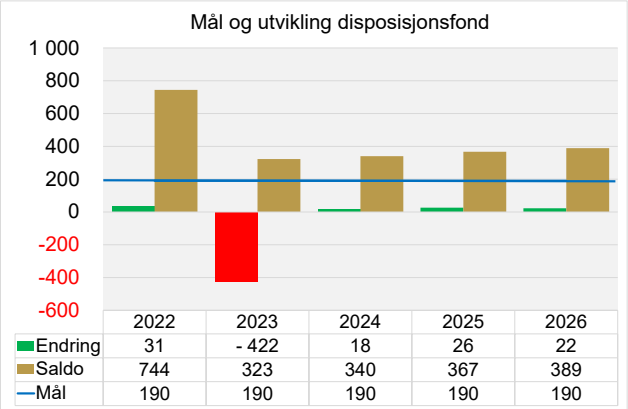

Endringer i 2022 inkluderer vedtatte endringer per 1.tertial og at drifta leverer innenfor budsjettrammene.

Konsesjonskraft og konsesjonsavgift

Eiere av større vannkraftverk plikter å levere en andel av kraften som produseres til kommunene som er berørt av kraft-utbyggingen, såkalt konsesjonskraft.

Rana kommune videresolgte sine rettigheter til uttak av konsesjonskraft for 2022 den 26. november 2021. Med bakgrunn i pris-utviklingen utover høsten 2021, fikk rådmannen en generell fullmakt for salg av konsesjonskraften i 2022.

Tabell 23. Konsesjonskraft

Sjona kraftverk 18 733,4 MWh
Ildgruben kraftverk 1 699 MWh
Langvatn kraftverk 2 920,8 MWh
Rana kraftverk 136 995 MWh
Fagervollan kraftverk 5 359,2 MWh
Svartisen kraftverk 19 168,3 MWh
Total konsesjonskraftmengde **184 875,7 MWh**

Budsjettert inntekt på 57,7 mill. kr forutsetter en gjennomsnittlig pris på 31,2 øre per KWh. Gjennomsnittet per september er 15,1 øre per KWh.

I budsjettopplegget for 2023 er forventet inntekt redusert med 5 mill. kr til 52,7 mill. kr, som tilsvarer en pris på 28,5 øre per KWh. Utviklingen i kraftmarkedet er imidlertid usikker og vanskelig å forutse. Spotprisen i gjennomsnitt i juli var 1,9 øre per KWh, mens den var oppe i 36,4 øre i gjennomsnitt i september.

Det ble gjennomført en anbudsrunde i oktober, men interessen var begrenset. Det er derfor ønskelig å se an prisutviklingen for 2023 utover høsten. Kontrakt om salg av konsesjonskraften for 2023 må være inngått innen 1. desember og rådmannen vil rapportere til formannskapet, dersom det inngås kontrakt om fastpris.

Konsesjonsavgift

Konsesjonsavgiftene blir fastsatt som et fast beløp per naturhestekraft og indeksreguleres automatisk hvert femte år. Avgiftene tilføres næringsfondet med vedtekter godkjent av fylkesmannen. Konsesjonsavgiften utbetales i desember hvert år, og kommunen fikk utbetalt 13,7 mill. kr i konsesjonsavgifter i 2021.

Pensjon

Formålet med kommunal pensjonsordning er å sikre at kommunen har dekning for sine ansattes opptjente rettigheter til enhver tid. Pensjonsordningen er i hovedsak sparing, som innebærer at det betales inn midler til dekning av fremtidige pensjonskostnader.

Partene i offentlig sektor avtalte i 2018 en omlegging av den offentlige tjenestepensjons-ordningen som ble fulgt opp av et lovvedtak i Stortinget i 2019. Omleggingen gjelder for årskullene fra og med 1963, og trådte i kraft 1. januar 2020. Omleggingen innebærer at den offentlige tjenestepensjonsordningen blir

bedre tilpasset folketrygden og ny avtalefestet pensjon (AFP) i privat sektor.

Hovedmålet med pensjonsreformen er at det skal lønne seg å stå lengre i jobb. Pensjonsreformen innebærer at alderspensjon fra folketrygden kan tas ut fleksibelt mellom 62 og 75 år. Pensjonen skal levealders justeres, slik at årlig pensjon blir høyere jo senere den tas ut. Det skal også blir lettere å bytte jobb mellom offentlig og privat sektor.

Pensjonskostnader

Pensjonsutgiftene reduseres de to første årene i økonomiplanperioden, men øker igjen fra 2025. Vi får reduserte kostnader som følge av bruk av premiefond på 70 mill. kr i 2023 og 2024, som benyttes som delbetaling av pensjonskostnadene. Økt bruk av premiefond fører til redusert inntektsført premieavvik, men reduserer fremtidige amortiserings-kostnader. Dette styrker bærekraftprinsippet, ved at kommunen ikke skyver kostnader foran seg.
I tillegg styrkes kommunens likviditet, når premiefondet i KLP benyttes til å betale deler av pensjonskostnadene.

Saldo på kommunens premiefond i KLP var 336,2 mill. kr ved utgangen av 2021. Oppbygging av fondet skjer ved at de årlige premieinnbetalingene har vært høyere enn årlige kostnadene, samtidig har avkastningen vært god.

Tabell 24. Endring pensjonsutgifter 2023-2026

	Budsjett 2023	*ØkPl 2024*	*ØkPl 2025*	*ØkPl 2026*
Pensjonssatser	11 375	11 375	11 375	11 375
Premieavvik	-25 675	-28 675	-28 675	-28 675
Amortisering premieavvik	-9 200	-6 000	4 850	22 900
Avsetning NDR	10 000	20 000	30 000	30 000
Sum	**-13 500**	**-3 300**	**17 550**	**35 600**

Bruk av midler på premiefond gir en kortsiktig reduksjon i kostnadene, dermed foreslår rådmannen at tilsvarende beløp disponeres til avsetning disposisjonsfond og økt egenkapital til investeringer.

Erfaringstall viser at det ofte er usikkerhet rundt prognosene fra pensjonsleverandørene. Makroforhold som pandemi, lønnsoppgjør og avkastning påvirker pensjonskostnadene. Derfor skjer det ofte vesentlige endringer fra prognosene fra pensjonsleverandørene legges frem, til endelige kostnader lander i regnskapet.

Startlån

Startlån er det mest effektive virkemidlet og et suksesskriterium for å nå kommunens bolig-politiske mål. Å ha en bolig, eller et hjem, er en grunnleggende forutsetning for velferd og samfunnsdeltakelse.

Kommunens mål er å få flere i målgruppen til å kjøpe egen bolig og beholde egen bolig. Barnefamilier prioriteres. For å nå disse målene er startlån det viktigste virkemiddelet.

I kommunens retningslinjer for startlån er det strenge inntektsgrenser. Det innvilges ikke refinansiering, dersom søkers totale gjeldsmengde er større enn 90 prosent av markedsverdi på bolig.

I 2021 innvilget kommunen lån til 39 hus-holdninger. Totalt mottok kommunen 171 søknader om startlån.

Samlet låneportefølje ved inngangen til 2022 var på 425,8 mill. kr, fordelt på 457 lån.

Rana kommunes tapsfond var ved inngangen til 2022 på ca. 1,7 mill. kr. 38 lån på totalt 12,4 mill. kr, var gått til inkasso.

Husbanken og kommunen deler tapsrisikoen 75/25. Det er i dag lite tap på startlån.

Kommunen har 38 husholdninger som står på venteliste med total forventet lånesum på ca. 82 mill. kr. Av de 38 husholdninger er 25 barnefamilier.

Hovedregelen er at kommunen fullfinansierer kjøp av bolig, noe som betyr at vi bruker en stor andel av rammen på den enkelte søker. Vi ser også en økning i boligprisene i Rana som gjør at det blir ytterligere press på startlån-rammen. Vår målgruppe på startlån har ofte

en lav inntekt og finansieringen kan ikke være så høy. Ofte kan det ta tid før søkeren klarer å få kjøpt seg egnet bolig innenfor sin låne-ramme, da prisene er høye og det er mange som ønsker å kjøpe i samme prisgruppe.

Lav prioritering av startlån vil påvirke kommunens helhetlige boligsosiale arbeid, og få følgekonsekvenser for økonomisk sosialhjelp og boligsosiale prosjekter med målgruppen lavinntektsfamilier.

Det foreslås tatt opp 100 mill. kr i startlån i 2023.

Tjenesteproduksjon

Driftsrammen til tjenesteproduksjon økes fra 1 637,1 mill. kr til 1 730,7 mill. kr i 2023, en økning på 93,6 mill. kr. I tillegg til rammereduksjoner er det lagt inn nye tiltak knyttet til demografiske forhold, kommunestyrevedtak, nye tiltak og konsekvensjusteringer, samt oppgaveendringer som følge av statsbudsjettet.

Tabell 25. Utvikling driftsrammer

	Regnskap 2021	*Budsjett 2022*	*Budsjett 2023*	*ØkPl 2024*	*ØkPl 2025*	*ØkPl 2026*
Støttetjeneste	103 944	115 526	120 696	120 021	120 045	117 971
Oppvekst og kultur	584 460	571 767	601 757	585 733	580 860	574 886
Helse og omsorg	647 948	627 315	666 545	683 351	686 618	692 384
NAV kommune	42 385	48 916	44 750	43 913	43 076	42 239
Tekniske tjenester	113 493	111 290	115 591	114 173	112 255	110 337
Kirkelig fellesråd	16 257	16 068	16 525	16 383	16 240	16 098
Fellesområde drift	37 931	59 394	73 394	73 394	73 194	73 194
Rana Byggdrift KF	64 858	86 789	91 393	86 083	85 313	84 542
Netto rammer tjenesteproduksjon	**1 611 276**	**1 637 065**	**1 730 651**	**1 723 051**	**1 717 601**	**1 711 651**

Tabellen ovenfor viser netto driftsrammer for tjenesteproduksjonen.

Oversikt tiltak drift

Tabell 26. Endring driftsrammer tjenesteproduksjon

	Regnskap 2021	*Budsjett 2022*	*Budsjett 2023*	*ØkPl 2024*	*ØkPl 2025*	*ØkPl 2026*
Utgifter	2 153 132	2 071 993	2 188 967	2 194 497	2 196 982	2 192 183
Inntekter	-542 012	-434 928	-458 316	-471 446	-479 381	-480 532
Rammeendring			93 586	85 986	80 536	74 586
Netto driftsramme	**1 611 120**	**1 637 065**	**1 730 651**	**1 723 051**	**1 717 601**	**1 711 651**
Nye tiltak/endringer						
Lønnsvekst			79 731	79 731	79 731	79 731
Prisjustering inntekter/utgifter			8 696	8 696	8 696	8 696
Endring pensjon			11 470	11 470	11 470	11 470
Rammereduksjon 2023-2026			-19 230	-38 460	-57 690	-76 919
Støttetjeneste						
Valg 2023 og 2025			1 050	0	1 050	0
Lisenser og programvare fellesutgifter			1 000	1 000	1 000	1 000
Statsbudsjettet - IKT			-200	-200	-200	-200
Intern overføring - Endringer eide/leide bygg			0	1 400	1 400	1 400
Styrking nettverk kommunale bygg			300	300	300	300

	Regnskap 2021	Budsjett 2022	Budsjett 2023	ØkPl 2024	ØkPl 2025	ØkPl 2026
Oppvekst og kultur						
Demografi 6-15 åringer			-1 600	-7 500	-10 000	-15 700
Demografi 0-5 åringer			-5 000	-9 100	-6 400	-1 600
KST vedtak - Tilflyttertorg			0	-500	-500	-500
KST vedtak - Løpende opptak barnehager			4 000	4 000	4 000	4 000
KST vedtak - Forstudie internasjonal skole			450	0	0	0
Redusert makspris barnehage fra august 2023			1 570	1 570	1 570	1 570
Redusert makspris barnehage 2022 helårseffekt			2 800	2 800	2 800	2 800
Fullfinansiering barnevernsreformen			2 620	2 620	2 620	2 620
12 timer gratis SFO for førsteklassinger - helårseffekt			4 000	4 000	4 000	4 000
Redusert pensjonspåslag private barnehager			-260	-260	-260	-260
Helse og omsorg						
Demografi omsorg			5 600	20 500	34 000	50 000
Refusjon ressurskrevende tjenester			4 000	4 000	4 000	4 000
Fastlegeordningen			4 500	4 500	4 500	4 500
Nye tiltak/boliger			1 500	10 500	10 500	10 500
Intern overføring - Endringer eide/leide bygg			-1 320	1 820	1 820	1 820
Intern overføring overtagelse renhold			-120	-120	-120	-120
Økt antall personer med nedsatt funksjonsevne			1 600	1 600	1 600	1 600
Økt basistilskudd til fastleger			2 300	2 300	2 300	2 300
NAV kommune						
KST vedtak - Tiltak unge uføre			-750	-750	-750	-750
Endrede forutsetninger			-5 000	-5 000	-5 000	-5 000
Tekniske tjenester						
KST vedtak - driftsutfordringer Moheia bad			-350	-350	-350	-350
KST vedtak - tilskudd flerbrukshall Gruben			1 125	1 125	1 125	1 125
Nordlandstorget, Talvikparken og Jernbaneparken			0	500	500	500
Kommunale veier			2 500	2 500	2 500	2 500
Fellesområde drift						
Saneringskostnader Gruben barneskole			-8 000	-8 000	-8 000	-8 000
Omtaksering eiendomsskatt			-5 000	-5 000	-5 000	-5 000
Digital tvilling			0	0	-200	-200
Rammebevilgning samfunnsutviklings prosjekt			-3 750	-3 750	-7 500	-7 500
Bruk av næringsfond - samfunnsutviklings prosjekt			3 750	3 750	7 500	7 500
Innovasjonsfond			-5 000	-5 000	-5 000	-5 000
Rana Byggdrift KF						
Tilskudd			4 604	-706	-1 476	-2 247
Sum rammeendringer			**93 586**	**85 986**	**80 536**	**74 586**

Realendringer budsjett 2023

Tabell 27. Realendringer budsjett 2022

Tiltak/endring	*Støtte-tjeneste*	*Oppvekst og kultur*	*Helse og omsorg*	*NAV kommune*	*Tekniske tjenester*	*Felles/ øvrige*	***SUM***
Statsbudsjettet							
Universell utforming IKT	-200						**-200**
Redusert makspris barnehage fra august 2023		1 570					**1 570**
Redusert makspris barnehage 2022 helårseffekt		2 800					**2 800**
Fullfinansiering barnevernsreformen		2 620					**2 620**
12 timer gratis SFO for førsteklassinger - helårseffekt		4 000					**4 000**
Redusert pensjonspåslag private barnehager		-260					**-260**
Økt antall personer med nedsatt funksjonsevne			1 600				**1 600**
Økt basistilskudd til fastleger			2 300				**2 300**
Øvrige endringer							
Lisenser og programvare fellesutgifter	1 000						**1 000**
Styrking nettverk kommunale bygg	300						**300**
Valg 2023 og 2025	1 050						**1 050**
Demografi skole, barnehage, pleie og omsorg		-6 600	5 600				**-1 000**
KST vedtak - Løpende opptak barnehager		4 000					**4 000**
KST vedtak - Forstudie internasjonal skole		450					**450**
Refusjon ressurskrevende tjenester			4 000				**4 000**
Fastlegeordningen			4 500				**4 500**
Nye tiltak/boliger			1 500				**1 500**
KST vedtak - Tiltak unge uføre				-750			**-750**
Endrede forutsetninger				-5 000			**-5 000**
KST vedtak - driftsutfordringer Moheia bad					-350		**-350**
KST vedtak - tilskudd flerbrukshall Gruben					1 125	1 875	**3 000**
Kommunale veier					2 500		**2 500**
Sum realendringer	**2 150**	**8 580**	**19 500**	**-5 750**	**3 275**	**1 875**	**29 630**
Rammereduksjon	-1 025	-5 074	-10 233	-837	-1 918	-770	**-19 857**
Lønns og prisvekt og endring pensjon	4 045	26 484	31 403	2 421	2 944	34 059	**101 356**
Øvrige endringer			-1 440		0	-16 103	**-17 543**
Sum endringer	**5 170**	**29 990**	**39 230**	**-4 166**	**4 301**	**19 061**	**93 586**

Tabellen viser reelle endringstiltak/endringer fra 2022 til 2023 som påvirker driftsrammene.

Rammereduksjoner for virksomhetene

I tabellen under er det lagt inn administrasjonens forslag til omstillingsbehov. Rammereduksjonene er revidert i forhold til endringer i de økonomiske forutsetninger.

Rammereduksjonene er fortsatt basert 70 prosent på budsjettrammen og 30 prosent på differansen mellom sektoren og gjennomsnittet i KOSTRA-gruppe 9.

Tabell 28. Rammereduksjoner 2023-2026

Sektor	Budsjett 2022	Reduksjon 2023	Reduksjon 2024	Reduksjon 2025	Reduksjon 2026	Reduksjon i %
Støttetjeneste	115 526	-1 025	-2 050	-3 076	**-4 100**	-3,5 %
Oppvekst og kultur	571 767	-5 074	-10 148	-15 221	**-20 295**	-3,5 %
Helse og omsorg	627 315	-10 233	-20 467	-30 700	**-40 934**	-6,5 %
NAV kommune	48 916	-837	-1 674	-2 511	**-3 348**	-6,8 %
Tekniske tjenester	111 290	-1 918	-3 836	-5 754	**-7 672**	-6,9 %
Kirkelig fellesråd	16 068	-143	-285	-428	**-570**	-3,5 %
Rana Byggdrift KF	86 789	-770	-1 540	-2 310	**-3 081**	-3,5 %
Netto	**1 577 671**	**-20 000**	**-40 000**	**-60 000**	**-80 000**	**-5,1 %**

Det er lagt opp til 20 mill. kr i rammereduksjoner i 2023 og en årlig økning på 20 mill. kr videre i perioden. Samlet gir dette et akkumulert effektiviserings- og omstillingsbehov i perioden på totalt 80 mill. kr i forhold vedtatt budsjett 2022.

Oppvekst og kultur

	Regnskap 2021	*Budsjett 2022*	*Budsjett 2023*	*ØkPl 2024*	*ØkPl 2025*	*ØkPl 2026*
Sum utgifter	712 934	675 146	707 749	691 725	686 852	680 878
Sum inntekter	-128 474	-103 379	-105 992	-105 992	-105 992	-105 992
Netto driftsramme	**584 460**	**571 767**	**601 757**	**585 733**	**580 860**	**574 886**
Nye tiltak/endringer						
Lønnsvekst			16 801	16 801	16 801	16 801
Prisjustering inntekter/utgifter			6 983	6 983	6 983	6 983
Endring pensjon			2 700	2 700	2 700	2 700
Rammereduksjon 2023-2026			-5 074	-10 148	-15 221	-20 295
Demografi 6-15 åringer			-1 600	-7 500	-10 000	-15 700
Demografi 0-5 åringer			-5 000	-9 100	-6 400	-1 600
KST vedtak - Tilflyttertorg				-500	-500	-500
KST vedtak - Løpende opptak barnehager			4 000	4 000	4 000	4 000
KST vedtak - Forstudie internasjonal skole			450			
Statsbudsjettet 2023						
Redusert makspris barnehage fra august 2023			1 570	1 570	1 570	1 570
Redusert makspris barnehage 2022 helårseffekt			2 800	2 800	2 800	2 800
Fullfinansiering barnevernsreformen			2 620	2 620	2 620	2 620
12 timer gratis SFO for førsteklassinger - helårseffekt			4 000	4 000	4 000	4 000
Redusert pensjonspåslag private barnehager			-260	-260	-260	-260
Sum rammeendring			**29 990**	**13 966**	**9 093**	**3 119**

Avdelingsbudsjett 2022

Kommunal-direktør	*Skole*	*Barnehage*	*Barn og familieavdeling*	*Kultur*	*PPT*	***Sum***
20 023	260 601	173 887	73 654	34 087	9 515	**571 767**

Status

Tjenesteleveranse 2021

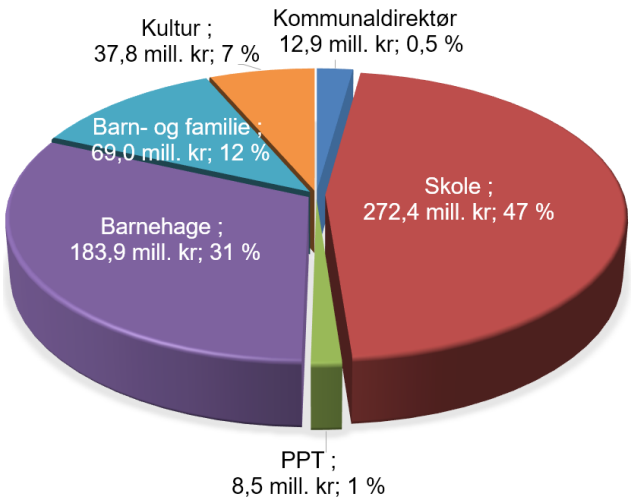

Tjenestene i oppvekst og kultur driver i hovedsak effektivt, samtidig som vi klatrer i Kommunebarometeret på skole, barnehage og barnevern, mens kultur går tilbake.

Tabellen under viser utfordringsbildet for oppvekst og kultur i økonomiplanperioden.

Totalt omstillingsbehov

	2023	*2024*	*2025*	*2026*
Resultat 2022				
Rammereduksjoner	-5 074	-10 148	-15 221	-20 295
Demografijusteringer	-6 600	-16 600	-16 400	-17 300
SUM	**-11 674**	**-26 748**	**-31 621**	**-37 595**

Etter at statsbudsjettet ble levert har oppvekst og kultur fått økte utfordringer knyttet til sitt omstillingsbehov, ved en ytterligere negativ demografijustering. Neste år kan sees som et hvileskjær, men allerede våren 2023 må vi legge en plan for videre omstilling. Det betyr

at vi må se på strukturtiltak. Herunder skole-struktur og drift av ikke lovpålagte tjenester som kino og fritidstilbud.

Omstillingskrav fordeles slik på de ulike avdelingene og i tillegg er det laget en egen linje som sier hvor mye vi må klare å ta ut gjennom strukturgrep.

Fordeling av totale rammereduksjoner

	2023	*2024*	*2025*	*2026*
Kommunaldirektør og stab	-5 774	-6 000	-6 500	-7 000
PPT	-1 000	-2 000	-2 000	-2 500
Skole	-2 500	-4 000	-5 000	-6 000
Barnehage	-900	-2 500	-3 000	-3 500
Barne- og familieavdelingen	-2 000	-3 000	-5 000	-5 000
Etablering av Foyer	2 500	2 500	2 500	2 500
Kultur	-2 000	-5 000	-5 000	-5 000
Strukturtiltak	0	-6 748	-7 621	-11 095
SUM	**-11 674**	**-26 748**	**-31 621**	**-37 595**

Utfordringer:

1. Demografi – nedgang fortsetter – hva gjør vi mens vi venter på veksten?
2. Økt bosetting av flyktninger
3. Gjennomføring av oppvekstreformen gjennom Tidlig inn Rana.
4. Sikre god kompetanse og rekruttering
5. Barn og unge som sliter med psykiske problemer, vold, rus og nettbruk
6. Samfunnets økte forventninger til kommunen som tjenesteprodusent og «problemløser»

Tabellen nedenfor viser prognosene for utvikling av barnehagebarn og elever i grunn-skolen.

Endring fra 1.7.2021	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**
Endring demografi	*1.7.2022*	*1.7.2023*	*1.7.2024*	*1.7.2025*
0-1 åringer	29	43	40	48
2-5 åringer	-59	-53	-37	-9
6-15 åringer	-15	-71	-95	-148
Sum	**-45**	**-81**	**-92**	**-110**

Følgende hovedgrep er lagt til grunn for budsjettarbeidet:

1. Omstilling av driften gjennom «Tidlig inn Rana».
2. Utvikling av kulturkvartalet og gjennomgang av vårt kulturarbeid.

«Tidlig inn Rana»

De siste årene har vi opplevd en betydelig nedgang i barnetallet, og tatt betydelig ned-trekk i skoler og barnehager. Effekten av skolestrukturen har ført til at vi har klart å gjennomføre store deler av vår omstilling. Fortsetter elevtallet å gå nedover vil nye tak måtte tas. I koronaåret 2021 gikk antallet barnefødsler opp. I 2022 er trenden nedadgående, som før pandemien. Samtidig venter vi på en vekst i Rana samfunnet, med etablering av battericellefabrikk, ny flyplass og dypvannskai.

Vi vet at det er krevende å stå i omstilling, enten man skal ta ned driften eller legge til rette for vekst. Dette løses best ved å snu deler av ressursinnsatsen fra reparasjon til forebygging og tidlig innsats. Noe som vil kreve mindre ressurser fremover.

Ved å arbeide bevisst for å få færre saker til barnevernet, mener vi det skal være mulig å flytte ressurser fra barnevernet og tunge tiltak over til forebyggende arbeid og tidlig innsats. Det finnes gode eksempler på kommuner i Norge som driver svært effektive barnevern med gode resultater.

Ny barnevernlov trådte i kraft januar 2022 og medførte at statlige barnevernsoppgaver ble overført til kommunene. Reformen skal gi mer ansvar til kommunene på barnevernsområdet, og styrke kommunenes forebyggende arbeid og tidlig innsats i hele oppvekstsektoren.

Bakgrunnen for å flytte mer ansvar til kommunene på barnevernsområdet, er kommunenes nærhet til familiene og innsikten i barnas og foreldrenes behov.

Samlet sett er barnevernsreformen i realiteten en oppvekstreform, hvor kommunene tilrettelegger for tverrfaglig samhandling mellom ulike kommunale tjenester og nivåer.

Målet er at flere utsatte barn og familier får den hjelpen de trenger på et tidlig tidspunkt. Barnevernet skal være siste sikkerhetsnett og da må det jobbes bedre med forebygging,

tidlig innsats og tiltak på alle områder innenfor oppvekstområdet.

Dette har lagt grunnlaget for satsingen «Tidlig inn Rana». I tiden fremover vil vi ha særlig fokus på følgende satsninger:

1. Anskaffe, bygge opp og implementere BTI som er et verktøy for å registrere tiltak og bidra til god tverrfaglig samhandling.
2. Etablering av et utøvende forebyggende team bestående av barnekoordinator, IP-koordinatorer og veiledere som skal bistå familier, barn og unge i møte med våre tjenester og hjelpeapparatet.
3. Oppbygging av Foyer barn og Foyer familie. Målet er i større grad å jobbe forebyggende og med tidlig innsats. Vi ønsker også å bruke disse enhetene som et alternativ til å kjøpe institusjonsplasser.

Bedre tverrfaglig samhandling og økt bruk av samskaping med eksterne parter, er viktige i dette arbeidet. Arbeidet skal ha barnets beste i fokus og tiltakene skal som hovedregel settes i verk så nært barnet som mulig, det vil si i hjemmet, i barnehagen eller på skolen. Jobben som skal skje i skoler og barnehager vil være viktig, men også PPT, helsetjenesten, familietjenesten og kultur, vil være viktige bidragsytere. Det er viktig å legge til rett for at barn og unge opplever mestring og livsglede.

Utvikling av kulturkvartalet og kulturarbeidet

Det er menneskene som skaper kultur, ikke byggene, selv om de gir viktige rammer for kulturen.

Ved å se på eksisterende infrastruktur; Kinoteateret/samfunnshuset, kulturskolen, Biblioteket (Campus), Ungdommens hus og fritidstjenesten (Torggata 2), samt eksterne kulturaktører som Nordland teater og Park 22, vil vi kunne få til:

1. Økt fokus på kulturarbeidet i Rana-samfunnet.
2. Mer kostnadseffektiv drift gjennom å:
   a. Tilpasse tilbudet til etterspørselen.
   b. Redusere antall kvadratmeter.
   c. Bruke de arealene vil har mest mulig effektivt gjennom døgnet.
   d. Bedre mulighetene for leie av lokaler for eksterne aktører, lag og foreninger.
3. Utstrakt bruk av samarbeids- og samandlingsavtaler som gir både kommune og andre aktører vinn-vinn-løsninger.

Når det gjelder kommunens egne tjenester vil lovpålagte tjenester bli prioritert.

Barnehage

Rana har en ressursbruk i barnehage som ligger 21,2 mill. kr. under snittet i KG9 og ligger på en 74. plass på Kommune-barometeret.

Som det framgår av tabellen ovenfor, har antall 0-5-åringer gått ned med 30 barn fra 2022 til 2023. Samtidig har antall barn under 3 år gått opp. En plass under 3 år tilsvarer to plasser til barn over 3 år. Noe som betyr at antall plasser samlet ikke vil gå ned. Når demografijusteringen er på 5 mill. kr, må vi derfor ta nedtrekket andre steder i oppvekst og kultur.

Videre viser prognosene at antall barn 0-5 år kan gå ned med 10 i 2024, mens prognosen for 2026 tilsier en total endring på pluss 39 barn i perioden. Det betyr at vi i 2024 får et demografinedtrekk på -9,1 mill. kr for å ende ut på -1,6 mill. kr i 2026. Slike store svingninger er krevende å ta i løpet av så kort tid og uavhengig av positive barnetall får vi en negativ uttelling på demografijusteringen. Dette skyldes nok at de statlige overføringene tar hensyn til at det stadig blir flere eldre, enn barn.

<u>Løpende opptak</u>

Vi har på kort tid gjort oss noen erfaringer med løpende opptak og tall fra ventelisten av oktober 2022, som tilsier at vi ikke kan vente med å evaluere ordningen sett opp mot økonomi.

Frem til og med oktober har vi fylt opp 33 plasser. Dette er langt flere enn vi hadde tatt høyde for i våre beregninger, og i og med at så mange søkte om opptak så tidlig etter barnehageopptaket, blir utgiftene større enn om det hadde vært større spredning. Det betyr også at 4 mill. kr som er satt av til løpende opptak går til å dekke de 8 månedene de går i barnehagen i 2023, da barnehageåret ikke følger budsjettåret.

Nye søknader (uten plass per i dag)

	2022			2023						
Før	Før 31.10.22	nov	des	jan	feb	mar	apr	mai	jun	jul
Over 3 år	3			1						
Under 3 år	14	3	3	12	13	10	9	15	9	17
Sum nye søknader						**59**				**109**

Videre ønsker 109 barn barnehageplass utenfor hovedopptaket i tiden fra oktober 2022 til og med juli 2023.

Selv om det ikke ville være naturlig å se lenger frem enn til hovedopptaket, er det 59 barn som ønsker plass fra oktober til og med mars. Av disse er hele 56 små barn, slik at vi snakker om 115 plasser, noe som igjen ville hatt en årskostnad på nærmere 20 mill. kr. Riktignok kommer disse barna inn på ulike tidspunkt, men kostnadene vil nok uansett forløpe seg til minst 12-15 mill. kr. Dette er ikke økonomisk bærekraftig.

Til tross for at vi enda ikke ser vekst i Rana, er etterspørselen etter barnehageplass høyere enn forventet. Løpende etterspørsel øker fordi det nå er gitt mulighet til at alle kan søke plass.

Konklusjonen blir derfor at ordningen med løpende opptak må avvikles i sin nåværende form.

I sak 26/2022 innstilte rådmannen på løpende opptak med øremerka plasser til vekst-mobilisering, med kriterier utarbeidet i samarbeid med Rana utvikling. Dette kan være en vei videre. En annen mulighet er sammen med RU og næringslivet og se på andre midlertidige og selvfinansierte barnepass-løsninger.

Skole

Skole drifter 24,6 mill. kr under snittet i KG 9 og ligger på en 206. plass på Kommune-barometeret. Dette er et resultat av et systematisk og målrettet arbeid de siste fem år, der man gjennom tydelige og krevende prioriteringer i skolestruktur og investeringer i skolebygg har kunnet møte de siste års krav til omstilling og demografi.

Selv etter strukturelle endringer stilles det fortsatt omstillingskrav og de demografiske prognosene viser nedgang i elevtallet.

Grunnskolene har i dag en forskriftsfestet bemanningsnorm som fastsetter minimums-krav til bemanning i skolen. Bemannings-normen har derfor vært en styrende faktor i skolenes arbeid med budsjettrelaterte omstillingstiltak. Samtidig har innføringen av nye læreplaner i Kunnskapsløftet 2020 medført økt behov for kompetanseutvikling og samordning og fornying av læremidler.

Selv om skolen har jobbet systematisk med budsjettstyring og tiltak på alle områder for å tilpasse seg budsjettsituasjonen, viser foreløpige beregninger at bemanningsnormen er under press.

Antall elever i grunnskolen forventes å gå ned med 148 elever i perioden. Dersom lærernormen skal overholdes, er det mulig å legge ned maks fire klasser. Demografi-nedtrekket på 15,7 mill. kr. må derfor løses med å se på struktur.

Når det gjelder Rana voksenopplæring vil vi se på organiseringen av tilbudet, slik at vi nærmere oss en ressursbruk som er mer på nivå med snittet i KG 9.

Kunnskap og integrering

Flyktningetjenesten og i Ravo er i all hovedsak en tilpasning til bosettingssituasjonen. Antall forventes å øke betraktelig i økonomiplan-perioden og det må utarbeides oppdaterte budsjett. Siste anmodning fra Imdi er på 150 flyktninger.

Rammereduksjoner

Tiltak	*2023*	*2024*	*2025*	*2026*
Kommunaldirektør og stab				
Reduksjon av buffer	-5 000	-5 000	-5 000	-5 000
Reduksjon av stillinger	-774	-1 000	-1 500	-2 000
PPT				
Reduksjon av stillinger og reforhandling av vertskommuneavtale	-1 000	-2 000	-2 000	-2 500
Skole				
Reduksjon i inventar, utstyr og skolemateriell	-1 000	-1 200	-1 200	-1 200
Effektivisering Ravo	-1 500	-2 500	-2 500	-2 500
Reduksjon i stillinger	0	-300	-1 300	-2 300
Barnehage				
Reduksjon styrket tilbud som del av Tidlig inn Rana	-900	-2 500	-3 000	-3 500
Barne- og familieavdelingen				
Effektivisering knyttet til Tidlig inn Rana	-2 000	-3 000	-5 000	-5 000
Etablering av Foyer				
Finansutgifter Foyer	1 200	1 200	1 200	1 200
Innføring av BTI - Bedre Tverrfaglig innsats	1 300	1 300	1 300	1 300
Kultur				
Strukturtiltak knyttet til bygg og drft	-1 000	-2 500	-2 500	-2 500
Omstilling kino og fritidstjeneste	-1 000	-2 500	-2 500	-2 500
Strukturtiltak	0	-6 748	-7 621	-11 095
Sum tiltak	**-11 674**	**-26 748**	**-31 621**	**-37 595**

Mål

Mål	*Resultat og evaluering*
Økonomi	
Netto driftsbudsjett	Mål: > 0 2020: + 3,9 mill. kr. 2021: + 3,78 mill. kr.
Medarbeidere og organisasjon	
Sykefravær 2021	Mål: maks 7 % Kort: 2,83 %. Lang: 6,59 %. Sum: 9,42 %. Til tross for korona er dette for høyt. Tiltak: Sykefraværsoppfølgingsprosjektet
Antall lederavtaler	100 %
Gjennomførte medarbeidersamtaler	100 %
Bruk av kompetanse og kompetanseutvikling (KS 10-faktor)	2020: 4,2 Mål for 2022: +0,5
Mestringstro og indre motivasjon (KS 10-faktor)	2020: 4,4 Mål for 2022: +0,5
Elevscore trivsel – 7. og 10. trinn, snitt siste 5 år	2021: 87/77mot 86/77 i 2020. Tall for 2021 viser at trivselen er gått ned, også nasjonalt. Mål 2023 :89/80
Andel lærere som oppfyller kravene til undervisning på 1.-7. trinn	2021: 94,1 %, mot 94,5 i 2020. Landssnittet 2021 er 94,7 %. svak nedgang i andelen i 2021. Mål 2023: 95,0%
Andel lærere som oppfyller kravene til undervisning på 8.-10. trinn	2021: 97,3 %, mot 96,0 % i 2020. Landssnittet 2021 er 96,6 %. Positiv utvikling, bedre enn snittet. Mål 2023: 97,0 %
Antall elever som gis spesialundervisning på 8.-10. trinn.	2021: 6,9 %, mot 8,7 % i 2020. Landssnittet 2021: 11,1 %. Positiv utvikling og bedre enn snittet.
Grunnskolepoeng 10. trinn, siste år.	2021: 43.0 poeng, mot 42,3 poeng i 2020. Over landssnittet på 42,7 poeng i 2021. Mål 2023: 43 poeng. (ingen eksamen under korona)
NP 5. trinn: Andel elever på laveste mestringsnivå, snitt siste 4 år	2021: 25,0 %, mot 26,0 % i 2021. Landssnittet 2021: 28,4 %. Positiv utvikling og over snitt. Mål 2023: 24,5 %
NP 8. trinn: Andel elever på laveste mestringsnivå, snitt siste 4 år	2021: 11,4 %, mot 11,7 i 2020 %. Landssnittet 2021: 9,8, %. Svak positiv utvikling, men under snitt. Mål 2023: 10,5%
NP 9. trinn: Andel elever på laveste mestringsnivå, snitt siste 4 år	2021: 7,2 %, mot 6,9 % i 2020. Landssnittet 2021: 5,9 %. Svak negativ utvikling og under snitt. Mål 2023: 6,5 %
Andel som har fullført og bestått VG1 innen 5 år	2021: 73,2 mot 73,4 % i 2020. Under landssnittet i 2021: Mål 2023: 74,0 %
Antall barn per årsverk i grunnbemanningen i kommunale barnehager	2021: 5,9
Andel kommunale barnehager som oppfølger pedagognormen uten dispensasjoner	2021: 100 % For 2020 var det 88,9 % Svært positiv utv.
Andelen ansatte i kommunale barnehager med pedagogisk utdanning	2021: 54,8 prosent Positiv utvikling. For 2020 var det 49,2 %. Ønsket. Gir mulighet til å redusere styrket tilbud.
Andel minoritetsspråklige barn som går i barnehage, siste år	2021: 79,7 % 2020: 75,2 %. Her bør vi få andelen opp mot 80 %.
Andel barn 1-5 år med barnehageplass	2021: 90,59 % 2020: 92,27 %.

Mål	*Resultat og valuering*
Kultur	
Besøk i folkebiblioteket per innbygger	2021: 2,69 2020: 2,2 En økning, noe som er likt med svært mange andre kommuner i Norge, men ligger under snittet på 3,27
Utlån alle medier per innbygger	2021: 1,68 2020: 1,56 Har vært en nedgang i 2019 og 2020 men i 2021 en økning, men ligger under snittet som er 2,83
Kinobesøk per innbygger	2021: 1,11 2020: 0,78. En økning og ligger over snittet på 0,63. Rana ligger over KOSTRA gruppe 09 med antall besøk per kinoforestilling.
Andel av elevene som går på i kulturskolen	2021: 9,74 2020: 10,87. En nedgang de to siste årene og ligger under snittet som er 22,43
Antall timer per elev i kulturskolen	2021: 18,09 2020: 16,45. Positiv utvikling de tre siste årene og ligger over snittet som er 16,65
Fritidsklubb – årlige besøk per 1000 innb. (6-20)	2021: 408 2020: 203 En positiv utvikling det siste året, men ligger under snittet som er 1364,58
Andel av kulturutgiftene som går til frivillige	2021: 13,38 2020: 14,83 Nedgang de to siste årene, men ligger over gjennomsnittet på 11,75
Hjemmebesøk av jordmor og helsesøster	Besøk av jordmor har ikke vært prioritert Besøk av helsesykepleier 256 i 2021 mot 186 i 2020, som er en positiv utvikling. Korona har vært et hinder.
Andel barn i barnevernet korrigert for behovet	R2021: 4,0 % mot 4,43 % i 2020. Må antas å være en positiv utvikling. Snitt: 3,3 %
Undersøkelser gjennomført innen fristen	2020:28 %, 2021: 86 %
Antall barn i institusjon	2019: 9, 2020: 5 og 2021: 0. Veldig positiv utvikling, men det realistiske tallet ligger nok på mellom 2-5.
Antall barn i fosterhjem	2019: 53, 2020: 56, 2021: 58. Jevnt over år. Må sees opp mot andre tiltak. Mål å få tallet ned noe over tid.
Andel barn med hjelpetiltak som har tiltaksplan	Har gått opp fra 8 i 2019, til 62 i 2020 og var i 2021 på 72. Positiv utvikling, men under snitt 33 prosentpoeng under snitt.
Barn med hjelpetiltak	Har gått ned fra 221 i 2019, til 162 i 2020 og i 2021 er tallet 143. Positiv utvikling.
Antall deltakere over i arbeid eller utdanning etter endt introduksjonsprogram	R2020: 48,15 %. Tall fra 2021 viser en økning til 68,8 %. God tendens, men enda en vei å gå.

Helse og omsorg

	Regnskap 2021	*Budsjett 2022*	*Budsjett 2023*	*ØkPl 2024*	*ØkPl 2025*	*ØkPl 2026*
Sum utgifter	871 566	793 296	839 261	852 927	856 194	861 960
Sum inntekter	-223 618	-165 981	-172 716	-169 576	-169 576	-169 576
Netto driftsramme	**647 948**	**627 315**	**666 545**	**683 351**	**686 618**	**692 384**
Nye tiltak/endringer						
Lønnsvekst			24 220	24 220	24 220	24 220
Prisjustering inntekter/utgifter			-1 817	-1 817	-1 817	-1 817
Endring pensjon			9 000	9 000	9 000	9 000
Rammereduksjon 2023-2026			-10 233	-20 467	-30 700	-40 934
Demografi omsorg			5 600	20 500	34 000	50 000
Refusjon ressurskrevende tjenester			4 000	4 000	4 000	4 000
Fastlegeordningen			4 500	4 500	4 500	4 500
Nye tiltak/boliger			1 500	10 500	10 500	10 500
Intern overføring - Endringer eide/leide bygg			-1 320	1 820	1 820	1 820
Intern overføring overtagelse renhold			-120	-120	-120	-120
Statsbudsjettet 2023						
Økt antall personer med nedsatt funksjonsevne			1 600	1 600	1 600	1 600
Økt basistilskudd til fastleger			2 300	2 300	2 300	2 300
			39 230	**56 036**	**59 303**	**65 069**

Avdelingsbudsjett 2022

Kommunal-direktør	*Legetjeneste og samfunns-medisin*	*Miljø-terapeutisk*	*Psykisk helse og sosiale tjenester*	*Tildelings kontoret*	*Institusjoner*	*Hjemme-tjeneste*	***Sum***
-50 523	42 344	131 890	68 351	16 683	239 285	179 285	**627 315**

Status

Tjenesteleveranse 2021

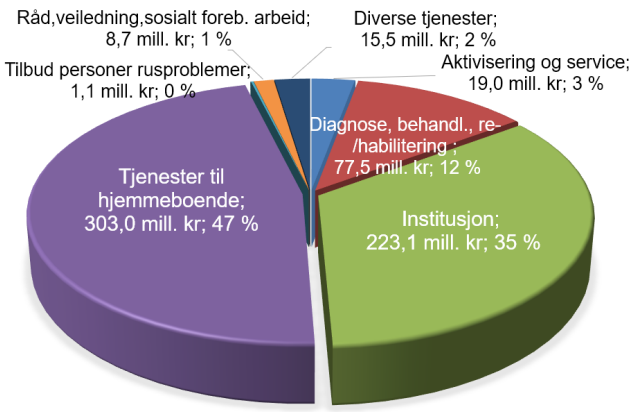

Kommunen har et sørge for ansvar, og må ha ulike deltjenester for å oppfylle ansvaret. Avdelingens deltjenester ivaretas av fem fagavdelinger og ett tildelingskontor.

Avdeling for legetjenester og samfunnsmedisin (LTS)

Lokalmedisinsk senter (LMS) med lege-tjenester, sykehjems- og helsestasjonsleger, turnusleger/ALIS-leger, legevakt, smittevern og andre helsetjenester. Rana har samarbeids-avtale med Hemnes om legevakttjenester.

Legevaktsformidling 24/7 selges til Træna, Lurøy og Rødøy. LMS/Legetjenesten har økonomiske utfordringer grunnet fastlege-mangel og derav dyre vikarordninger. Området tilføres midler for å rekruttere og beholde fastleger (tilpasset «Tromsømodell»).

Miljøterapeutisk avdeling (MTA)

Dagtilbud, arbeidssenter, institusjons-avlastning, privatavlastning, støttekontakt for

målgruppen og boligtjeneste med bemannede omsorgsleiligheter. Området er i 2022 ledet i fellesskap med hjemmetjenester, noe som har ført til større samskaping og mulighet for å se disse tjenestene under ett.

MTA har budsjettmessige utfordringer.

Psykisk helse og sosiale tjenester (PHST)

Psykisk helse og rusfeltet, krisesentertilbud, krisearbeid, heldøgns bemannede botiltak, støttekontakt, arbeids- og aktivitetstilbud til personer med rus/psykisk helseproblemer, FACT-team, rask psykisk helsehjelp, salgs-, skjenke- og serveringsbevillinger og kontroll med virksomheter som selger tobakksvarer.

Avdeling hjemmetjenester

Døgnbaserte helse- og omsorgstjenester i døgnbemannede omsorgsboliger og leiligheter, hjemmesykepleie, hjemmehjelp, dagplasser, brukerstyrt personlig assistent, kreftsykepleie, kreftkoordinator, hukommelsesteam, rehabiliteringstjenester, hjelpemiddellager, omsorgslønn, Mo Aktivitetshus. Trygghets- og mestrings-teknologi (alle fagavdelinger).

Hjemmebaserte tjenester har budsjettmessige utfordringer knyttet til økt tjenesteomfang.

Avdeling institusjon

Differensierte institusjonsplasser for ulike målgrupper med ordinære sykehjemsplasser, korttids- og avlastningsplasser, døgnre-habilitering og senger til øyeblikkelig hjelp på helseparken (samarbeid med Hemnes kommune). I tillegg har institusjonstjenestene ansvar for drift av sentralkjøkkenet.

Institusjonstjenesten har budsjettmessige utfordringer. For å hente inn overforbruk holdes blant annet inntil 10 sykehjemsplasser vakante siste halvdelen av 2022.

Tildelingskontoret

Mottar og saksbehandler søknader om brukerrettede tjenester i helse og omsorg, unntatt til lege, fysioterapi og ergoterapi. Utarbeider statistikk over brukerdata og ventelister. Koordinerende enhet, innsats-team, demenskoordinator og hukommelses-team er tillagt kontoret.

Organisasjon- og tjenesteutvikling

Ved inngangen til 2022 hadde håndtering av Covid-19-pandemien forskjøvet arbeidet med tjeneste- og organisasjonsutvikling i avdelingen.

I første halvdel av 2022 har det vært en gjennomgang av tjenestene fra Agenda Kaupang. Rapporten fra dette arbeidet danner grunnlaget for det strategiarbeidet som nå er startet for å forme fremtidens helse og omsorgstjenester. Rapporten gir en grundig gjennomgang av dagens tjenester, og gir anbefalinger til tiltak og retning for flere områder.

Retnings- og strategiarbeidet påbegynnes i slutten av 2022. Det tas sikte på å ha en strategi klar første halvdel av 2023. Budsjettet for 2023 er derfor lagt med tanke på å fortsette de gode tiltakene fra tidligere, og bremse opp i forhold til nye tiltak inntil strategien er klar. Noen av anbefalingene i rapporten til Agenda Kaupang kan iverksettes uavhengig av pågående strategiarbeid, og flere tiltak er allerede i gang.

Rapportens anbefalinger kan i korthet oppsummeres til større grad av tidlig innsats og forebygging, redusere bruk av institusjons-plasser i tjenesteutøvelsen, mer bruk av vel-ferdsteknologi og andre hjelpemidler, tverr-faglig og tverrsektoriell samskaping – og herigjennom imøtekomme både endring i behov og demografisk utvikling ved å tenke helt nytt. Å ta i bruk nye tjenester, tenkt på nye måter, er også en del av dette.

Rapporten baserer sine anbefalinger på sammenligninger som er gjort mellom Rana kommune og andre kommuner i Norge (KOSTRA). Reformen “Leve hele livet” og tanken om aldersvennlige samfunn skal blant

annet ligge til grunn for sentrale veivalg i det videre strategiarbeidet.

Det er et mål at brukerne skal ha et godt og trygt tilbud hjemme. På bakgrunn av dette ble innsatsteamet opprettet. Målet var at personer som opplevde funksjonsfall eller ble utskrevet fra spesialisthelsetjenesten skulle kunne fortsette å bo i eget hjem.

Forsterket innsats i kritisk fase, bruk av teknologiske hjelpemidler og rask utplassering av hjelpemidler ved behov bidrar til å trygge brukeren i eget hjem. For første gang på flere år ser vi en reduksjon i betalingsdøgn til sykehuset. Erfaringen fra resultater i innsats-teamet tar vi med oss i det videre strategi-arbeidet.

Rekruttering

Rekrutteringsutfordringene fortsetter og er forsterket. Med en arbeidsledighet på under 1 prosent i Rana og omkringliggende kommuner, er kampen om arbeidskraften reell. Rekruttering er en utfordring som helse og omsorg ikke kan løse alene. Dette vil adresseres som en del av strategien. Det opprettes et eget team som vil jobbe med rekrutteringsutfordringer fram til strategien er klar. I tillegg kjøres det et eget opplegg på å rekruttere og beholde leger i fastlege-ordningen etter en tilpasset "Tromsømodell"

Boliger og areal

Tjenesten benytter i dag flere bygg som har stort behov for renovering. Det er utfordring at kommunen har bygg spredt i kommunen som vanskeliggjør stordriftsfordeler og samskaping.

Det er et stort behov for tilgang på boliger for vanskeligstilte. Dette sammen med høye byggepriser og fjerning av tilskuddsordninger for slike boliger, gjør det vanskelig å frem-skaffe boliger innenfor en akseptabel kost for brukerne og tjenestene. Det er behov for å tverrsektorielt gå gjennom boliger og bruksareal som en del av strategiarbeidet.

Vi foreslår derfor å avvente investeringene på dette området inntil en ny plan er klar.

Det har over tid pågått et arbeid for å samle og utnytte arealer i tjenestene best mulig. Noe som for eksempel har ført til samling av flere tjenester i Mellomvika. Dette arbeidet fortsetter.

Utfordringer og satsninger

Som det framkommer i Agenda Kaupang–rapporten, vil utfordringene i årene fremover være store dersom tjenesten fortsetter som i dag. Personellbehovet vil være en av våre største utfordringer. Det vil blant annet være et økt personellbehov i 2030 på ca. 160-180 årsverk i tillegg til de 240 ansatte som i 2021 er over 55 år skal erstattes. Ved vekst i befolkningen vil behovet for flere fastleger øke, som kommer i tillegg til de som mangler i dag. Det vil i årene fremover være større behov for institusjonsplasser som vi igjen vil ha problemer med å bemanne.

Rapporten fra Agenda Kaupang peker på utfordringer som:

- Det mangler en helhetlig strategisk plan
- Forventninger i befolkningen
- Rekruttering og tilgang på nok kompetanse
- Høyt sykefravær
- Bygg med stort renoveringsbehov
- Mange bygg spredt i kommunen
- Tilstrekkelige boliger til vanskeligstilte

Utfordringene kan løses ved:

- Utarbeide strategiplan for helse og omsorg som bidrar til bærekraftige tjenester for fremtiden
- Sikre rett nivå på alle tjenester
- Gjøre forventningsavklaring med innbyggerne
- Utvikle tjenestetrappa som verktøy
- Utarbeide strategi for rekruttering og kompetanseutvikling

- Innovasjon, digitalisering og velferdsteknologi
- Samhandling og samskaping, internt /eksternt
- Sikre driftsoptimale enheter og avdelinger
- Omdømmebygging og kommunikasjon

Det må settes inn riktig innsats når behovet for tjenester oppstår, og det må jobbes med forebygging før behovene oppstår. Hele samfunnet og alle sektorer må ta ansvar i fellesskap og utvikle samfunnet og tjenestene slik at de blir bærekraftige for framtiden. Tjenestens hovedfokus må være å hjelpe brukeren til å få tilbake hele, eller størst mulig del av funksjonsnivået som er tapt der det er mulig. At behovene kan dekkes på laveste effektive tjenestenivå er et viktig prinsipp.

Det må jobbes med fortsatt utvikling og implementering av teknologi der hvor det er mulig og formålstjenlig. Medvirkning i innovasjonsprosjekter er viktige faktorer for å lykkes med å utvikle bærekraftige tjenester. Vi må fortsatt finne rom for utviklingsprosjekt, og søke ekstern finansiering der det er en mulighet. Utviklingsprosjekter skal fortløpende evalueres med tanke på kost/nytte.

Dialog, forventningsavklaring og medvirkning er en forutsetning for økt selvhjulpenhet, mestring og læring. De beste løsningene finnes i medvirkning fra brukere, pårørende, ansatte, frivillig sektor og næringsliv. Gode systemer for bruker- og medarbeider-undersøkelser må på plass i alle deler av tjenesten.

Det er viktig med god samhandling og samarbeid med frivillige med tanke på å løse oppgavene i årene framover, og en samarbeidsavtale mellom kommunen og Frivilligsentralen er en viktig part for å få system i samarbeidet.

Vi må også utvikle samarbeidet på tvers internt i kommunen for å nå flere av sektorens mål.
Eksempler:

- Teknisk/byggdrift: klima- og driftseffektive bygg, tilrettelegging for hverdagsmestring i areal- og samfunnsplanleggingen.
- Støttetjenesten: teknologisk infrastruktur, samarbeid om boligsosiale tiltak.
- Oppvekst og kultur: aktivitets- og kulturtilbud.

Den statlige eldrereformen «Leve hele livet» handler nettopp om en bred, tverrsektoriell utvikling og tilrettelegging av det alders-vennlige samfunnet og innbefatter teknisk avdeling, idrett, kultur mv i tillegg til helse og omsorg. Gjennom rapporten fra Agenda Kaupang har kommunen nå skaffet seg et godt grunnlag for å jobbe videre med retning og strategi for arbeidet.

Budsjett og økonomiplan 2023 – 2026

Netto driftsramme for 2023 for helse og omsorg er foreslått til 666,5 mill. kr, inkludert en rammereduksjon på 10,2 mill. kr i 2023. Nedtrekket øker i perioden til 40,9 mill. kr i 2026. Det betyr at sektoren må gjennomføre en større omstilling.

Agenda Kaupangrapporten estimerer at Rana kommune gjennom å fortsette med dagens tiltak og tjenester, maksimalt vil kunne effektivisere for ytterligere 10-15 mill. kr. Det er på langt nær nok til å dekke disse rammereduksjonene.

Kommunen må tenke nytt, og helse og omsorgstjenesten må sees på helhetlig sammen med de andre sektorene. Hele samfunnet må engasjeres. Hvis vi ikke lykkes med omstillingen til en moderne og fremtidsrettet tjeneste, vil kommunen fremover være dårligere rustet til å møte befolkningens behov for helse og omsorgstjenester.

Mål

Mål	*Status*	*Mål 2023*
Økonomi		
Redusere overforbruk legetjenester	Ledige hjemler og vikariater dekkes nå av vikarbyrå	Innføring av Tromsømodellen
Strategi helse og omsorg	Har ikke strategiplan for videre arbeid. Utredningsarbeid gjort av Agenda Kaupang 2022	Plan skal være klar tidlig på året, rammer skal likevel overholdes
Medarbeidere og organisasjon		
Sikre rekruttering til tjenestene	Stor mangel på leger og sykepleiere og annet personell	Utarbeide strategier i samarbeid med HR avdelingen i 2023.
Heltidskultur	Gj.snittlig stillingsstørr. 79,5 % helse og omsorg (inkl. adm), Turnover på rundt 10 %	Gjennomsnittlig stillingsstørrelse over 80%. Lage oversikt over frivillig/ ufrivillig deltid innen mars 2023 og se hvor vi har restkapasitet. Utvikle rapporter.
Tjenester		
Redusere antall betalingsdøgn til sykehuset	Status 2022 per juli: 425 døgn Tilsvarende i 2021: 902 døgn	Maks ett døgn på sykehuset etter status utskrivningsklar
Utnytte muligheter i ny avtale velferdsteknologi	Avtale klar. Plan for implementering skal lages	Plan innføring og volumøkning bruk av velferdsteknologi i begynnelsen av året
Tilpasse tjenestetrappen for helse og omsorg	Proaktiv handling gir effekt, behov for flere som kan montere ut og følge opp teknologien	Korrigering av tjenestetrappen med mål at de fleste skal bo hjemme og føle seg trygg og ivaretatt. Som en følge av strategiarbeidet. Få på plass personsentrert helsetjenesteteam
Informasjon	Store endringer, behov for informasjon ut til befolkningen	Utarbeide kommunikasjonsplan knyttet til strategiarbeidet
Nedtak av sykehjemsplasser for å bruke ressursene tidligere i tjenestetrappen	Dekning Rana 17,5 %, mot 15,3 % i KG 9 og 16,3 % i KG 10	Mål utvikles i strategiarbeidet
Sikre tilstrekkelig system og rutiner for innhenting og av bruker og pårørendefaringer	Viser til forvaltingsrapport Deloitte	Etablere arena for innhenting av bruker- og pårørendeerfaringer
Samfunn		
Botiltak for bostedsløse	Flere bostedsløse som trenger tilbud	Få på plass midlertidige botilbud som egner seg for brukergruppen
Aldersvennlig samfunn	I startfasen, må jobbes med i samarbeid med andre sektorer	Mål utvikles i strategiarbeidet

Rammereduksjoner

Tiltak	*2023*	*2024*	*2025*	*2026*
Vridning av tjenester, redusert bruk av institusjonsplasser	-10 233	-20 467	-30 700	-40 934
Sum tiltak	**-10 233**	**-20 467**	**-30 700**	**-40 934**

NAV kommune

	Regnskap 2021	*Budsjett 2022*	*Budsjett 2023*	*ØkPl 2024*	*ØkPl 2025*	*ØkPl 2026*
Sum utgifter	44 979	49 408	45 254	44 417	43 580	42 743
Sum inntekter	-2 594	-492	-504	-504	-504	-504
Netto driftsramme	**42 385**	**48 916**	**44 750**	**43 913**	**43 076**	**42 239**
Nye tiltak/endringer						
Lønnsvekst			597	597	597	597
Prisjustering inntekter/utgifter			1 844	1 844	1 844	1 844
Endring pensjon			-20	-20	-20	-20
Rammereduksjon 2023-2026			-837	-1 674	-2 511	-3 348
KST vedtak - Tiltak unge uføre			-750	-750	-750	-750
Endrede forutsetninger			-5 000	-5 000	-5 000	-5 000
Sum rammeendring			**-4 166**	**-5 003**	**-5 840**	**-6 677**

Avdelingsbudsjett 2022

NAV kontoret	*NAV avd 1-3*	*Kvalifiserings-ordningen*	*Sosialhjelp*	***Sum***
4 632	11 418	4 001	28 865	**48 916**

Status

Tjenesteleveranse 2021

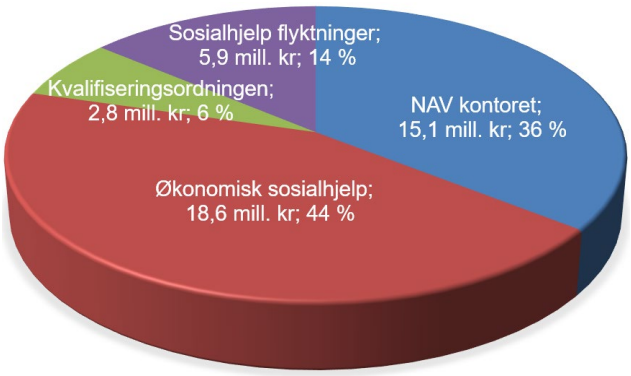

NAV Rana sine kjerneoppgaver er å fremme arbeid og aktivitet gjennom god oppfølging, bruk av relevante arbeidsrettede tiltak og sikre økonomisk trygghet. Det er et mål å redusere behovet for økonomisk sosialhjelp.

Koronapandemien har gitt utfordringer både for enkeltmennesker og deler av næringslivet. Nordland har hatt den laveste ledigheten og sånn sett kommet godt ut av situasjon sammenlignet med andre.

Den økonomiske sosialhjelpen har hatt en positiv utvikling over flere år. Dette henger sammen med flere forhold. Under pandemien har brukere fått forlenget statlige ordninger. Kontoret har hatt fokus på bruk av alle virke-midler og har hatt anledning til å benytte andre kontors uutnyttede virkemidler de siste år. Vi øremerker ressurser der vi trenger det mest og spesialiserer oss for å gi god oppfølging.

Det er fortsatt stort trykk på de samlede tjenestene i kontoret samtidig som det er strammere rammevilkår både på statlig og kommunalt område. Vi har fokus på våre kjerneområder og følger de prioriteringer vi har satt da dette gir effekt.

Det kommunale tjenesteområdet har redusert saksbehandlingstiden ved behandling av søknader om økonomisk sosialhjelp. Den digitale søknadsløsningen har bidratt til mer effektiv utnyttelse av personellressursene.

Vi har erfart at det å samle arbeidet med unge i ett team har hatt effekt. Det er fortsatt nedgang i antall unge som har behov for økonomisk sosialhjelp.

Familiekoordinatorene følger tett opp barnefamilier og kvaliteten på oppfølgingen er

god. Dette fører til bedrede forhold for familiene og til redusert behov for sosialhjelp.

Behovet for økonomisk rådgivning har vært økende under pandemien. Tilskudd fra statsforvalteren gav oss mulighet til styrking av tjenesten slik at vi kunne jobbe forebyggende og hindre økte problemer for de som fikk reduserte inntekter, samtidig som vi gjennomførte kompetanseheving på området for alle ansatte. Vi forventer en økning i behov for økonomisk rådgivning fremover med bakgrunn i økte kostnader på matvarer, drivstoff, boligutgifter mm.

Arbeidet med kvalifiseringsprogrammet er noe lavere enn tidligere. Programmet er fortsatt viktig og er en rettighet når brukere fyller inngangsvilkårene.

Bosetting av flyktninger har de senere år vært redusert. I år er imidlertid antallet økende i og med mottak av flyktninger fra Ukraina. Flyktninger fra Ukraina har større muligheter på arbeidsmarkedet med bakgrunn i utdanning, kompetanse og at de kan kommunisere på engelsk.

Jobbspesialister i IPS (Individual Placement and Support), oversatt til Individuell jobbstøtte på norsk, som tidligere var finansiert med tilskudd fra Helsedirektoratet er kommet i faste former. Vi har tre faste statlige stillinger og har omdisponert en kommunal stilling slik at IPS teamet har kunnet bestå. Jobbspesialistene, i samarbeid med helgelandssykehuset og helse- og omsorgsavdelingen bistår personer med moderate og alvorlige psykiske lidelser på veien til arbeid. Den ene stillingen er øremerket ungdom og inngår i tett samarbeide med øvrige kommunale tjenester.

Permitterte og arbeidsledige skal sikres nødvendig oppfølging, og det er vesentlig for oss å være tett på arbeidsmarkedet gjennom tett dialog med bedrifter og næringsliv. Vi har øremerket en stillingsressurs som markedskoordinator og dannet et team med representanter fra alle avdelinger og vårt tjenesteområde med mål om å bli bedre. Vi har også øremerket en opplæringskoordinator som, sammen med Markedskoordinatoren, skal jobbe frem hensiktsmessige kvalifiserings- og opplæringstilbud i regionen i samarbeid med næringslivet. Tjenester som er rettet inn mot arbeidsgiverne og deres behov, er avgjørende for å lykkes.

Det er fortsatt like viktig å hindre vekst i gruppen unge ledige og uføre gjennom tidlig innsats og inkluderingsløft. Noe av det viktigste vi kan gjøre er å følge opp tidlig og tett, koordinere samarbeidet med andre aktører, og ikke minst ha god kunnskap om behovene og mulighetene i arbeidsmarkedet.

Prosjektet NAV i grunnskolen – RAUS kom til gjennom vedtak i kommunestyret. Formålet med prosjektet var å jobbe forebyggende og på sikt hindre økning i andelen unge uføretrygdede. Prosjektet forpliktet samarbeid mellom NAV og ungdomsskolen i Rana.

Gjennom samarbeidet har vi erfart at tett oppfølging og tilrettelegging for enkeltelever med individuelle opplegg, har bidratt til å få flere tilbake til skolen. Samarbeidet har bidratt til at ungdomsskolen har søkt og fått midler til et treårig forskningsprosjekt, for å fortsette jobben og finne mer ut av hva som må til for å hjelpe disse best mulig. NAV kommune har søkt og fått tilskudd fra Statsforvalteren for å være ekstra tett på de unge som vi sliter med å nå.

Utfordringer og muligheter

Det er fortsatt behov for å utvikle tjenesten til flyktninger for å sikre at de får nødvendig opplæring slik at de står bedre rustet i arbeidsmarkedet. De som hverken kan skrive eller lese har de største utfordringene og er ikke i stand til å nyttiggjøre seg kurs og tiltak som vi har hatt tilgjengelig. Samhandling med Rana voksenopplæring og flyktningetjenesten er fortsatt like aktuelt.

Ungdom med sammensatte behov skal ha samordnet innsats. Det er viktig å stimulere til

utdanning og arbeid. NAV samarbeider tett med skolen, oppfølgingstjenesten og andre instanser, der ungdom har behov utover det NAV kontoret kan tilby.

De statlige virkemidlene reduseres. Dette har sammenheng med at ordninger, som følge av pandemien, er opphørt, samt at arbeidsledigheten er lav. Lav arbeidsledighet er positivt, samtidig som de brukerne som ikke er i arbeid har helseutfordringer og behov for tettere oppfølging, kvalifisering og til rettelegging for å møte næringslivets behov.

Underveis i 2022 har flere av ordningene opphørt og fra høsten 2022 har vi fått betydelig reduksjon i virkemidlene. Det er varslet ytterligere reduksjon i 2023, noe som fremover vil gi økt sosialhjelpsbehov.

Boligsituasjonen i Rana er utfordrende. Spesielt gjelder dette for de vanskeligstilte. NAV kommune har ansvaret for akutt bolig og er avhengig av at det finnes tilgjengelige boliger. I mangel på kommunale boliger og der enkelte ikke har fått innpass på det private utleiemarkedet, har vi inngått avtale om leie av akutt bolig hos en privat aktør. Per i dag har vi fem slike avtaler og er i ferd med å skaffe flere. Utgifter til akutt bolig er tredoblet siden 2021. Det er behov for flere kommunale boliger til vanskeligstilte, med oppfølgingstjenester, slik at de kan beholde boligen.

NAV kontorets samlede innsats forventes fortsatt å bidra til å dempe veksten i behov for økonomisk sosialhjelp, selv om det blir mer utfordrende fremover.

Budsjett og økonomiplan 2023 - 2026

NAV kommune har ei omstillingsoppgave på 5,8 mill. kr. i 2023, og iverksetter tiltak som til sammen skal bidra til å redusere driftsnivået med 8,3 mill. kr i økonomiplanperioden.

Reduksjon i rammen oppnås gjennom fortsatt fokus på NAV sine kjerneoppgaver. Dette resulterer i redusert behov i kvalifiseringsprogrammet, redusert behov for sosialhjelp. Tett og riktig oppfølging over tid til prioriterte målgrupper, skal gi effekt.

Mål

Mål	*Status*	*Mål 2023*
Økonomi		
Redusere antall brukere med behov for økonomisk sosialhjelp herunder fokus på barnefamilier	KOSTRA	Redusere antall brukere med sosialhjelp som hovedinntektskilde
Øke andel brukere med overgang til arbeid, utdanning eller arbeidsrettet aktivitet	KOSTRA/ intern rapportering	Øke oppfølging av unge under 30 år, med mål om økt deltakelse i skole, arbeid eller arbeidsrettede tiltak.
Medarbeidere og organisasjon		
Beholde kompetente og motiverte medarbeidere	Lav turnover og gode søkere til stillinger	Beholde kompetente medarbeidere og rekruttere riktig kompetanse

Rammereduksjoner

Tiltak	*2023*	*2024*	*2025*	*2026*
Kvalifiseringsprogrammet	-300	-300	-300	-300
Redusert behov for økonomisk sosialhjelp	-537	-1 374	-2 211	-3 048
Sum tiltak	**-837**	**-1 674**	**-2 511**	**-3 348**

Tekniske tjenester

	Regnskap 2021	*Budsjett 2022*	*Budsjett 2023*	*ØkPl 2024*	*ØkPl 2025*	*ØkPl 2026*
Sum utgifter	174 847	161 937	167 571	166 153	164 235	162 317
Sum inntekter	-61 354	-50 647	-51 980	-51 980	-51 980	-51 980
Netto driftsramme	**113 493**	**111 290**	**115 591**	**114 173**	**112 255**	**110 337**
Nye tiltak/endringer						
Lønnsvekst			3 191	3 191	3 191	3 191
Prisjustering inntekter/utgifter			-117	-117	-117	-117
Endring pensjon			-130	-130	-130	-130
Rammereduksjon 2023-2026			-1 918	-3 836	-5 754	-7 672
KST vedtak - driftsutfordringer Moheia bad			-350	-350	-350	-350
KST vedtak - tilskudd flerbrukshall Gruben			1 125	1 125	1 125	1 125
Nordlandstorget, Talvikparken og Jernbaneparken			0	500	500	500
Kommunale veier			2 500	2 500	2 500	2 500
Sum rammeendring			**4 301**	**2 883**	**965**	**-953**

Avdelingsbudsjett 2022

Teknisk administrasjon	*Areal og miljø*	*Bydrift*	*Prosjekt*	***Sum***
2 662	16 608	89 749	2 271	**111 290**

Status

Tjenesteleveranse 2021

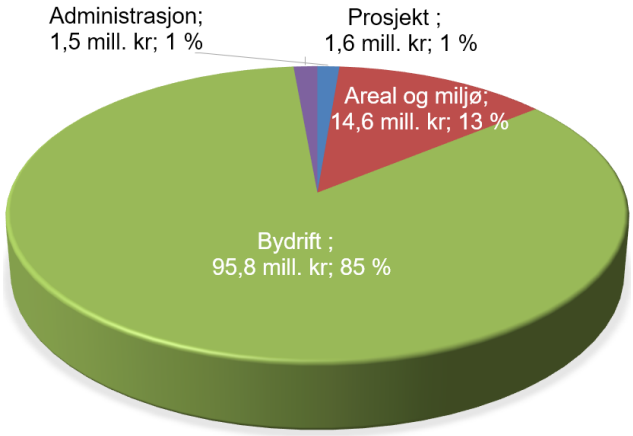

Tekniske tjenester har ansvaret for kommunens infrastruktur (samferdsel, anlegg, park og idrett samt vann og avløp) og kommunale investeringer (prosjektstyring).

Sektoren ivaretar også områder innen samfunnsplanlegging (arealplan, regulering, kart, byggesak, eiendom, miljø og landbruk), forebygging og beredskap (brann og redning). Tekniske tjenester består av tre avdelinger – fra planlegging, via prosjektrealisering til driftsoppfølging (areal og miljø, prosjekt og bydrift) – og ingen sentrale stabsfunksjoner.

Virksomheten er lokalisert på fem ulike steder i kommunen som er en utfordring både for samhandling og effektivisering. Tekniske tjenester har rundt 140 årsverk.

<u>De strategiske prosjektene</u>

Hovedfokus de siste årene har vært de strategiske prosjektene for Rana (tekniske tjenester sine bidrag i parentes):

- Flyplass (reguleringsplan, vannforsyning, grunnerverv og underliggende avtaler).
- Sykehus (saksutredninger, tomtemuligheter og sykehjemsalg).
- Campus (eiendomsdrift, lokalemuligheter og studietilbud).

- Studentboliger (reguleringsplan, tomteoverdragelse og tomtemuligheter).
- Dypvannskai (reguleringsplan og miljømudring).
- Battericellefabrikk (tomtemuligheter, dispensasjoner og reguleringsplan).
- FV810 Bustneslia og E6 Mo i Rana (saksutredninger og bidrag til påtrykk).

Utfordringer

Hovedretningene for arbeidet i tekniske tjenester er nedfelt i *«Kommuneplanens samfunnsdel» 2017-2027*.

Hovedutfordringene for kommunen sett fra tekniske tjenester er:

- Klimaendringer – økende ekstremvær.
- Kapitalslit – økende vedlikeholdsetterslep.
- Forventningsgap – økende innbyggerkrav.
- Samfunnsutvikler – økende breddeansvar.

De økonomiske bærekraftutfordringene i form av vedlikeholdsetterslep er:

- Etterslep veinett 0,2 mrd. kr.
- Etterslep vann og avløp 2,2 mrd. kr.

Klimaendringer utfordrer kommunen

Økende ekstremvær og vedlikeholdsetterslep utgjør i kombinasjon en alvorlig økonomisk og sikkerhetsmessig risiko mot kommunens infrastruktur som for eksempel veinett.

Flere av veiene i Rana har mistet slitelaget (og deler av bærelaget), og er på vei inn i en fase hvor kostnaden for nødvendig vedlikehold stiger kraftig med hvert år som går uten tiltak.

Det vises til *«Hovedplan vei»* 2018-2027 som også bygger på ambisjonene i *«Kommuneplanens samfunnsdel»* 2017-2027.

De siste årene har til fulle dokumentert risikovurderingen over. Stikkord er snøvinter, høstflom og bru-/veiutrasinger som har kostet kommunen godt over 40 mill. kr.

Klimaendringene har stor betydning for hvordan kommunen nå planlegger. Nye krav og løsninger mot for eksempel ekstremvær og overvann skal gi større trygghet (jf. Gjerdrum).

Vekstmobilisering ny utfordring

Ny stor flyplass og etablering av battericellefabrikk utfordrer kommunen både på infrastruktur og kapasitet. I første omgang kapasitet på arealplan og byggesak.

Dernest tilgang på byggeklare kommunale tomter (jf. Brennåsen). Fylke og stat er også utfordret på kapasitet i veinettet som FV810 og E6 gjennom byen (jf. Menon Economics).

Kommuneplanen på alvor

Kommuneplanen varsler behovet for en dreining av retningen for kommunen. Dette er fulgt opp av tekniske tjenester. Noen konkrete eksempler:

- *«Verdibevarende vedlikehold av bygg, veier og anlegg»* – Modernisering av skolebygg, Moheia fritidspark og Sagbakken stadion, samt et asfaltprogram som har gitt 12 prosentpoeng forbedring av veinettet.
- *«Byutvikling med vekt på grønnstrukturer og urbanisering»* – Nordlandstorget og Talvikparken, Havmannaksen og Jernbaneparken.
- *«Klimavennlige løsninger innen transport, bygg og arealbruk»* – Gruben og Båsmo barneskole er eksempler på grønn omstilling av byggeprosesser, bygg og uteområder med lengre levetid på byggene.
- *«Industriby med ren luft og vann»* – Luftforurensningen har stabilisert seg på et lavt nivå. Resultatet markerer flere års samarbeid med MIP og Statens vegvesen. Ny feiebil og asfalt har gitt både en miljø- og effektivitetsgevinst.

Budsjett og økonomiplan 2023-2026

Endringer for tekniske tjenester i økonomiplanen framkommer i tabellen foran.

Styrkinger av budsjettet er primært innrettet mot vedlikehold av nye parkareal, partnerskapsavtale for bruk av ny flerbrukshall på Gruben, samt kompensasjon for høy prisvekst på vedlikehold av vei.

Rammereduksjoner 2023-2026

I tekniske tjenester arbeides det løpende med forbedring, forenkling og effektivisering. Enten det gjelder organisering, drift og investeringer samt digitalisering.

I 2023 vil økt selvfinansieringsgrad innenfor byggesak og gebyrinntekter knyttet til parkering og bruk av offentlig trafikkareal, bidra til å håndtere rammereduksjonen.

Videre i økonomiplanperioden vurderes organisering og struktur, og det forventes effekt av digitalisering og effektivisering av tjenestene.

Veinettet en budsjettutfordring

Rana er en stor kommune i areal og har over 300 kilometer kommunale veier. Denne ulempen finansieres ikke gjennom det statlige inntektssystemet.

Staten har derimot omklassifisert 10 kilometer gammel E6 til kommunale veier og dermed økt utfordringen. En stor andel av veibudsjettet har de siste årene gått til vinterdrift, hvorav beredskapsgodtgjørelsen til private leverandører utgjør en vesentlig andel.

Veibudsjettet har hatt millionoverskridelser de siste årene spesielt på grunn av økte kostnader i det private markedet.

Mål

Tekniske tjenester: Mål	*Resultat (Evaluering 2021)*
Økonomi: Kostnadseffektiv drift	Regnskap = Tiltak = 0 avvik (Resultat 2020: + 6,1 mill. kr.)
Org: Redusert sykefravær	Tilstedeværelse = Tiltak > 95 % (Resultat 2020: 95,3 %)
Org: Ledersamtaler og lederavtaler	Begge tiltak = 100 % (Resultat 2021: 100 %)
Tjenester: Samfunnsutviklerrolle *	Diverse tiltak (Resultat 2020: Viktige delmål nådd)
▪ Støtte nyskaping	Flyplass – Sykehus – Campus – Studentboliger – Dypvannskai – Batterifabrikk – FV810 Bustneslia – E6 Mo i Rana – Vekstmobilisering
▪ Sikre infrastruktur	Næringstomter – Boligtomter – Bygginvesteringer – Infrastrukturinvesteringer –Vedlikeholdsetterslep – Veiplaner – VA-planer – Anleggsplaner
▪ Videreføre byutvikling	Moheiakvartal – Havmannakse – Bane NOR – Byplan
▪ Utvikle kommunen	Luftkvalitet – Vannkvalitet – Miljøfyrtårn – Plastreduksjon – Fjernvarme – Klimatiltak
▪ Styrke folkehelse	Fritidspark – Fritidsanlegg – GS-veier – Turløyper – Skiløyper – Uteområder
Areal og miljø	
Tjenester: Saksbehandling med faglig kvalitet	Adm. og politiske vedtak basert på administrasjonens innstilling, skal i minimum 90 % av klagesakene stadfestes av Statsforvalter (Resultat 2021: 100 %)
Prosjekt	
Tjenester: Økonomi og investeringsplan prosjektleveranser	Innen tid og/eller kostnad = 100 % (Resultat 2021: 98 %)
Bydrift	
Tjenester: Framtidsretta og bære-kraftig kommunal infrastruktur	Regularitet VA/veg-timer = 99 % (Resultat 2021: 99,9 %)

Rammereduksjoner

Tiltak	*2023*	*2024*	*2025*	*2026*
Bydrift				
Økt egendrift og gebyrinntekter	-1 582	-1 582	-1 582	-1 582
Areal og miljø				
Økt selvfinaniseringsgrad og kostnadsreduksjon luftovervåkning	-286	-286	-286	-286
Prosjektavdelingen				
Kostnadsreduksjon	-50	-50	-50	-50
Organsiering og strukturendringer		-1 918	-3 836	-5 754
Sum tiltak	**-1 918**	**-3 836**	**-5 754**	**-7 672**

Selvkostområder

Vann og avløp

	Regnskap 2021	Budsjett 2022	Budsjett 2023	ØkPl 2024	ØkPl 2025	ØkPl 2026
Sum utgifter	82 410	84 884	101 156	116 990	128 690	129 790
Sum inntekter	-82 566	-84 884	-101 156	-116 990	-128 690	-129 790
Netto driftsramme	**-156**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Nye tiltak/endringer						
Driftsutgifter			252	1 731	3 078	4 634
Kapitalkostnader			15 936	23 287	30 127	34 763
Avsetning til bundne fond			84	7 088	10 601	5 509
Bruk av bundne driftsfond			1 358	1 924	1 924	1 924
Gebyrinntekter			-17 630	-34 030	-45 730	-46 830
Sum rammeendring			**0**	**0**	**0**	**0**

Rana kommune fører samtlige utgifter og inntekter inkludert kapitalkostnader og indirekte kostnader på selvkostområdet.

Ved årsavslutning skal det enten avsettes eller brukes av bundne fond, slik at områdene går i balanse. Over tid skal dermed utgiftene være like store som inntektene, jamfør selvkost-prinsippet.

Status og utfordringer

I perioden 2011-2021 har vi investert for 551 mill. kr på vann- og avløpsområdet, som tilsvarer bruttoinvesteringer på 689 mill. kr.

Figur 15. *Investeringer 2011-2021 eks. mva.*

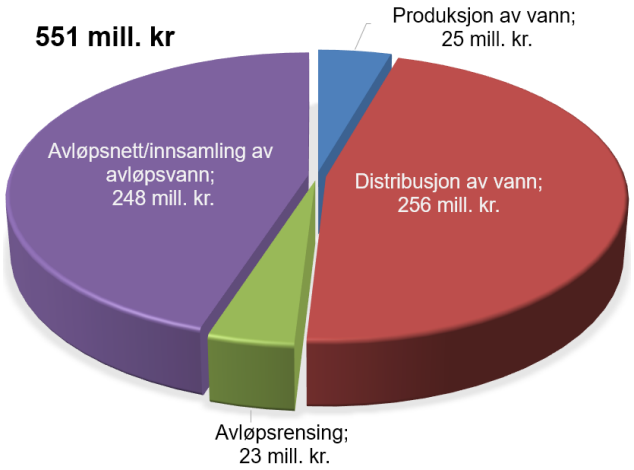

I økonomiplanperioden er det lagt opp til 446 mill. kr i investeringer, et gjennomsnitt på 111,5 mill. kr i året.

Bakgrunnen for økte investeringskostnader, skyldes stort vedlikeholdsetterslep på ledningsnett, økte klimautfordringer og skjerpede rensekrav på avløp.

Vi har totalt 253 km avløpsledninger og 216 km vannledninger. Det er beregnet at vedlikeholdsetterslepet bare på vann- og avløpsnettet i dag er på 2 205 mill. kr.

I tillegg til at ledningsnettet er gammelt og dårlig, fører også økte klimautfordringer til at kapasiteten på avløpsnettet tidvis er for liten. Dette gjør at arbeidet med å separere avløps-nettet i spillvann og overvann er svært viktig. Dette vil også på sikt føre til at vi behandler mindre rent vann i avløpsrenseanleggene.

I økonomiplanperioden er ett av de store investeringsprosjektene nytt avløpsrense-anlegg til erstatning for Moskjæran. Samtidig har vi så stort etterslep på ledningsnettet at vi også er nødt til å opprettholde en forsvarlig utskiftingstakt på dette.

Oppgaver som vil prioriteres i økonomiplanperioden er blant annet:

- Oppfølging av tiltak i hovedplan avløp.
- Oppfølging av tiltak i hovedplan vann.
- Nytt avløpsrenseanlegg til erstatning for Moskjæran.
- Rehabilitering og separering av VA nett.
- Rørinspeksjon.

Budsjett og økonomiplan 2023 - 2026

Etter gjennomgang av drift- og investeringsnivå i perioden 2023-2026 legges det opp til en årlig gebyrøkning på vann- og avløpsområdet på 20 prosent i 2023 og 15 prosent i 2024. I hovedsak skyldes kostnadsøkningen økte rentekostnader som følge av økt kalkylerente (5-årig swaprente), og økte avskrivninger.

Samlet øker kapitalkostnadene med 34,8 mill. kr i perioden.

For å kunne ta en del rehabilitering på drift, ble driftsbudsjettet på vann og avløp økt med henholdsvis 5,0 mill. kr og 2,0 mill. kr fra og med 2020. Dette er for å ivareta generasjonsprinsippet, og for å holde fremtidige kapitalkostnader på et så lavt nivå som mulig.

Øvrige utgifter videreføres på dagens nivå og prisjusteres 2,5 prosent per år. Selvkostfondene vil være negative i store deler av perioden.

Vann- og avløpsgebyr

I 2022 er gjennomsnittlig gebyr på vann- og avløpsområdet i KG 9 ca. 35 prosent høyere enn gebyrnivået i Rana.

Økte kapitalkostnader har rammet alle kommuner i Norge, så selv med en betydelig gebyrøkning er det forventet at Rana kommune fortsatt vil ligge godt under gjennomsnittet for KG 9.

Tabell 29. Vann og avløpsgebyrer 2022

	Rana	*KG 09*	*Differanse*
Vann	2 821	3 334	-513
Avløp	3 072	4 605	-1 533
Sum	**5 893**	**7 939**	**-2 046**

Figur 16. *Vann- og avløpsgebyrer 2017-2022*

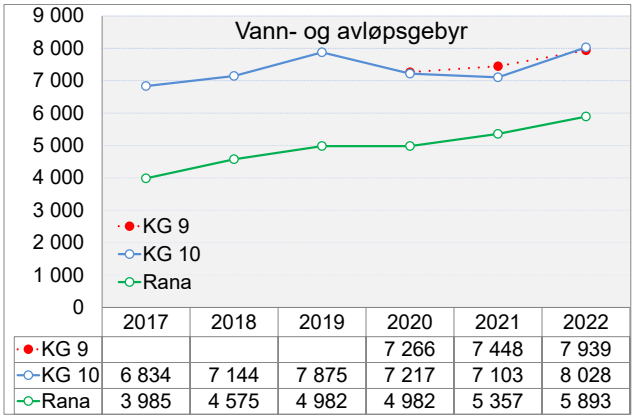

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
KG 9				7 266	7 448	7 939
KG 10	6 834	7 144	7 875	7 217	7 103	8 028
Rana	3 985	4 575	4 982	4 982	5 357	5 893

**) Kommunegruppe 9 (KG 9) består av 27 kommuner med 20 000-30 000 innbyggere.*

Kommunegruppe 10 (KG 10) består av 13 kommuner med 30 000-45 000 innbyggere.

Feiing

	Regnskap 2021	Budsjett 2022	Budsjett 2023	ØkPl 2024	ØkPl 2025	ØkPl 2026
Sum utgifter	4 368	4 850	4 784	5 220	5 205	5 256
Sum inntekter	-4 368	-4 850	-4 784	-5 220	-5 205	-5 256
Netto driftsramme	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Nye tiltak/endringer						
Driftsutgifter			-99	15	133	237
Kapitalkostnader			7	61	54	48
Gebyrinntekter			-58	-494	-479	-530
Avsetning til bundne fond			26	294	168	121
Bruk av bundne driftsfond			124	124	124	124
Sum rammeendring			**0**	**0**	**0**	**0**

Status

Feietjenestens virksomhet er forankret i forskrift om brannforebygging § 17. Feietjenestens virksomhet finansieres gjennom selvkost.

Forskrift om brannforebygging krever at kommunen utfører feiing og tilsyn med alle fyringsanlegg for oppvarming av rom, herunder også fyringsanlegg i fritidsboliger, næringsbygg og institusjoner.

Gebyret differensieres i forhold til ulike objekttyper og hvor ressurskrevende tjenesten er for de ulike objektene. Differensiering er justert noe i forhold til 2022 på grunnlag av nye erfaringstall.

Utfordringer

Ressursbruken for feiing og tilsyn med fyringsanlegg har økt vesentlig i 2022, sammenlignet med tidligere år. Dette vil gjelde også i årene framover, men det forventes at produksjonen per dagsverk vil øke noe igjen. Resultatet i 2022 er at budsjettmålene ikke blir nådd, noe som må hentes inn i 2023 og årene framover.

Hovedårsaken til økt ressursbruk, er at det bookes om vesentlig flere aktiviteter enn tidligere. Dette har sammenheng med ny gebyrordning og med skjerpede krav til adkomst for feiing. I 2022 ble det også booket om en del aktiviteter på grunn av koronatiltak.

Gjennomføring av aktiviteter utenom planlagt rute er mer ressurskrevende enn når dette utføres samlet i ett område.

Videre har feietjenesten tapt fremdrift i forbindelse med koronatilpasninger i januar – mars, da allerede planlagte tilsyn måtte utgå og det i stedet måtte utføres feiing.

Ny risikovurdering som ble innført i 2017 begynner nå å virke inn på antall aktiviteter til forfall og tilsyn med fyringsanlegg gjennomføres ikke lenger etter en fast rulleringsplan. Dette betyr større innbyrdes avstand mellom objekter og mer tid går bort i forflytning.

Støttetjeneste

	Regnskap 2021	Budsjett 2022	Budsjett 2023	ØkPl 2024	ØkPl 2025	ØkPl 2026
Sum utgifter	123 884	130 221	135 630	134 955	134 979	132 905
Sum inntekter	-19 940	-14 695	-14 934	-14 934	-14 934	-14 934
Netto driftsramme	**103 944**	**115 526**	**120 696**	**120 021**	**120 045**	**117 971**
Nye tiltak/endringer						
Lønnsvekst			2 922	2 922	2 922	2 922
Prisjustering inntekter/utgifter			1 203	1 203	1 203	1 203
Endring pensjon			-80	-80	-80	-80
Rammereduksjon 2023-2026			-1 025	-2 050	-3 076	-4 100
Valg 2023 og 2025			1 050	0	1 050	0
Lisenser og programvare fellesutgifter			1 000	1 000	1 000	1 000
Statsbudsjettet - Universell utforming av IKT løsninger			-200	-200	-200	-200
Intern overføring - Endringer eide/leide bygg				1 400	1 400	1 400
Styrking nettverk kommunale bygg			300	300	300	300
Sum rammeendring			**5 170**	**4 495**	**4 519**	**2 445**

Avdelingsbudsjett 2022

Rådmannen	Stab støttetjeneste	HR avdeling	Økonomi	IKT avdelingen	Juridisk avdeling	Diverse tilskudd	**Sum**
11 700	5 318	42 328	16 858	23 680	3 329	12 313	**115 526**

Tjenesteleveranse 2021

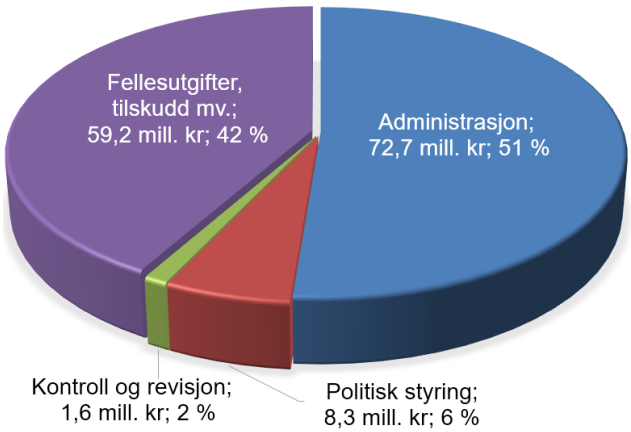

Støttetjenesten leverer tjenester til innbyggere, folkevalgte og kommune-organisasjonen. Området består av økonomi, HR, service, juridisk, kommunikasjon og IKT.

Fagområdene har ansvar for å tilrettelegge for god politisk og administrativ styring, samt ivareta en rekke fellesfunksjoner.

Per tiden er 62,8 årsverk tilknyttet sektoren. Dette inkluderer prosjektstillinger, rådmanns-området, kommunikasjonsavdelingen og frikjøpte tillitsvalgte (7,6 årsverk).

Støttetjenesten har en nøkkelrolle i utviklingen av en effektiv og robust kommuneorganisasjon. Arbeidet med å forenkle og effektivisere administrative tjenester pågår kontinuerlig.

I 2021 brukte Rana kommune 8,7 mill.kr mindre på administrasjon enn snittet i KOSTRA gruppe 9.

Utfordringer og satsinger

Endringstakten er høy, og tjenestene må utvikles løpende innenfor strammere økonomirammer. Vår største utfordring er å balansere økte behov og forventinger opp mot reduserte rammer og krav til effektivisering.

Forventingsgapet øker. Det er ikke mulig å imøtekomme alle forventinger om støtte og

bistand. Vi utfordres med å iverksette vedtatt anskaffelsesstrategi og samordne boligsosialt arbeid. Rekrutteringsutfordringer må adresseres og økt globalt trusselbilde utfordrer informasjonssikkerheten også i vår kommune.

For lav administrativ kapasitet over tid svekker måloppnåelsen. For å sikre retning må ressursene prioriteres enda strammere og oppgaver løses på nye måter - alternativt fases ut. Både vi og våre tjenestemottakere må innstille seg på at det vi gjør i dag må gjøres annerledes i fremtida.

Effektiv administrasjon oppnås gjennom samordning og utstrakt grad av digitalisering. Det gir stordriftsfordeler, robuste fagmiljø og økt mulighet til å rekruttere og beholde kompetent arbeidskraft.

Administrasjon av kommuner blir stadig mer kompetansekrevende. Analyse- og utredningskompetanse er nødvendig for å håndtere strengere krav til kontroll og rapportering. Digitalkompetanse og kompetanse på kunstig intelligens er nødvendig for å utvikle fremtidas kommune.

Det er ikke mulig for en kommune å inneha all spisskompetanse selv. Vi må derfor vurdere om det er oppgaver som kan løses mer effektivt av andre, eller om vi i kan finne gode samarbeidsløsninger. Dokumentsenter er at våre prosjekt som har potensiale til å utvikles og driftes sammen med andre kommuner. Som aktiv deltaker i Digitale Helgeland skal vi få drahjelp og bidra med utvikling av prosjekt og felles løsninger.

Støttetjenesten har startet utrulling av ny organisering og nye arbeidsformer for å møte fremtidas kommune – kommune 3.0. Arbeidet videreføres i 2023 med fokus på innovasjon. Samlokalisering på rådhuset gir redusert arealkostnad fra 2024 når leieavtalen til IKT i tinghuset utløper.

Utøvelse av arbeidsgiverrollen er avgjørende for at kommune skal fremstå som en attraktiv arbeidsgiver. Vi skal derfor sikre felles rutiner, lederstøtte og medbestemmelse på strategisk og operativt nivå. Strategisk HR arbeid og implementering av digitale løsninger videreføres i 2023. Sykefraværsarbeid har høy prioritet.

Forvaltningsrevisjoner og nye rapporterings - og kontrollkrav viser at Rana kommune må jobbe aktivt med internkontroll. Arbeidet med virksomhetsstyring og kvalitetsportalen opprettholdes. I 2023 prioriteres oppfølging av eierskapsportefølje, informasjonssikkerhet og risikostyring. Kommunens etablerte og systematiske beredskapsarbeid videreføres.

Ny boligstrategi er vedtatt og skal følges opp. I 2023 skal tjenestene være reorganisert, samlet og lett tilgjengelig for brukerne. Vi skal ta i bruk KOBO løsningen, et digitalt system for kommunale utleieboliger utviklet av Husbanken i samarbeid med KS. Det foreslås opptak av Startlån på 100 mill. kr. som boligsosialt tiltak.

God økonomistyring er nødvendig for å sikre økonomisk bærekraft. Økonomiavdelingen skal tilrettelegge for god økonomistyring gjennom utvikling av verktøy, analyser og beslutningsgrunnlag. I 2023 skal det jobbes videre med samordning av arbeidsprosesser og arbeidsflyt spesielt innenfor lønn og regnskap.

Det prioriteres å bygge innkjøpskompetanse og gjennomføre anskaffelsesstrategien så langt som mulig innenfor tilgjengelig ressursramme. I 2023 skal det tilrettelegges for implementering av ny takseringsmodell for eiendomsskatt.

IKT avdelingen har løpende driftsoppgaver, og skal støtte sektorene ved operasjonalisering av digitaliseringsprosjekt. I 2023 skal ny fremtidsretta og bærekraftig IKT – Sourcing strategi iverksettes. Dette kan medføre endret driftsform. Regime for datalisensiering strammes inn for å oppnå god kostnadskontroll. Videre styres det mot overgang til

skybaserte løsninger. Visma økonomi/HRM planlegges ut i sky fra 2023. Økt trusselbilde krever forsterket fokus på sikkerhetstiltak.

I 2022 ble det avsatt 8 mill. kr til investering for å sikre et stabilt og robust kommunalt datanettverk. Utrullingsplanen videreføres i 2023.

Endret bruksmønster blant innbyggere og næringsliv gjør det nødvendig å utvikle gode digitale løsninger og møteplasser. Vår nye tjenesteportal med min side funksjonalitet ble lansert i 2021. I del to av prosjektet skal automatisering av arbeidsprosesser ha fokus.

Strategisk kommunikasjon er et viktig virkemiddel for å nå kommunes mål. Kommunikasjonsavdelingen skal brukes aktivt for å støtte opp om ønsket utvikling. Markedsføring, rekruttering, mobilisering og tilrettelegging for tilflyttere er noen av temaene som har prioritet.

Ny løsning -fra servicetorg til innbyggertorg.

Fra årsskiftet flytter førstelinjetjenesten på rådhuset inn i bibliotekets lokaler.

Tradisjonelle servicetorg etablert på 2000 tallet erstattes nå av nye møteplasser der det tilrettelegges for samskaping og medborger-skap, i tråd med kommune 3.0.

Biblioteket er en sentral og sentrumsnær møteplass. Et naturlig møtested der innbyggerservice (tidligere servicetorg), tilflytterinformasjon, bibliotektjenester, kulturaktiviteter mv. tilbys.

Rådhuset skal fortsatt være møteplass for politiske møter og arbeidsted for administrasjonen. Løsningen forventes å gi synergieffekter på sikt og økt tilgjengelighet for kommunens innbyggere.

Budsjett og økonomiplan 2023 - 2026

Støttetjenesten har en omstillingsoppgave på 3 mill. kr i økonomiplanperioden. Driften styrkes for økte felleskostnader lisens- og programvare, driftskostnader nytt nettverk og valggjennomføring 2023.

I 2023 videreføres utrulling datanettverk innenfor investeringsmidler avsatt i 2022 nettverksprosjektet.

Rammetilpasning oppnås gjennom:

<u>Reduksjon av stillinger – effektivisering</u>

For å nå budsjettmål innfases stillingsnedtrekk løpende som følge av effektivisering/ nedskalering av tjenester i Støttetjenesten. Fra 1.1 2023 oppnås budsjettmål ved å inndra ett årsverk. Ved naturlig avgang vurderes det løpende om stillingsressurser skal inndras eller rettes inn mot nye kompetansebehov.

Videre omstilling utover i økonomiplan periodens skal oppnås ved omlegging, effektivisering og endring av driftsformer.

<u>Effektivisering areal</u>

Effektiviseringsgevinst redusert arealbruk tas ut fra 2024.

Mål

Mål	*Status*	*Mål 2023*
Økonomi		
Kostnadseffektiv drift administrasjon (KOSTRA)	8,7 mill. kr.under KG 9	Lavere enn Kostra gr.9
Medarbeidere og organisasjon		
Redusere sykefravær	6,1 prosent	5 prosent
Ledersamtaler og lederavtaler	100 prosent	100 prosent
Gjennomførte medarbeidersamtaler	98,5 prosent	100 prosent
Bruk av kompetanse- kompetanseutvikling (10 faktor)	4,0	4,3
Mestringsklima (KS 10-Faktor)	3,8	4,2
Tjenester		
Tildelt startlån barnefamilier	61,8 prosent	65 prosent
Økt andel digitale bostøtte søknader	91,5 prosent	95 prosent
Økt bruk av KS SvarUT	66 432	90 000
Overgang til elektronisk faktura (EHF)	98,17 prosent	99 prosent
Null visjon KOFA saker	1	0
Samfunn		
To lærlinger pr. 1 000 innbyggere	40 (pr.1.9.2022)	52
Bruk av digital tvilling -antall analyser	2 analyser	6 analyser
Økt andel innbyggere med digital postkasse	46,1 prosent	60 prosent

Rammereduksjoner

Tiltak	*2023*	*2024*	*2025*	*2026*
Reduserte stillinger	-1 025	-1 025	-1 025	-1 025
Redusert arealbruk/husleie /effektivisering		-1 025	-1 400	-1 400
Omstilling og effektivisering ny oppgaveløsning			-651	-1 675
Sum tiltak	**-1 025**	**-2 050**	**-3 076**	**-4 100**

Fellesområde drift

	Regnskap 2021	Budsjett 2022	Budsjett 2023	ØkPl 2024	ØkPl 2025	ØkPl 2026
Sum utgifter	56 799	69 394	79 644	79 644	75 694	75 694
Sum inntekter	-18 868	-10 000	-6 250	-6 250	-2 500	-2 500
Netto driftsramme	**37 931**	**59 394**	**73 394**	**73 394**	**73 194**	**73 194**
Lønnsreserve - årslønnsvekst 2022-2023			32 000	32 000	32 000	32 000
Saneringskostnader Gruben barneskole			-8 000	-8 000	-8 000	-8 000
Omtaksering eiendomsskatt			-5 000	-5 000	-5 000	-5 000
Digital tvilling			0	0	-200	-200
Rammebevilgning samfunnsutviklings prosjekt			-3 750	-3 750	-7 500	-7 500
Bruk av næringsfond - samfunnsutviklings prosjekt			3 750	3 750	7 500	7 500
Innovasjonsfond			-5 000	-5 000	-5 000	-5 000
Sum rammeendring			**14 000**	**14 000**	**13 800**	**13 800**

Lønnsreserven økes med 32 mill. kr, for å håndtere forventet årslønnsvekst fra 2022-2023, som er anslått til 4,2 prosent.

I 2021 ble det lagt inn kostnad på 10 mill. kr for sanering av Gruben gamle barneskole, fordelt med 2,0 mill. kr i 2021 og 8,0 mill. kr i 2022. Kostnaden er finansiert ved bruk av disposisjonsfond og fases ut av budsjettet.

Det ble lagt inn kostnader på eiendoms-skatteområdet til kommunal taksering på 15,0 mill. kr fordelt over to år. Kommunestyret vedtok i sak 109/22 at Rana skal benytte Skatteetatens formues grunnlag for boliger som verdigrunnlag for beregning av eiendoms-skatt på boligeiendommer. Dette medfører at rammen på 7,5 mill. kr i 2023 kan reduseres med 5,0 mill. kr.

Årlige lisenskostnader for bruk av verktøyet Digital tvilling ligger inne i 2023 og 2024, men foreslås faset ut fra og med 2025.

I 2021 ble det lagt inn 10,0 mill. kr til gjennom-føring av vekstkraft og attraktivitetstiltak i tråd med kommuneplanens handlingsdel. Dette finansieres gjennom bruk av næringsfond. Rammebevilgningen ble redusert med 2,5 mill. kr i 2022 og reduseres med 3,75 mill. kr i 2023 og i 2024 og foreslås dermed faset ut fra 2025.

I sak 131/21 vedtok kommunestyret opprettelse av et innovasjonsfond. Fondet er tilført 10 mill. kr i 2022 og det legges opp til en årlig tilførsel til fondet, samt årlig bruk av 5,0 mill. kr fremover. Fondet skal utelukkende brukes til utvikling og innovasjon i Rana kommune. Sak om innovasjonsstrategi, innovasjonsfond og innovasjonspris behandles i kommunestyret 10.november 2022.

I budsjettet for 2022 ble det vedtatt en årlig ramme på 1,0 mill. kr til klimaprosjekter som kan brukes som kommunal egenandel, for å kunne søke om midler til store og små klimaprosjekter som skal bidra til å oppfylle klimamålet.

I klimabudsjettet for 2022 ble flere miljøtiltak vedtatt, men uten finansiering. Det foreslås at klimamillionen også kan benyttes som delfinansiering for å realisere disse tiltakene, slik at klimamålet kan nås.

Følgende tiltak foreslås prioritert:

- Miljøfyrtårnsertifisering
- Snarveiprosjekt
- Tilrettelegging klimavennlig transport
- El-sykler i kommunens tjenester
- Reko-ring og bondens marked

Rana Byggdrift KF

	Regnskap 2021	*Budsjett 2022*	*Budsjett 2023*	*ØkPl 2024*	*ØkPl 2025*	*ØkPl 2026*
Sum utgifter	65 088	86 789	91 393	86 083	85 313	84 542
Sum inntekter	-230					
Netto driftsramme	**64 858**	**86 789**	**91 393**	**86 083**	**85 313**	**84 542**
Lønnsvekst			1 544	1 544	1 544	1 544
Prisjustering inntekter/utgifter			610	610	610	610
Endring pensjon			-95	-95	-95	-95
Rammereduksjon 2023-2026			-770	-1 540	-2 310	-3 081
Intern overføring eide/leide bygg			1 320	-3 220	-3 220	-3 220
Intern overføring overtagelse renhold			120	120	120	120
Husleie flerbrukshall Gruben			1 875	1 875	1 875	1 875
Sum rammeendring			**4 604**	**-706**	**-1 476**	**-2 247**

Overføringen til foretaket er justert for forventet lønns- og prisvekst på 3,7 prosent, økt ramme til partnerskapsavtale for leie av flerbrukshall på Gruben til gymnastikkundervisning, samt reduserte pensjonssatser. Tilskuddet er justert som følge av endrede forutsetninger for eide og leide lokaler, samt at foretaket overtar renhold på Bakeribygget.

Det er lagt inn effektiviserings- og omstillingskrav basert på samme fordelingsmodell som de øvrige sektorene.

Kirkelig Fellesråd

	Regnskap 2021	*Budsjett 2022*	*Budsjett 2023*	*ØkPl 2024*	*ØkPl 2025*	*ØkPl 2026*
Sum utgifter	16 257	16 068	16 525	16 383	16 240	16 098
Netto driftsramme	**16 257**	**16 068**	**16 525**	**16 383**	**16 240**	**16 098**
Nye tiltak/endringer						
Prisjustering inntekter/utgifter			600	600	600	600
Rammereduksjon 2023-2026			-143	-285	-428	-570
Sum rammeendring			**457**	**315**	**172**	**30**

Budsjettrammen er justert med forventet lønns- og prisvekst. Rammereduksjonen er basert på samme prinsipper som for øvrige sektorer. Festeavgiften for 2023 foreslås økt jamfør vedtaksdel.

Utfordringer på lang sikt

Offentlig sektor vil få endrede ramme-betingelser i årene fremover, men hvilke forhold har størst innvirkning på kommunens økonomi og drift?

Kommunens drift påvirkes av både makro-forhold og lokale forhold. Perspektiv-meldingen fra regjeringen i 2021, viser at statens inntekter reduseres, mens utgiftene øker, noe som medfører at handlingsrommet reduseres.

Det vil bli færre yrkesaktive og flere eldre, noe som reduseres skatteinntektene og øker utgiftsveksten innenfor helse- og omsorgs-sektoren. Det grønne skiftet skal gjennom-føres, samtidig som Norge går inn i en ny fase i finanspolitikken, med svakere vekst i oljefondet.

Regjeringens hovedstrategi for å møte innstrammingsbehovet, er å få flere i jobb, samtidig som vi må få mer ut av ressursene i offentlig sektor. Dette betyr at kommunene fortsatt må omstille for utvikling.

Verdensøkonomien er presset, usikkerheten i norsk økonomi er større enn noensinne. Vi ser inflasjon på høyde med det vi hadde sent på åttitallet. Rentene øker, boligmarkedet faller og ledigheten er forventet å gå opp. Statsbudsjettet bærer preg av at regjeringen ønsker å bremse offentlig ressursbruk, noe som gir kommunene økte utfordringer med å balansere budsjett- og økonomiplan 2023-2026.

Samtidig er det optimisme og forventninger om befolkningsvekst i Rana, som følge av nye store etableringer i kommunen. Det er derfor viktig å ha en oversikt over både demografiske endringer og omgivelsene, og ha fullstendig oversikt over trender og drivere som påvirker kommuneøkonomien på både kort og lang sikt. Samtidig er det viktig å ha is i magen og ikke ta veksten på forskudd, men levere tjenester som er tilpasset dagens behov og i henhold til gitte inntektsrammer fra staten.

Befolkningsutvikling

Statistisk sentralbyrå (SSB) publiserte nye nasjonale befolkningsprognoser i juli i år. Prognosene viser en lavere befolkningsvekst kombinert med sterkere aldring.

SSBs hovedalternativ viser en fortsatt befolkningsvekst i Norge, fra rundt 5,4 mill. innbyggere til 6,2 mill. i 2060, noe som primært skyldes at prognosen viser en positiv nettoinnvandring. SSB forventer fortsatt flere fødte enn døde (fødselsoverskudd) frem til rundt 2050, men forventer deretter at situasjonen vil snu, slik at vi kan få et samlet fødselsunderskudd i landet.

I 2021 ble det født 56 100 barn i Norge, en økning på 3 100 barn fra 2020. Samlet fruktbarhetstall ble målt til 1,55 barn per kvinne, opp fra rekordlave 1,48 i 2020. Dette er første gang siden 2009 at tallet øker. Samtidig viser fødselstall for 1. og 2.kvartal i 2022 at de siste års normale utvikling med fallende fødselstall er tilbake.

I 2.kvartal ble det født 13 300 barn i Norge, som er det laveste som er registrert i et

2.kvartal i løpet av de 25 årene SSB har hatt denne statistikken.

Lavere innvandring

SSB forventer at innvandring vil fortsette å være den sterkeste driveren til befolknings-vekst i Norge framover, men veksten vil ikke bli like høy som den har vært til nå. På kort sikt forventes en økning i nettoinnvandringen hovedsakelig på grunn av krigen i Ukraina. Men det forventes en noe lavere innvandring på lengre sikt

Befolkningsprognose lokalt

Basert på SSBs befolkningsprognose fra 2022 og middelalternativet, får Rana en negativ befolkningsutvikling fremover. Ser vi på utviklingen de siste ti årene, og folketall per 1.7.2022, viser disse tallene en svak befolkningsvekst i hele perioden, og vi har hatt en befolkningsnedgang på 46 personer fra 1.7.2021 til 1.7.2022.

Men samtidig er Rana samfunnet i endring og det skjer mye positivt i kommunen fremover som vil skape vekst. Etablering av batteri-fabrikk og ny flyplass med ringvirkninger, vil føre til flere arbeidsplasser, økt attraktivitet og befolkningsvekst i kommunen.

Kommunens befolkningsprognose bygger på samme prinsipper og forutsetninger som nasjonale prognoser fra SSB, men vi har lagt til grunn en betydelig økt nettoflytting fremover, sammenlignet med prognosene fra SSB.

Prognosen er beheftet med usikkerhet og forutsetter at de store planlagte tiltakene som forventes å skape vekst, ferdigstilles i løpet av økonomiplanperioden. Befolkningsprognosen oppdateres årlig. Dersom det oppstår vesentlige endringer, vil dette bli tatt høyde for ved oppdatering av prognosen.

Prognosene viser at befolkningsveksten i hovedsak slår ut ved at vi får flere innbyggere i yrkesaktiv alder, samt i barnehagealder. Men den største veksten kommer blant innbyggere i alderen 67 år og over.

I prognosen er det lagt inn en dynamisk netto tilflytting som øker fra 150 personer i 2023 til 250 personer fra 2025 og videre. Gjennom-snittlig nettoflytting i perioden 2022-2030 er på 200 personer i året, som er høyt sammen-lignet med historiske tall. Samlet viser prognosen en befolkningsvekst på i underkant av 1 000 personer frem mot 2026.

Tabell 30. Befolkningsprognose 2022-2050

Alder	*2021*	*2026*	***Endring***	*2040*	*2050*
0-5 år	1 438	1 582	**144**	1 656	1 601
6-15 år	2 962	2 736	**-226**	2 960	2 910
16-66 år	16 868	17 355	**487**	17 697	18 349
67-79 år	3 399	3 605	**206**	4 183	3 683
80-89 år	1 141	1 456	**315**	2 031	2 472
90 år og over	284	325	**41**	647	866
Sum	**26 092**	**27 059**	**967**	**29 175**	**29 881**

Med en slik tilflytting som skissert, viser befolkningsprognosen at antall innbyggere i kommunen kan øke fra 26 092 til 29 175 i 2040. Dette er en økning på 3 083 personer og tilsvarer en vekst på rundt 12 prosent.

Figur 17. *Befolkningsprognose barn og unge*

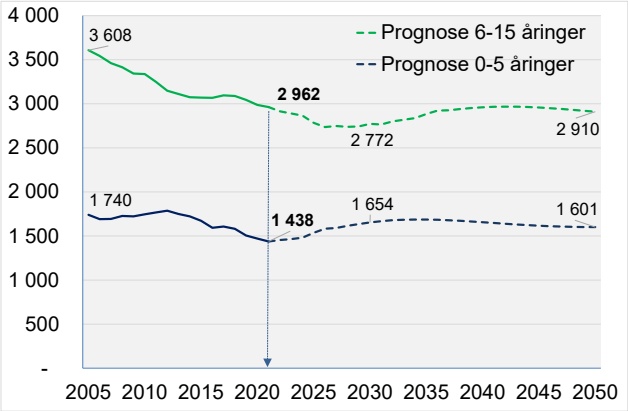

Prognoser viser en nedgang i antall personer i alderen 6-15 år. I hovedsak skyldes dette at store barnekull i grunnskolealderen erstattes av små barnekull, som følge av flere år med lave fødselstall. Dersom prognosen treffer, vil økt tilflytting på lengre sikt delvis motvirke en befolkningsnedgang i denne aldersgruppen. Vi forventer likevel en nedgang i antall personer i alderen 6-15 år i økonomiplanperioden, mens vi forventer en økning i aldersgruppen 0-5 år fremover.

Flere eldre

Rana vil i likhet med resten av landet stå ovenfor store utfordringer ved at det blir stadig færre yrkesaktive og flere eldre.

Arbeidskraftbehovet kan bli vanskelig å dekke, spesielt innenfor pleie- og omsorgsyrker. Samtidig blir det relativt sett færre i yrkesaktiv alder til å yte omsorg for hjemmeboende eldre. Dette forsterker utfordringsbildet for kommunen som allerede i dag har utfordringer knyttet til rekruttering.

Figur 18. *Prognose innbyggere 90 år og over*

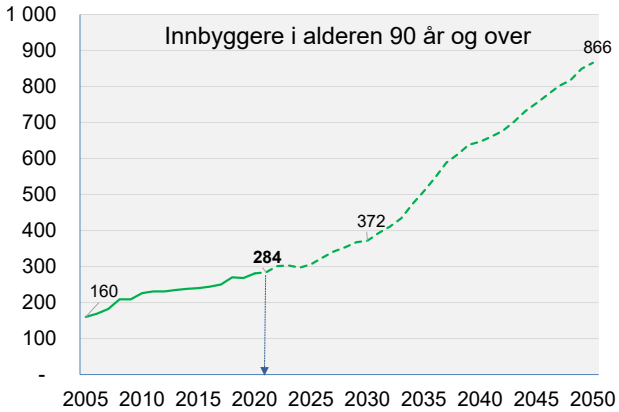

Økt tilflytting til kommunen vil bidra i positiv retning, men det vil bli stadig færre hender som kan ta vare på de eldre som følge av den sterke veksten i antall personer over 67 år.

I løpet av økonomiplanperioden vil vi ha dobbelt så mange innbyggere i alderen 90 år og over sammenlignet med i 2005 og rundt 2035 vil vi ha dobbelt så mange i denne alderen som i dag.

Befolkningsprognose fra Menon Economics

Kommunens befolkningsprognose legger opp til en mer moderat vekst i perioden enn analysen fra Menon Economics i 2021. Menon viser til at Freyrs etablering vil føre til en kraftig økning i antall unge voksne, og en samlet befolkningsøkning på omkring 5 000 personer. Veksten vil være størst blant alders-gruppene 25-35 år og 0-5 år. Kommunens prognose viser en vekst på i underkant av 2 000 innbyggere frem mot 2030.

Investeringsbehov i et langsiktig perspektiv

Det er viktig med tverrfaglig strategisk planlegging når vi ser på investeringsbehovet fremover.

I budsjett og økonomiplan 2022-2025 ligger prosjekter innenfor helse og omsorg, som blant annet nytt sykehjem, flere selv-finansierende botilbud for brukere innen rus og psykisk helse, samt, utvidelse av botilbud på Kløverbakken.

Rapporten fra Agenda Kaupang viser til at et nytt sykehjem ikke er den beste løsningen for en bærekraftig utvikling innenfor helse og omsorg fremover.

Rana kommune må tenke nytt innen utvikling av investeringsprosjekter sett i et større perspektiv og må utvikle en langsiktig strategi for å håndtere investeringsbehovet fremover.

Forslaget til budsjett og økonomiplan legger opp til at å bruke tid på strategi for ivare-takelse av nåværende bygningsmasse med vedlikeholdsetterslep, og for planlegging av nyinvesteringer i fremtidig struktur for tjenesteproduksjon.

Investeringsnivået kommunen legger seg på fremover vil være avgjørende for utviklingen i kommunens økonomiske handlingsrom. Den langsiktige horisonten er også nødvendig for å kunne vurdere behovet for tilførsel av egen-kapital til investeringene og utviklingen i kommunens beholdning av fondsmidler

(likviditet). Dette gir igjen grunnlag for analyse av fremtidig økonomisk bærekraft, jamfør bærekraftmodellen (KØB).

Finansielle konsekvenser av investeringsplanen i et 30-års perspektiv

For å illustrere hva som kreves for å komme ned på en gjeldsgrad som tilsvarer 75 prosent av brutto driftsinntekter, er det regnet på hvor mye årlige avdrag må økes med over en tidsperiode etter 2026.

Skal målet nås i løpet av en 10-års periode må årlige avdrag økes med 40 mill. kr. I 10-årsperioden må ikke årlige låneopptak overstige ordinære avdrag, som i 2026 ifølge opplegget er 139,4 mill. kr. Hvis driften leverer en årlig overføring av egenkapital til investeringene i henhold til planen på 83 mill. kr årlig, også etter 2026, gir dette grunnlag for et gjennomsnittlig investeringsnivå på ca. 250 mill. kr etter 2026. Det er forutsatt at investeringer innen vann- og avløp utgjør ca. 50 prosent av brutto investeringer.

Vedlegg

Vedlegg 1. Bevilgningsoversikt drift

Etter § 5-4 i forskrift om økonomiplan, årsbudsjett, årsregnskap og årsberetning for kommuner

	Regnskap 2021	*Budsjett 2022*	*Budsjett 2023*	*Budsjett 2024*	*Budsjett 2025*	*Budsjett 2026*
Rammetilskudd	822 886	-817 774	-884 822	-899 000	-906 400	-915 400
Inntekts- og formuesskatt	784 675	-754 562	-790 514	-794 836	-801 736	-810 436
Eiendomsskatt	89 793	-89 360	-102 660	-102 460	-102 960	-103 460
Andre generelle driftsinntekter	105 993	-75 247	-77 239	-77 261	-77 261	-77 261
Sum generelle driftsinntekter	**1 803 348**	**-1 736 943**	**-1 855 235**	**-1 873 557**	**-1 888 357**	**-1 906 557**
Sum bevilgninger drift, netto	**1 604 480**	**1 583 343**	**1 626 049**	**1 600 975**	**1 592 348**	**1 604 898**
Avskrivinger	104 970	113 600	114 544	117 920	121 704	124 086
Sum netto driftsutgifter	**1 709 450**	**1 696 943**	**1 740 593**	**1 718 895**	**1 714 052**	**1 728 984**
Brutto driftsresultat	**-93 898**	**-40 000**	**-114 642**	**-154 662**	**-174 305**	**-177 573**
Renteinntekter	-20 262	-11 950	-50 000	-40 000	-39 500	-39 000
Utbytter	-13 410	-15 000	-15 000	-15 000	-15 000	-15 000
	-236	-	-	-	-	-
Renteutgifter	28 014	46 470	111 019	109 998	108 097	102 345
Avdrag på lån	75 401	98 700	110 500	119 400	129 400	139 400
Netto finansutgifter	**69 507**	**117 950**	**156 519**	**174 398**	**182 997**	**187 745**
Motpost avskrivinger	-104 970	-113 600	-114 544	-117 920	-121 704	-124 086
Netto driftsresultat	**-129 361**	**-35 380**	**-72 667**	**-98 184**	**-113 012**	**-113 914**
Overføring til investering	1 402	20 262	46 364	74 170	73 349	83 443
Avsetninger til bundne driftsfond	26 397	16 078	16 188	23 460	26 847	21 708
Bruk av bundne driftsfond	-41 796	-23 200	-17 968	-17 402	-13 652	-13 652
Avsetninger til disposisjonsfond	143 358	46 115	33 583	22 956	31 468	27 415
Bruk av disposisjonsfond	0	-23 875	-5 500	-5 000	-5 000	-5 000
Sum disp. eller dekning av netto driftsresultat	**129 361**	**35 380**	**72 667**	**98 184**	**113 012**	**113 914**
Fremført til inndekning i senere år (merforbruk)	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**

Vedlegg 2. Bevilgningsoversikt investering

Etter § 5-5 i forskrift om økonomiplan, årsbudsjett, årsregnskap og årsberetning for kommuner

Bevilgningsoversikt - investering	*Regnskap 2021*	*Budsjett 2022*	*Budsjett 2023*	*ØkPl 2024*	*ØkPl 2025*	*ØkPl 2026*
Investeringer i varige driftsmidler	429 484	406 179	305 125	181 750	202 750	195 750
Tilskudd til andres investeringer	18 901	472 200	479 350	26 050	31 200	5 200
Investeringer i aksjer og andeler i selskaper	5 244	6 400	5 765	5 800	5 800	5 800
Utlån av egne midler	8 500	0	0	0	0	0
Avdrag på lån	0	0	0	0	0	0
Sum investeringsutgifter	**462 129**	**884 779**	**790 240**	**213 600**	**239 750**	**206 750**
Kompensasjon for merverdiavgift	-70 111	-63 776	-31 430	-8 150	-22 350	-22 550
Tilskudd fra andre	-17 130	-31 190	-2 800	-2 750	-17 100	-2 650
Salg av varige driftsmidler	-21 621	-2 000	-2 000	-2 000	-2 000	-2 000
Salg av finansielle anleggsmidler	0	0	0	0	0	0
Utdeling fra selskaper	-21 531	0	0	0	0	0
Mottatt avdrag på utlån av egne midler	-6 040	-10 968	-10 968	-10 968	-10 968	-10 968
Bruk av lån	-366 480	-315 433	-233 071	-102 880	-101 251	-72 357
Sum investeringsinntekter	**-502 914**	**-423 367**	**-280 269**	**-126 748**	**-153 669**	**-110 525**
Videreutlån	111 736	100 000	100 000	100 000	100 000	100 000
Bruk av lån til videreutlån	-66 336	-100 000	-100 000	-100 000	-100 000	-100 000
Avdrag på lån til videreutlån	16 821	24 000	24 000	24 000	24 000	24 000
Mottatte avdrag på videreutlån	-77 920	-32 000	-32 000	-32 660	-32 700	-33 620
Netto utgifter videreutlån	**-15 699**	**-8 000**	**-8 000**	**-8 660**	**-8 700**	**-9 620**
Overføring fra drift	-1 402	-20 262	-46 364	-74 170	-73 349	-83 443
Avsetninger til bundne investeringsfond	82 076	38 478	38 478	42 968	42 968	42 968
Bruk av bundne investeringsfond	-19 307	-25 816	-26 525	-29 380	-29 340	-28 420
Avsetninger til ubundet investeringsfond	32 558	8 440	8 440	8 390	8 340	8 290
Bruk av ubundet investeringsfond	-37 440	-454 252	-476 000	-26 000	-26 000	-26 000
Dekning av tidligere års udekket beløp	0	0	0	0	0	0
Sum overføring fra drift og netto avsetninger	**56 484**	**-453 412**	**-501 971**	**-78 192**	**-77 381**	**-86 605**
Fremført til inndekning i senere år (udekket beløp)	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**	**0**

Vedlegg 3. Gebyrregulativ

Gebyrregulativ og priser for kommunale tjenester ligger på kommunens nettside:

https://www.rana.kommune.no/vare-tjenester/veg-vann-og-avlop/vann-og-avlop/gebyrer/

Vedlegg 3.1 Gebyrregulativ vann- og avløp 2023

Det anbefales at vann- og avløpsgebyrene utskrives med 20 prosent økning for vann og 20 prosent økning for avløp. Priser for 2022 i parentes.

Tilknytningsgebyrer

Gjelder for alle kommunale vannverk (Mo, Storforshei, Røssvoll, Dalselv, Sør-Sjona/Utskarpen og Åga vannverk):

Tilknytningsgebyr vann: **17,71 kr** (14,76 kr) **per m^2.** Minste grunnlag for beregning = 100 m^2. Tilknytningsavgiften ved førstegangstilknytning skal under enhver omstendighet beregnes etter minimum 100 m^2 bruksareal for bolig og annen bebyggelse. Tilknytningsavgift betales ved tilbygg eller påbygg større enn 25 m^2 netto bruksareal, for bolig og annen bebyggelse.

Tilknytningsgebyr avløp: **24,68 kr** (20,57 kr) **per m^2**. Øvrige betingelser som for vann.

I tillegg kommer mva.

Årlig gebyr for vann

Fastgebyr vann: **1 338 kr** (1 115 kr) **per år.**

Gjelder for alle boenheter og eiendommer i tillegg til et variabelt gebyr.

Variabelt gebyr: **14,22kr** (11,85 kr) **per m^3** vann for de som har **vannmåler**.

For eiendommer uten måler regnes et forbruk på 1,2 m^3 per m^2 bruksareal: **17,06 kr** (14,22 kr) **per. m^2**

Eks.: En bolig på 120 m^2 uten vannmåler får et årlig gebyr på (1 338 kr + 2 047 kr) = **3 385 kr** (2 821 kr) **eks. mva.**

(14,22 kr per m^3 x 1,2 m^3 x 120 m^2 = 2 047 kr + fastgebyr 1 338 kr = 3 385 kr)

Eiendom som ikke hovedsakelig benyttes til bolig skal betale den variable del av årsgebyret etter målt forbruk.

Ubebygd tomt skal betale samme fast del som for boenheter. Gjelder også hvis det står hus på tomta som er ubeboelig, slik at eiendommen er å betrakte som ubebygd tomt.

I tillegg kommer mva.

Årlig gebyr for avløp

Fastgebyr avløp: **1 475 kr** (1 229) **per år.** Gjelder for boenheter og eiendommer i tillegg til et variabelt gebyr.

Variabelt gebyr: **15,36 kr** (12,80 kr) **per m³** avløp for de som har **vannmåler.**

For eiendommer uten måler regnes et forbruk på 1,2 m^3 per m^2 bruksareal: **18,43 kr** (15,36 kr) **per m^2**

Eks.: En bolig på 120 m^2 uten vannmåler får et årlig gebyr på (1 475 kr + 2 212 kr) = **3 687 kr** (3 072 kr) **eks. mva**.

(15,36 per m^3 x 1,2 m^3 x 120 m^2 = 2 212 kr + fastgebyr 1 475 kr = 3 687 kr)

Øvrige betingelser som for vann.

I tillegg kommer mva.

Saksutredning

Med de utfordringene kommunen har med stort etterslep og krav fra Statsforvalteren, anbefales det at både vann- og avløpsgebyret øker med 20 prosent. Så lenge gebyrnivået på vann og avløp er godt under gjennomsnitt for KG9 i Rana kommune, og etterslepet er dramatisk stort, kan det ikke forsvares at investeringstakten ikke holdes på et høyt nivå.

På grunn av rentehevingen får vi i tillegg en uforutsett høy kapitalkostnad. Det betyr at selv med 20 prosent økning av gebyrene, kan kommunens selvkostfond være negative også ved utgangen av 2023 på begge områdene. Det legges opp til en oppbygning av selvkostfondene fremover.

Selvkostfondets funksjon er å håndtere svingninger i inntekter og kostnader mv. slik at gebyrene kan holdes mer stabile over tid.

Eks.: For en enebolig på 120 m^2 vil gebyrene da bli:

Årsgebyr vann for en gjennomsnittsbolig **3 385 kr (**2 821 kr) eks. mva.

Årsgebyr avløp for en gjennomsnittsbolig **3 687 kr** (3 072 kr) eks. mva.

Dette tilsvarer en samlet økning av vann- og avløpsgebyrene for en gjennomsnittlig enebolig på 120 m^2 på 1 179 kr + mva.

Tabell 31. Selvkostområde vann: regnskap 2021 - prognose 2022-2026

Endring av normalgebyr fra i fjor (%)		10,0 %	20,0 %	15,0 %	5,0 %	0,0 %
Vann	*2021 Etterkalkyle selvkost*	*2022 Prognose*	*2023 Budsjett*	*2024 Økonomiplan*	*2025 Økonomiplan*	*2026 Økonomiplan*
Gebyrinntekter	**39 324 916**	**41 660 000**	**50 993 300**	**59 231 981**	**62 617 499**	**62 506 940**
Direkte driftsutgifter	**25 550 447**	**23 620 000**	**24 286 500**	**24 972 323**	**25 678 044**	**26 404 257**
Avskrivningskostnad	**10 157 648**	10 648 135	10 473 992	10 306 225	10 308 264	10 231 359
Avskrivningskostnad fremtidige investeringer		0	646 150	1 933 650	3 183 650	4 433 650
Kalkulatorisk rente	**5 955 604**	10 716 419	12 563 949	11 694 522	10 997 000	10 453 879
Kalkulatorisk rente fremtidige investeringer		452 305	2 147 224	4 068 554	5 866 975	7 618 196
Direkte kapitalkostnader	**16 113 252**	**21 816 860**	**25 831 316**	**28 002 951**	**30 355 889**	**32 737 084**
Indirekte kostnader	**1 058 317**	**1 050 000**	**1 081 500**	**1 113 945**	**1 147 363**	**1 181 784**
Driftskostnader	**42 722 016**	**46 486 860**	**51 199 316**	**54 089 218**	**57 181 296**	**60 323 126**
Samlet selvkost (Gebyrgrunnlag)	**42 588 304**	**46 486 860**	**50 993 300**	**59 231 981**	**62 617 499**	**62 506 940**
Resultat	**-3 263 388**	**-4 826 860**	**84 051**	**5 432 829**	**5 726 270**	**2 473 882**
Selvkostgrad (%)	**100,0 %**	**100,0 %**	**100,0 %**	**100,0 %**	**100,0 %**	**100,0 %**
Selvkostfond 01.01	**5 980 738**	**2 802 418**	**-2 010 827**	**-2 010 450**	**3 451 324**	**9 430 172**
-/+ Bruk av/avsetning til selvkostfond	-3 263 388	-4 826 860	84 051	5 432 829	5 726 270	2 473 882
+/- Kalkulert renteinntekt/rentekostnad selvkostfond	85 067	13 615	-83 674	28 945	252 578	421 351
Selvkostfond 31.12	**2 802 418**	**-2 010 827**	**-2 010 450**	**3 451 324**	**9 430 172**	**12 325 405**

Tabell 32. Selvkostområde avløp: regnskap 2021 - prognose 2022-2026

Endring av normalgebyr fra i fjor (%)		**10,0 %**	**20,0 %**	**15,0 %**	**15,0 %**	**5,0 %**
Avløp	*2021 Etterkalkyle selvkost*	*2022 Prognose*	*2023 Budsjett*	*2024 Økonomiplan*	*2025 Økonomiplan*	*2026 Økonomiplan*
Gebyrinntekter	**36 359 373**	**40 000 000**	**48 671 507**	**56 739 637**	**65 137 172**	**66 261 265**
Direkte driftsutgifter	**23 406 504**	**21 790 000**	**22 550 670**	**23 195 064**	**23 858 389**	**24 541 218**
Avskrivningskostnad	**10 372 211**	10 909 165	10 874 340	10 679 729	10 679 247	10 637 721
Avskrivningskostnad fremtidige investeringer		0	1 223 600	3 623 600	6 157 350	7 407 350
Kalkulatorisk rente	**4 930 883**	8 850 771	10 284 465	9 479 625	8 821 235	8 289 960
Kalkulatorisk rente fremtidige investeringer		830 270	4 030 369	7 806 753	10 420 725	11 997 563
Direkte kapitalkostnader	**15 303 094**	**20 590 206**	**26 412 773**	**31 589 706**	**36 078 557**	**38 332 594**
Indirekte kostnader	**982 262**	**1 000 000**	**1 025 000**	**1 050 625**	**1 076 891**	**1 103 813**
Driftskostnader	**39 691 861**	**43 380 206**	**49 988 444**	**55 835 395**	**61 013 837**	**63 977 624**
Samlet selvkost (Gebyrgrunnlag)	**38 940 893**	**43 380 206**	**48 671 656**	**56 739 816**	**65 137 378**	**66 261 502**
Resultat	**-2 581 520**	**-3 380 206**	**-565 820**	**1 655 389**	**4 874 509**	**3 034 846**
Selvkostgrad (%)	**100,0 %**	**100,0 %**	**100,0 %**	**100,0 %**	**100,0 %**	**100,0 %**
Selvkostfond 01.01	**3 835 027**	**1 303 273**	**-2 090 472**	**-2 757 161**	**-1 180 880**	**3 743 884**
-/+ Bruk av/avsetning til selvkostfond	-2 581 520	-3 380 206	-565 820	1 655 389	4 874 509	3 034 846
+/- Kalkulert renteinntekt/rentekostnad selvkostfond	49 766	-13 539	-100 869	-79 108	50 255	207 822
Selvkostfond 31.12	**1 303 273**	**-2 090 472**	**-2 757 161**	**-1 180 880**	**3 743 884**	**6 986 551**

Vedlegg 3.2 Feie- og tilsynsgebyr 2023

Følgende satser for feie- og tilsynsgebyrer vedtas for 2023 (gebyrer for 2022 i parentes):

Feiing

Skorsteiner i helårsboliger inntil 2 etasjer:	**629 kr** (524 kr)
Skorsteiner i helårsboliger over 2 etasjer (blokkbebyggelse):	**974 kr** (782 kr)
Skorsteiner i fritidsboliger:	**1 081 kr** (886 kr)
Skorsteiner i næringsbygg og institusjoner:	**2 767 kr** (2 461 kr)

I tillegg kommer mva.

Tilsyn med fyringsanlegg

Boenheter i helårsboliger (småhus):	**692 kr** (610 kr)
Boenheter i helårsboliger (blokkbebyggelse):	**477 kr** (373 kr)
Fritidsboliger:	**1 081 kr** (844 kr)
Fyringsanlegg i næringsbygg og institusjoner:	**2 767 kr** (1 940 kr)

I tillegg kommer mva.

Annet enn lovbestemt feiing og tilsyn

Serviceoppdrag (timepris):	**975 kr** (813 kr)

I tillegg kommer mva.

Vedlegg 3.3. Gebyrregulativ areal og miljø 2023

Gebyrendringer innenfor areal og miljø i tekniske tjenester, økes i henhold til forventet lønns- og prisvekst på 3,7 prosent med avrunding til nærmeste 100 for gebyrer over 1 000 kr. Øvrige endringer fremgår av gebyrregulativet for 2023.

Det er spesifisert hjemler for forurensningsloven og tatt med ytterligere lover som hjemler gebyrene som ligger i forskriften:

- forurensningsforskriften §§ 2-12 og 11-4
- forskrift om gebyr for behandling av konsesjons- og delingssaker § 2
- forskrift om kommunale og fylkeskommunale viltfond og fellingsavgift for elg og hjort § 6
- forskrift for bruk av motorkjøretøyer i utmark og på islagte vassdrag § 4a

Ny § under alminnelige bestemmelser:

§ 8 Timesats. Timesatsen er 1 300 kroner.

Rekkefølgen for noen kapittel endres, og nye kapittel kommer til.

- Nåværende kapittel 6 endres til kapittel 10
- Nåværende kapittel 7 endres til kapittel 6
- Nåværende kapittel 8 endres til kapittel 7
- Nytt kapittel 8 om fellingsavgift hjortevilt
- Nytt kapittel 9 om betaling for bruk av snøskuterløyper

Endringer i kapittel 2

Nye gebyrer som foreslås tatt inn:

2.1 Oppstart, plan og bygningsloven § 12-8

	Beskrivelse	Gebyr
b	Tillegg for planinitiativ som har mangler og som må sendes inn til kommunen flere ganger. Per innsendelse.	4 000
c	Saksforberedelse til politisk behandling av reguleringsspørsmål i forbindelse med planinitiativ, jf. pbl. § 12-8 første og andre ledd.	10 000

2.3 Reguleringsplan, pbl. §§ 12-3 og 12-11

	Beskrivelse	Gebyr
i	Tillegg for planforslag som ikke er levert etter SOSI-standarden når planforslaget er oversendt for behandling	4 000
j	Tillegg for mangelfulle plandokumenter til førstegangsbehandling	6 000

2.6 Mindre endringer i reguleringsplan § 12-14

	Beskrivelse	Gebyr
b	Tillegg for mindre endringer som ikke kan behandles administrativt, men krever politisk avklaring	15 000
f	Gebyr ved trekking av søknad om mindre reguleringsendring	Gebyr etter § 7 og § 8

Nye satser som foreslås tatt inn:

Gebyret for trekking foreslås endret slik at satsene gjenspeiler hvor langt i prosessen kommunen har kommet i saksbehandlingen basert på prosentandel av basisgebyret, framfor å regne på antall timer saksbehandler har brukt i løpet av saken, slik det gamle gebyret (2.3.10) gjorde. Det er ikke helt uvanlig i plansaker at en sak har hatt flere enn én saksbehandler. Dermed ville det gamle gebyret i realiteten skape «merarbeid av å beregne på merarbeid».

2.5 Planer som trekkes

	Beskrivelse	Gebyr
	Ved trekk av planforslag eller manglende oppfølging fra forslagsstiller, skal det betales en andel av basisgebyret avhengig av hvor langt kommunen har kommet i saksbehandlingen.	
a	For saker som trekkes etter varsel om oppstart, men før planforslag er innsendt til første gjennomgang i kommunen	20 % av basisgebyr
b	For saker som avsluttes etter at kommunen formelt eller uformelt har gjennomgått et innsendt planforslag, men før et førstegangsvedtak i utvalget for miljø, plan og ressurs	80 % av basisgebyr

Dermed blir dette gebyret fjernet:

2.3 Reguleringsplan, pbl. §§ 12-3 og 12-11

	Beskrivelse	Gebyr
2.3.10	Tillegg for planforslag som pga. mangler ved prosess eller planmateriale, herunder ukorrekt teknisk format, medfører ekstraarbeid med plantegning, omarbeiding og prosessrelatert behandling frem til offentlig ettersyn. Jf. § 12-3 og § 12-8	Gebyret fastsettes for medgått tid/oppgaver jf. kap. 1: alminnelige bestemmelser § 14 (timesats)

Endringer i kapittel 3

Tidligere alminnelige bestemmelser, men som bare gjaldt kapittel 3, er flyttet fra kapittel 1 Alminnelige bestemmelser og satt inn under rett kapittel og fått ny nummerering.

Tidligere første ledd i § 10 «Ulovlige tiltak og pålegg etter plan- og bygningsloven» foreslås fjernet da det er tvil om det er lovlig å kreve inn:

~~Hvis du utfører arbeid før du har fått de tillatelsene som er nødvendige, må du betale for noe av ekstrakostnadene vi har med å behandle ulovlighetssaker. Du må betale etter satsene i 3.25.c. Minstegebyret er to basisgebyrer for det arbeidet som er ulovlig utført.~~

Arealgebyr for økt bruksareal i en byggesak økes fra kr 20 til kr 25. Økningen endrer også satsen i punkt 3.24.c, som viser til arealsatsen (tidligere punkt 3.11.b). Satsen har vært 20 kr fra 2018, og forslås nå hevet til 25 kr.

Punkt 3.27.i Samtykke til plassering av mindre tiltak, som ellers er unntatt søknad (tidligere punkt 3.1.1.j og 3.14.h foreslås satt til kr 2000, tidligere henholdsvis kr 3500 og kr 7000. Uheldig med to ulike satser for samme vurdering, og ny sats gjenspeiler de reelle kostnadene bedre enn tidligere.

Endringer i kapittel 4

Nytt punkt foreslås tatt inn:

4.1.7 Registrering av eksisterende festegrunn

Beskrivelse	Gebyr
Gebyr for registrering av en eksisterende festegrunn faktureres etter medgått tid. Minimumsgebyret er:	7 200

Endringer i kapittel 5

Nye punkt foreslås tatt inn:
5.1 Det betales samme gebyr, uavhengig av om det gis tillatelse eller avslag på søknaden.
5.2 Gebyrene er inklusive matrikkelbrev.
5.3 Tinglysningsgebyr og dokumentavgift kommer i tillegg.

Ny sats for saksbehandling av oppløsning av seksjoner foreslås tatt inn i forskriften:

5.7 Oppheving av seksjonering

Beskrivelse	Gebyr
Oppheving av seksjonering	3 000

Til sammenligning er satsen for oppheving av seksjoner i Bergen kommune 5 430 kr, Oslo 5 800 kr, Sandnes 2 000 kr, Bærum kommune 3 250 kr og Drammen kommune 6 120 kr.

Endringer i kapittel 6

Ett gebyr foreslås fjernet:

6.1.c Saksbehandlingsgebyr for søknad om utslippstillatelse for utslipp etter forurensnings-forskriftens kap. 12: 16 – 49 pe.

Nye satser foreslås:

6.2 Årlig gebyr for tilsyn av utslipp av sanitært avløpsvann

	Beskrivelse	2022	2023
a	Tilsynsgebyr, hytter med små gråvannsutslipp	205	250
b	Tilsynsgebyr, utslipp av sanitært avløpsvann, kapittel 12	563	600
c	Tilsynsgebyr, utslipp av sanitært avløpsvann, kapittel 13	923	1500

Til sammenligning er årlig sats for tilsyn i 2022 i andre kommuner som fører tilsyn følgende: Narvik (tilsvarende 6.2.a og 6.2.b) 975 kr. Bodø har i 2022 følgende gebyrsatser: gråvannsanlegg 400 kr, kapittel 12 1 130 kr og kapittel 13 1 760 kr.

6.2.c er tilsynsgebyr for de mindre kommunale avløpsanleggene i tillegg til et fåtall store private anlegg med minst 10 hus tilknyttet. Ny sats tilsvarer maksimalt 150 kroner per husstand.

	Beskrivelse	2022	2023
6.3.a	Tilsynsgebyr, utslipp av oljeholdig avløpsvann, per tilsyn	7900	10 000

	Beskrivelse	2022	2023
6.4.a	Behandling av tiltaksplan for terrenginngrep i forurenset grunn, tiltak av liten vanskelighetsgrad	14 700	15 500

Ett nytt gebyr foreslås tatt inn:

	Beskrivelse	Sats
6.3.b	Tilsynsgebyr, utslipp av fettholdig avløpsvann, per tilsyn	10 000

Dette er samme beløp som foreslås for utslipp av oljeholdig avløpsvann.

Gebyret muliggjør tilsyn av virksomheter som har utslipp av fettholdig avløpsvann til offentlig ledningsnett, og at fettutskillere driftes riktig.

Nytt kapittel 8

Gebyret for fellingsavgift for hjortevilt har eksistert over lang tid og styres av miljødirektoratet, men har ikke vært nevnt i gebyrregulativet til Rana kommune.

8.1 Fellingsavgift hjortevilt

Beskrivelse
Gebyrene fastsettes tilsvarende nasjonal maksimal sats det aktuelle jaktåret. **Gjeldende maksimale satser:** https://www.miljodirektoratet.no/ansvarsomrader/jakt-felling-og-fangst/storviltjakt/

Endringer i kapittel 10

Gebyret var i 2022 fastsatt til kr 7000, men fra 2023 blir gebyret fastsatt av Certnor AS.

10.4 Miljøfyrtårnsertifisering

Beskrivelse
Priser fastsettes av Certnor AS: https://www.certnor.no/s/

Vedlegg 3.4 Gebyrer for husholdnings- og fritidsrenovasjon og kommunal septik tømming i 2023

Etter konkursen i RenoNorden AS har kostnaden på innhenting av husholdningsavfall økt med ca. 11 mill. kr per år. Gebyret har økt betydelig i 2018 og 2019 på grunn av konkursen, i 2020 og 2021 har det blitt gjennomført kostnadsbesparende tiltak som gjør at husholdningsrenovasjonsgebyret ikke ble økt for disse årene. Gebyret blir økt med 11,2 prosent i 2023.

Septikgebyr vil øke med 27 prosent i 2023.

Fritidsrenovasjonsgebyr vil ha ingen endring i 2023.

NB! Alle gebyrer er inklusive mva.

Husholdningsrenovasjon 2023

Renovasjonsgebyret består av grunngebyr, matavfallsgebyr og restavfallsgebyr.

Gebyrene for matavfall og restavfall bestemmes ut fra dunkstørrelse.

Hver boenhet pålegges eget renovasjonsgebyr.

Grunngebyr	kr	3 188

Dunkstørrelse	80 l.		140 l.		190 l.		240 l.	
Matavfallsgebyr	kr	796	kr	875	kr	963	kr	1 059
Restavfallsgebyr	kr	1 438	kr	1 581	kr	1 739	kr	1 913

Andre tjenester:

Egen papirdunk:	kr 371
Dunk tilbake på oppstillingsplass:	kr 568
Deling av matavfallsbeholder, 10 % rabatt:	kr 80
Deling av restavfallsbeholder, 10 % rabatt:	kr 159
Hjemmekompostavtale:	kr 796

Fritidsrenovasjon 2023: (fellesdunk/container på samleplass)

Fritidsbolig nr. 1 **kr 915 pr år**

Fritidsbolig ut over 1: 50 prosent rabatt på fullt gebyr pr. ekstra enhet.

Fritidsbolig med egen dunk:

Gebyr tilsvarende renovasjonsgebyr for husholdning.

PS! Egne dunker forutsetter at fritidsboligen ligger i et område med dunkbasert husholdningsrenovasjon.

Septikgebyrer 2023: (tømming annet hvert år)

Alle boenheter tilknyttet inntil 4 m^3 tank:	kr 2 488,-/tøm
Septikgebyr, stortanker:	kr 510,-/m^3
Tillegg for traktortømming	kr 3 188,-/tank

Vedlegg 3.5 Eiendomsskatt 2023

Følgende vedtak er fattet med hjemmel i Eiendomsskattelovens bestemmelser:

1) Eiendomsskatt, Eskl. § 2

a) Det skal utskrives eiendomsskatt i Rana kommune.

2) Avgrensing av utskrivingen (eiendomsskatteområdet), Eskl. §§ 3 og 4

Eiendomsskatt skal utskrives etter alternativet i Eskl. § 3 f)

a) På klart avgrensede områder helt eller delvis utbygd på byvis eller der slik utbygging er i gang, jf. Eskl. § 3 b).

b) På næringseiendom, kraftverk, kraftnett i hele kommunen, jf. Eskl. § 3 d)

c) Det utskrives skatt på næringsdelen (bygning og grunn) i tidligere skattlagte verk og bruk, jf. annet ledd i overgangsregel til Eskl. §§ 3 og 4.

d) Det utskrives skatt på det særskilte skattegrunnlaget redusert med fem syvendedeler i 2023, jf. første ledd i overgangsregel til Eskl. §§ 3 og 4.

3) Satser og regler for utskrivingen, Eskl. § 10

a) Den generelle eiendomsskattesatsen settes til 7 promille, jf. Eskl. § 11

b) Eiendomsskattesatsen for bolig og fritidseiendommer settes til 2 promille jf. Eskl. § 12 a)

c) Skattegrunnlaget for bolig og fritidseiendommer skal ha et obligatorisk reduksjonsfradrag på 30 prosent dvs. verdien multiplisert med 0,7, jf. Eskl. §§ 8 C-1 (2) og 8 A-2 (1).

d) Skattesatsen på det særskilte skattegrunnlaget er 7 promille, jf. første ledd i overgangsregel til Eskl. §§ 3 og 4.

e) Bunnfradraget fastsettes til 300 000 kr per boenhet på boligeiendommer jf. Eskl. § 11 2. ledd. Følgende vilkår settes for bunnfradrag:

I. Boenheter til bolig på bolig-, nærings-, og landbrukseiendom skal, inneholde kjøkkenløsning, bad og toalett innenfor hoveddel, - være godkjent etter plan og bygningsloven, og - være ført i matrikkelen før bunnfradrag gis.

II. Bunnfradrag skal også gis fritidseiendom som ikke har godkjent boenhet, og –andre eiendommer som benyttes til fritidsbolig.

f) Eiendomsskattene skal betales i tråd med vedtak i K.sak 30/19 med forfall sammen med øvrige kommunale avgifter, jf. Eskl. § 25

g) Eiendomsskatt på bolig skal verdsettes ved bruk av formuesgrunnlag jf. Eskl. § 8 C-1. Andre takster vedtas av sakkyndig nemnd med sakkyndig klagenemnd som klageorgan jf. Eskl. § 8 A-3 (4) og Eskl. §§ 19 og 20.

4) Fritak for eiendomsskatt, Eskl. § 5 og § 7

a) Vedtaksmyndighet

(1) Eiendomsskattekontoret avgjør om eiendom faller inn under bestemmelsene i Eskl. § 5, eller kommunestyrets generelle eiendomsskattevedtak om fritak etter § 7 jf. Eskl. § 14

(2) Ved klage avgjør sakkyndig ankenemnd klagen jf. Eskl. § 20.

b) Fritak Eskl. § 5 – obligatoriske fritak.

Loven angir her eiendommer som skal ha fritak eier og hva eiendommene benyttes til.

c) Fritak Eskl. § 7 – frivillige fritak.

Frivillige unntak etter Eskl. § 7 gis så langt dette ikke strider mot lov og forskrift for eiendommer som fyller følgende kriterier:

(1) Eiendommer eid av fylkeskommunen og som benyttes til skole, helse ol. samfunnsoppgaver.

(2) Eiendommer som er fredet av riksantikvaren og kommunens kulturminneplan.

(3) Eiendommer som brukes til barnehage.

(4) Eiendommer som tilhører frivillige lag/foreninger/organisasjoner med samfunnsnyttig formål der eiendommen brukes i henhold til laget/foreningens/organisasjonens formål.

(5) Eiendommer som tilhører religiøse organisasjoner og ikke er bolig eller drives i næring. Bolig som eies av organisasjonen og benyttes til bolig for organisasjonens religiøse ledere, skal likevel være unntatt.

(6) Eiendommer som eies av menighetsrådene eller kirkelig fellesråd og ikke er bolig eller drives i næring. Prestebolig(er) skal likevel være unntatt.

(7) Eiendommer som er felles private veier, regulerte lekeplasser, grøntarealer og friområder.

5) Gjeldende takster for bolig uten formuesgrunnlag, fritidseiendom og næringseiendom kontorjusteres med ti prosent av opprinnelig takst, jf. Eskl. § 8 A-4.

6) Det skal foretas ny alminnelig taksering for bolig uten formuesgrunnlag, fritidseiendom og næringseiendom i 2023.

Vedlegg 3.6 Gebyrregulativ lokale retningslinjer for gravemeldingstjenesten 2023

Retningslinjene er vedtatt av kommunestyret og gjelder for alle kommunale veianlegg og annen kommunal grunn som omfattes av disse.

Ordningen med behandlingsgebyr og forringelsesgebyr ved graving i kommunal veg ble innført i 2015. det anbefales at gebyrene økes årlig for å oppnå selvkostdekning.

Hjemmel

Veglovens §32 og § 57 danner hjemmelsgrunnlag for å håndheve retningslinjene ved graving i kommunal veg, Veglovens §32 med dens forarbeider hjemler også adgangen til å kreve gebyr, slik at kommunen ikke påføres unødige kostnader som følge av at det blir etablert ledninger i veg, herunder oppfølging og kontroll.

Forskrift om saksbehandling og ansvar ved legging og flytting av ledninger over, under og langs offentlig veg (fastsatt av Samferdselsdepartementet 8 oktober 2013, rettet 7.12.2017) utdyper og presiserer Veglovens §32 og §57.

§8.1 Generelt

Ved et hvert gravearbeid på veier og områder som eies eller festes av kommunen skal det betales et behandlingsgebyr. Gebyret skal dekke utgifter til saksbehandling, administrasjon, forringelse av veier og kontroll av gravearbeidene. Gebyrenes størrelse vurderes og reguleres årlig.

§8.2. Behandlingsgebyr (Gebyrer for 2022 i parentes)

Det skal betales et behandlingsgebyr for behandling av søknad om gravetillatelse.

8.2.2 Behandlingsgebyr gravemelding og søknad om tillatelse til graving i kommunal grunn m/u sanitærmelding 6 500 kr (6 300 kr).

8.2.3 Dobbelt gebyr der graving iverksettes uten søknad 13 000 kr (12 600 kr).

8.2.4 Gebyr ved ny behandling, avvik, endring eller utvidelse av gitt tillatelse 1 700 kr (1 500 kr).

8.2.5 Godkjenning og oppfølging av arbeidsvarslingsplaner 1 500 kr (1 300 kr).

8.3.2 Gebyr for leie offentlig trafikkareal per virkedag og m^2 5 kr (10 kr).

8.3.3 Gebyr for riggplass på parkeringsplass per plass og virkedag og m^2 170 kr (170 kr)

Vedlegg 3.7 Parkeringsavgift 2023

1) Timesats korttidsparkering 09:00 - 16:00 mandag til fredag økes til 28 kr per time (24 kr). Dagsats langtidsparkering mandag til fredag 09:00 - 16:00 økes til 30 kr per dag (24 kr).
2) Dagens fritak for parkeringsavgift for elbiler fjernes.
3) Frikjøpsbeløp parkering økes til 360 000 kr per parkeringsplass (350 000 kr).

Vedlegg 3.8 Gebyrregulativ for leie av offentlig areal til torgplass 2023

Gebyret skal dekke kommunens utgifter med leie, vedlikehold og kontroll.

Gebyrsatsene reguleres årlig. (Gebyrer for 2022 i parentes)

Pris per dagplass:	300 kr (200 kr)
Strøm per dagplass:	75 kr (50 kr)
Sesongplass (15.mai - 1.oktober):	7 000 kr (3 000 kr)
Strøm per sesong (15.mai - 1.oktober):	3 500 kr (1 500 kr)
Helårsplass:	10 000 kr (5 000 kr)
Strøm helårsplass:	5 000 kr (2 000 kr)

Alle priser inkluderer vanntilgang sommersesong ved Jernbaneparken.

Vedlegg 3.9 Gebyrregulativ for leie av offentlig areal til uteservering 2023

Gebyret skal dekke kommunens utgifter med leie, vedlikehold og kontroll.

Gebyrsatsene reguleres årlig.

Uten skjenkebevilling

Leie per måned per m^2:	200 kr (150 kr)
Leie for sesong per måned og m^2 (15.mai - 1.oktober):	150 kr (100 kr)

Med skjenkebevilling

Leie per måned per m^2:	250 kr (200 kr)
Leie for sesong per måned og m^2 (15 mai - 1 oktober):	200 kr (150 kr)

Vedlegg 3.10 Gebyrregulativ kommunalt løypenett for snøskuter 2023

Følgende priser for bruk av kommunalt løypenett for snøskuter vedtas:

Årlig sesongkort:	930 kr
Ukeskort:	410 kr
3-dagerskort:	260 kr
Dagskort:	160 kr

Vedlegg 3.11 Gebyrer og betalingssatser helse og omsorg 2023

1. Satsen for korttidsopphold i institusjon endres til 185 kr (180 kr) per døgn. Satsen for dagopphold endres til 105 kr (100 kr). Dette i henhold til regulering i Statsbudsjettet for 2023.
2. Mat fra sentralkjøkkenet:

   Middag for hjemmeboende på hverdager 81 kr (78 kr), liten porsjon 61 kr (59 kr).

   Middag inkludert dessert for hjemmeboende på søndager- og helligdager 97 kr (93 kr) per dag, liten porsjon 77 kr (74 kr).

   Bosenter: To-retters middag 97 kr (93 kr), liten porsjon 77 kr (74 kr). Frokost og aftens 45 kr (43 kr) per måltid per dag.
3. Vask av ytre rom i bosenter økes til 318 kr (305 kr) per mnd.
4. Bruk av kommunens vaskemaskiner og vaskemiddel, til vask av privat tøy for beboere bosenter, økes til 221 kr (213 kr) per mnd.
5. Gebyrer for trygghetsalarm økes med lønns- og prisvekst til 255 kr (246 kr) per måned.
6. Betalingssatser for hjemmehjelp/praktisk bistand økes i henhold til tabell (2022 pris i parentes).

Husstandens samlede skattbare nettoinntekt før særfradrag	*Minstepris og pris per time*	*Makspris per mnd.*
Under 2G (222 954 kr)	116 kr (111 kr)	220 kr (215 kr)
	Minstepris og pris per time for hjelp inntil 7 timer per mnd.	**Pris for hjelp fra 7 timer per mnd.**
2 til 3G (222 955 kr til 334 431 kr)	252 kr (242 kr)	1 764 kr (1 694 kr)
3 til 4G (334 432 kr til 445 908 kr)	404 kr (388 kr)	2 828 kr (2 716 kr)
	Minstepris og pris per time for hjelp inntil 8 timer per mnd.	**Pris for hjelp fra 8 timer per mnd.**
4 til 5G (445 909 kr til 557 385 kr)	432 kr (420 kr)	3 456 kr (3 360 kr)
	Minstepris og pris per time for hjelp inntil 9 timer per mnd.	**Pris for hjelp fra 9 timer per mnd.**
Fra 5G (557 386 kr)	432 kr (420 kr)	3 888 kr (3 780 kr)

G = Grunnbeløpet i folketrygden, per 1.5.2022 er 1G 111 477 kr. Betaling per time skal ikke overstige selvkost, som i 2022 er 432 kr per time.

Vedlegg 3.12. Festeavgift 2023

Festeavgiften etter Gravferdslovens § 21 for 2023 vedtas slik:

Festeavgift 20 år 1. festeperiode	5 800 (5 600)
Festeavgift 20 år, 21-40 år	6 900 (6 600)
Festeavgift 20 år, 41-60 år	7 900 (7 600)

Festeavgift for navnet minnelund vedtas slik:

Festeavgift 20 år 1. festeperiode	2 900 (2 800)
Festeavgift 20 år, 21-40 år	3 400 (3 300)
Festeavgift 20 år, 41-60 år	3 900 (3 800)

Etableringskostnad for navnet minnelund er på kr 5 495.

Vedlegg 4. Utgiftsutjevning 2023

A	B	C	D		E	F	G
Utgiftsutjevning	*Vekt 2023*	*Antall Rana*	*Utgiftsbehovs indeks*		*+ / - utjevning*	*Andel utgiftsbehov*	*Endring fra 2022*
		26 115	*Lands-gjennomsnitt = 1*		*(1000 kr)*	*‰*	*(1000 kr)*
0-1 år	0,0057	485	*0,9233*		**-718**	4,4195	***471***
2-5 år	0,1361	955	*0,8731*		**-28 348**	4,1793	***-7 421***
6-15 år	0,2645	2 958	*0,9608*		**-17 004**	4,5992	***-424***
16-22 år	0,0236	2 112	*0,9734*		**-1 032**	4,6592	***-461***
23-66 år	0,1049	14 738	*0,9810*		**-3 264**	4,6959	***-237***
67-79 år	0,0567	3 444		*1,1256*	**11 692**	5,3880	***672***
80-89 år	0,0767	1 125		*1,1932*	**24 330**	5,7116	***303***
over 90 år	0,0385	298		*1,3400*	**21 488**	6,4141	***5 600***
Basistillegg	0,0159	1	*0,4508*		**-14 333**	2,1580	***-716***
Sone	0,0100	113 700		*1,1097*	**1 801**	5,3118	***-110***
Nabo	0,0100	46 563	*0,9987*		**-22**	4,7804	***31***
Landbrukskriterium	0,0021	0,0037	*0,7798*		**-759**	3,7329	***42***
Innvandrere 6-15 år ekskl Skandinavia	0,0071	171	*0,7352*		**-3 086**	3,5194	***-619***
Flyktninger uten integreringstilskudd	0,0084	432	*0,5093*		**-6 766**	2,4378	***-424***
Dødlighet	0,0454	199		*1,0212*	**1 583**	4,8884	***1 942***
Barn 0-15 med enslige forsørgere	0,0188	495	*0,9642*		**-1 104**	4,6154	***-598***
Lavinntekt	0,0118	750	*0,5491*		**-8 734**	2,6284	***-1 360***
Uføre 18-49 år	0,0064	698		*1,1975*	**2 075**	5,7322	***694***
Opphopningsindeks	0,0095	0	*0,2780*		**-11 260**	1,3307	***-2 967***
Aleneboende 30 - 66 år	0,0193	2 344	*0,9501*		**-1 582**	4,5476	***149***
PU over 16 år	0,0486	120		*1,2444*	**19 498**	5,9565	***2 654***
Ikke-gifte 67 år og over	0,0454	2 179		*1,1732*	**12 909**	5,6157	***1 930***
Barn 1 år uten kontantstøtte	0,0165	199		*1,0134*	**362**	4,8507	***3 887***
Innbyggere med høyere utdanning	0,0181	5 858	*0,7982*		**-5 996**	3,8206	***-114***
	1,0000		**0,99496**		**-8 267**	**4,7625**	**2 923**

Andel av befolkningen	**4,7867**	**‰**
Andel utgiftsbehovsindeks	**4,7625**	**‰**

Gjennomsnittlig beregnet utgiftsbehov i kr pr innbygger 2023:

Rana	**62 542**
Landet	62 859

Vedlegg 5. Befolkning og levekårssoner

Befolkning plansoner 2000 – 2021 (skolekretser)

	2000	*Andel i % 2000*	*2017*	*2018*	*2019*	*2020*	**2021**	*Andel i % 2021*	*Endring 2020-2021*	**Endring 2000-2021**	*Endring i %*
Lyngheim	**5 945**	*23,5 %*	7 052	7 162	7 129	7 105	**7 118**	*27,3 %*	13	1 173	19,7 %
Gruben	**5 317**	*21,0 %*	5 357	5 283	5 213	5 198	**5 236**	*20,1 %*	38	-81	-1,5 %
Båsmoen	**2 800**	*11,1 %*	2 814	2 782	2 763	2 784	**2 742**	*10,5 %*	-42	-58	-2,1 %
Ytteren	**2 568**	*10,2 %*	2 357	2 389	2 407	2 352	**2 406**	*9,2 %*	54	-162	-6,3 %
Selfors	**2 204**	*8,7 %*	2 194	2 187	2 250	2 256	**2 243**	*8,6 %*	-13	39	1,8 %
Hauknes	**1 851**	*7,3 %*	2 161	2 172	2 140	2 143	**2 121**	*8,1 %*	-22	270	14,6 %
Storforshei	**1 205**	*4,8 %*	1 113	1 137	1 115	1 095	**1 098**	*4,2 %*	3	-107	-8,9 %
Skonseng	**1 143**	*4,5 %*	1 073	1 096	1 100	1 096	**1 089**	*4,2 %*	-7	-54	-4,7 %
Utskarpen	**927**	*3,7 %*	821	818	782	783	**774**	*3,0 %*	-9	-153	-16,5 %
Dalsgrenda	**819**	*3,2 %*	750	748	741	739	**736**	*2,8 %*	-3	-83	-10,1 %
Alteren	**499**	*2,0 %*	538	541	544	532	**529**	*2,0 %*	-3	30	6,0 %
Sum	**25 278**	**100 %**	**26 230**	**26 315**	**26 184**	**26 083**	**26 092**	**100 %**	**9**	**814**	**3,22 %**

Hovedfunn fra levekårsanalysen i 2021

Levekårssone	*Demografi*	*Utdanning*	*Økonomi*	*Sysselsetting og Sosiale forhold*	**Snitt alle**
Åga/Hauknes	13,3	22,2	11,5	3,2	10,7
Båsmoen	11,6	23,3	11,8	4,7	11,2
Ytteren	14,2	25,4	11,5	3,9	11,7
Alteren og Steneset	14,5	21,1	11,7	5,4	12,6
Skonseng	13,2	27,5	12,2	5,1	12,6
Gruben Øst	15,1	31,0	10,8	4,0	13,0
Dalsgrenda og Kvernkroken	15,6	32,9	10,5	5,6	14,7
Storforshei	18,5	36,6	11,0	4,8	15,2
Selfors	24,3	28,2	14,5	4,6	15,2
Utskarpen	16,4	33,7	10,9	9,0	16,8
Sentrum Vest	25,4	34,3	16,6	7,9	18,4
Gruben Sentrum	27,2	35,4	18,1	6,4	18,7
Sentrum Sør	28,1	32,3	19,1	8,2	19,2
Mo sentrum	27,6	33,0	23,8	6,9	19,6
Sentrum nord	33,4	35,5	19,2	6,3	20,2

Tabellen viser gjennomsnitt av alle indikatorer på hvert område, som andel av befolkningen i hver levekårssone.

Befolkningsstatistikk 2000 – 2021

	2000	*2013*	*2014*	*2015*	*2016*	*2017*	*2018*	*2019*	*2020*	***2021***
Folkemengde 31.12	**25 278**	**25 943**	**26 078**	**26 039**	**26 101**	**26 230**	**26 315**	**26 184**	**26 083**	**26 092**
Fødte	310	260	249	265	232	260	241	210	213	**261**
Døde	231	235	206	243	216	249	211	233	208	**247**
Ekstern innflytting	745	846	778	795	835	870	792	653	664	**835**
Ekstern utflytting	800	675	685	850	790	754	742	760	772	**837**
0-5 år	2 103	1 750	1 723	1 673	1 593	1 607	1 581	1 506	1 470	**1 438**
6-15 år	3 382	3 111	3 075	3 070	3 067	3 095	3 088	3 044	2 987	**2 962**
16-66 år	16 345	17 080	17 130	17 072	17 108	17 126	17 147	17 065	16 920	**16 868**
67-79 år	2 434	2 733	2 880	2 960	3 041	3 096	3 160	3 204	3 326	**3 399**
80-89 år	905	1 034	1 032	1 024	1 048	1 056	1 069	1 097	1 099	**1 141**
90 år og over	109	235	238	240	244	250	270	268	281	**284**

Befolkningsprognose 2022-2030

	2022	*2023*	*2024*	*2025*	*2026*	*2027*	*2028*	*2029*	*2030*
Folkemengde 31.12	**26 154**	**26 315**	**26 528**	**26 793**	**27 059**	**27 327**	**27 597**	**27 817**	**28 037**
Fødte	242	243	246	250	254	258	262	266	268
Døde	230	232	233	235	238	240	243	245	248
Ekstern innflytting	791	889	943	999	1 009	1 019	1 028	988	993
Ekstern utflytting	741	739	743	749	759	769	778	788	793
0-5 år	1 455	1 465	1 481	1 536	1 582	1 591	1 615	1 635	1 654
6-15 år	2 915	2 890	2 866	2 784	2 736	2 747	2 738	2 743	2 772
16-66 år	16 852	16 913	17 020	17 214	17 355	17 500	17 620	17 698	17 740
67-79 år	3 463	3 527	3 553	3 566	3 605	3 613	3 680	3 719	3 805
80-89 år	1 168	1 217	1 312	1 387	1 456	1 534	1 590	1 654	1 695
90 år og over	301	303	297	306	325	342	353	367	372

Vedlegg 6 Eiendomsskatt og skattebelastning 2023

Sum simulert takst 2022 kontorjustert	Sum grunnlag 2022 - kontorjustert	e-skatt alm. takst (10 %)	Estim takst FV (oppjustert 70% av kommunal takst)	Sum grunnlag FV	e-skatt FV	Sum simulert bunnfradrag 2022 (300 000)	Avtaler	Boenheter
18 806 240 578	9 998 219 561	19 996 439	31 970 608 983	19 196 126 288	38 392 253	3 183 300 000	6 770	10 611

Bunnfradrag	0	50 000	100 000	200 000	300 000	400 000	500 000	600 000	700 000	800 000	900 000	1 000 000
Promille	Skt.proveny (mill. kr)	Skt.proveny (mill. kr)	Skt.proveny (mill. kr)	Skt.proven y (mill. kr)	Skt.proveny (mill. kr)	Skt.proveny (mill. kr)	Skt.proveny (mill. kr)	Skt.proveny (mill. kr)	Skt.proveny (mill. kr)	Skt.proveny (mill. kr)	Skt.proveny (mill. kr)	Skt.proveny (mill. kr)
1,0	**22,38**	**21,85**	**21,32**	**20,26**	**19,20**	**18,14**	**17,07**	**16,01**	**14,95**	**13,89**	**12,83**	**11,77**
Skatt pr boenhet	2 109	2 059	2 009	1 909	1 809	1 709	1 609	1 509	1 409	1 309	1 209	1 109
2,0	**55,95**	**55,95**	**42,64**	**40,51**	**38,39**	**36,27**	**34,15**	**32,03**	**29,90**	**27,78**	**25,66**	**23,54**
Skatt pr boenhet	5 273	5 273	4 018	3 818	3 618	3 418	3 218	3 018	2 818	2 618	2 418	2 218
2,5	**55,95**	**54,62**	**53,30**	**50,64**	**47,99**	**45,34**	**42,68**	**40,03**	**37,38**	**34,73**	**32,07**	**29,42**
Skatt pr boenhet	5 273	5 148	5 023	4 773	4 523	4 273	4 023	3 773	3 523	3 273	3 023	2 773
3,0	**67,14**	**65,55**	**63,95**	**60,77**	**57,59**	**54,41**	**51,22**	**48,04**	**44,86**	**41,67**	**38,49**	**35,31**
Skatt pr boenhet	6 327	6 177	6 027	5 727	5 427	5 127	4 827	4 527	4 227	3 927	3 627	3 327
3,5	**78,33**	**76,47**	**74,61**	**70,90**	**67,19**	**63,47**	**59,76**	**56,04**	**52,33**	**48,62**	**44,90**	**41,19**
Skatt pr boenhet	7 382	7 207	7 032	6 682	6 332	5 982	5 632	5 282	4 932	4 582	4 232	3 882
4,0	**89,52**	**87,40**	**85,27**	**81,03**	**76,78**	**72,54**	**68,30**	**64,05**	**59,81**	**55,56**	**51,32**	**47,07**
Skatt pr boenhet	8 436	8 236	8 036	7 636	7 236	6 836	6 436	6 036	5 636	5 236	4 836	4 436

Vedlegg 7 Klimabudsjett

Bakgrunn

Klimabudsjettet er kommunens styringsdokument for klima- og energiplanlegging. Her finner du en oversikt over klimagassutslippene i kommunen med historikk, framskrivninger, tiltak som er gjennomført og som skal gjennomføres for at kommunen skal nå sine klimamål. Klimabudsjettet fyller kravene i statlige planretningslinjer for klima og energiplanlegging.

Politisk forankring

Kommuneplan 2017-2027 peker ut en tydelig retning mot grønn omstilling. Planstrategi 2020-2023 sier at strategier og tiltak fra Klima- og energiplan 2015-2019 ivaretas i kommuneplan og klima-budsjett.

Vedtak om å utarbeide klimabudsjett kom som verbalforslag under behandling av budsjett og økonomiplan, vedtak av 17.12.2019, sak 131/19.

Kommunens klimamål

Rana kommune skal redusere klimagassutslippene med:

- **40 prosent innen 2030**
- **90 prosent innen 2050**

Sammenlignet med referanseår 2009. Utgangspunktet er Miljødirektoratets statistikk over direkte utslipp av klimagasser innenfor kommunens geografiske område. Klimamålene gjelder for ikke-kvotepliktige utslipp.

Figur 19. *Klimagassutslipp i 2020 og netto opptak av klimagasser i 2015 innenfor Rana kommune. Tall i tonn CO2e. Kilde: Miljødirektoratet.*

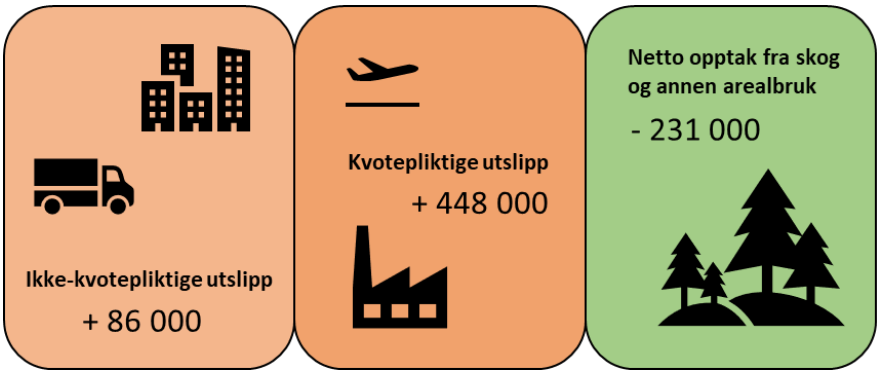

Rana kommune er en stor industrikommune der over 80 prosent av utslippene kommer fra kvotepliktig sektor. Det gjøres en rekke tiltak i industrien for å få ned utslippene. Industriens utslipp styres av EUs kvotesystem. Kommunen har dermed begrenset påvirkningskraft. Klimamålene til kommunen baserer seg på utslippene i ikke-kvotepliktig sektor. Det vil si direkte utslipp fra alle innbyggere, bedrifter og organisasjoner som ikke inngår i EUs kvotesystem. Kommunens mål for 2030 er ambisiøst med tanke på den ventede veksten i Rana. Per 2020 har kommunen kuttet 10 prosent sammenlignet med 2009 og vil måtte kutte ytterligere 30 prosent (av 2009-utslipp) for å nå 2030-målet, samtidig som det skal bygges industri, infrastruktur, boliger og mer. Den tredje

utslippssektoren er arealdelen. Altså, hvor mye CO_2e som tas opp, eller slippes ut, som følge av skog og annen arealbruk. Rana kommune er en stor kommune med mye skog, derfor er netto opptak fra areal per år stort.

Historikk

Nedgangen de siste årene kommer hovedsakelig fra utfasing av oljefyring i oppvarming av bygg. Utslipp fra veitrafikk, jordbruk, avfall og avløp holder seg relativt konstant. Utslippene fra «Annen mobil forbrenning» (gravemaskiner, hjullastere, traktorer etc.) er avhengig av anleggsvirksomheten i kommunen år for år.

Ved å se på utviklingen av utslipp og hvilke kilder som er de viktigste, kan kommunen i fremtiden velge ut tiltak som gir best effekt for utslippsreduksjon. Utslippene for 2009 til 2020 vises i figuren under. Fra 2019 til 2020 økte klimagassutslippene fra ikke-kvotepliktig sektor i Rana med 4 %.

Figur 20. *Historiske utslipp for ikke-kvotepliktig sektor i Rana med bidrag fra de ulike kildene. Tall i tonn CO_2e. Kilde: Miljødirektoratet.*

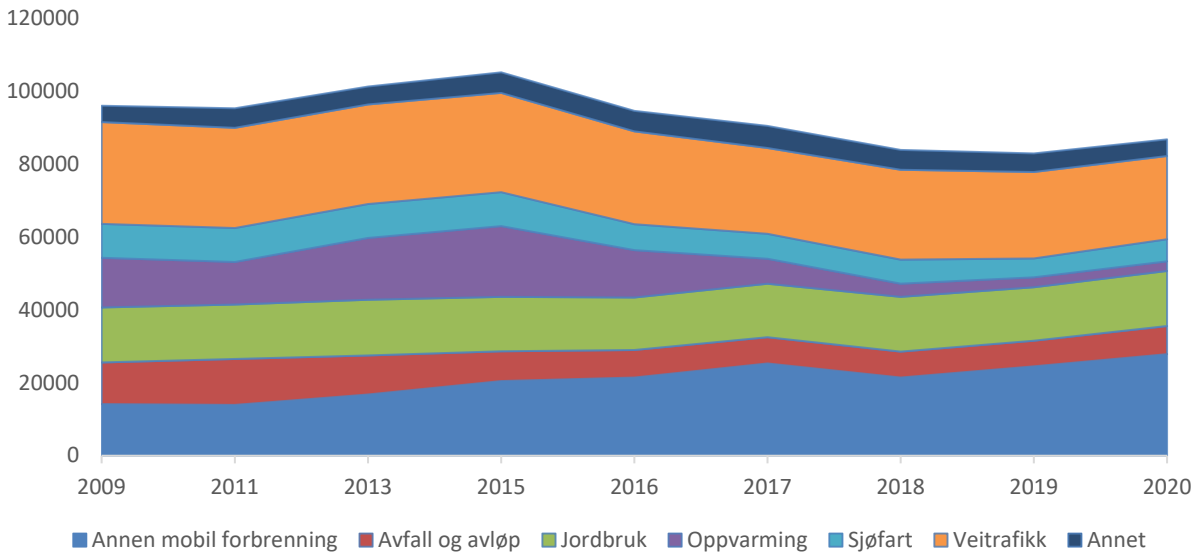

Gjennomførte klimatiltak

De relevante klimatiltakene er de som kommunen selv gjennomfører. Nasjonale og regionale tiltak kommer i tillegg og vil påvirke framskrivningene for kommunen. Et eksempel på nasjonalt tiltak er forbud mot bruk av fossil olje for oppvarming av bygg. *Klimaplan 2030* (Meld.St.13, Innst. 325 (2020-2021)) er regjeringen Solbergs plan for hvordan de nasjonale målene skal nås, i henhold til klimaavtalen med EU.

Tiltak som omfatter kollektivtransport, er et eksempel på regionale tiltak som styres av fylkes-kommunene. Nordland fylkeskommune har utarbeidet *Regional plan for klima og miljø*, med tilhørende handlingsdel. Der finnes klimatiltakene på fylkesnivå.

Rana kommune har gjennomført flere klimatiltak de siste årene, blant annet:

- Redusert utslipp på anleggsplass ved bygging av nye Gruben og Båsmo skoler.
- Karbonlagring i bygg ved bruk av massivtre for nye Gruben og Båsmo skoler.

- Utfasing av fossile kilder i fjernvarme som gjør Mo Fjernvarmeselskap 100 prosent fornybart.
- Utbytting av alle gatelys til LED.
- Etablering av landstrøm ved Rana Industriterminal i 2018.
- Gratis utleie av el-sykler til befolkningen.
- Etablering av sykkelparkering under tak hos hjemmebaserte tjenester.
- Etablering 50 nye ladepunkter for kommunal el-bilpark.
- Gang- og sykkelvei i Brennåsen.
- Ny leasingavtale for kommunale biler med 97 prosent el/hybrid i hjemmebaserte tjenester i 2021

Disse vil ikke inngå i tiltakene for denne planperioden (2023-2026) og blir derfor ikke beskrevet i detalj.

Framskrivninger

Framskrivninger betyr de forventede utslippstallene hvis det kun legges til grunn vedtatte nasjonale og lokale tiltak. Altså, hvordan vil utslippene bli i framtiden om vi ikke gjør noen nye tiltak.

Beregningene baserer seg på en rekke antakelser. Fullstendig oversikt over metoden som er benyttet vil bli tilgjengelig i eget metodenotat. Her presenteres kun resultatet av beregningene.

Figur 21. *Framskrivninger av utslipp i Rana kommune for ikke-kvotepliktige utslipp. Tall i tonn CO_2e.*

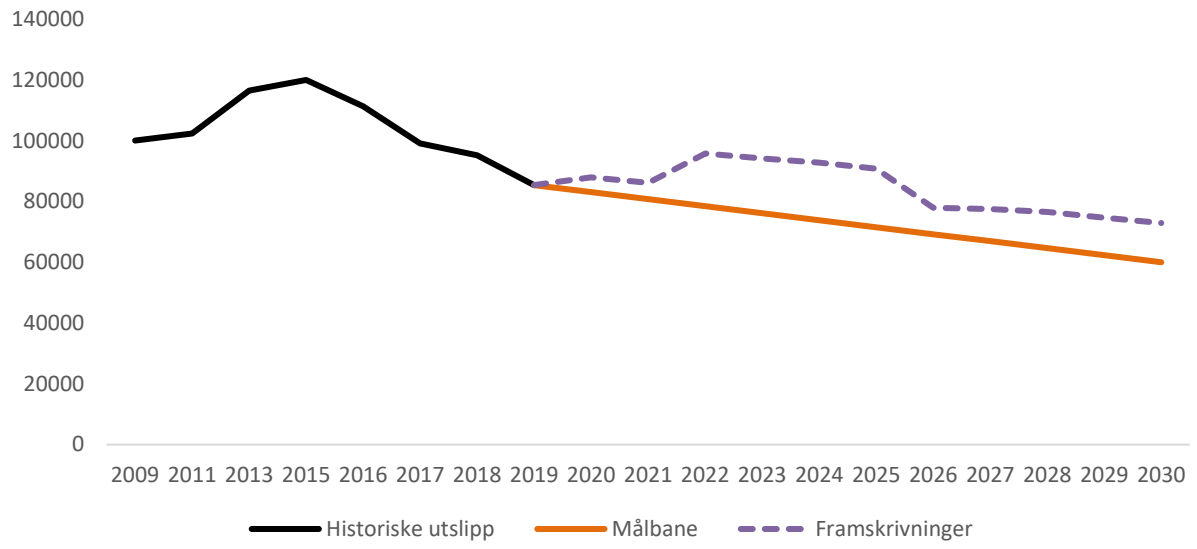

Som figuren over viser, vil utslippene øke i årene fremover som en følge av anleggsaktiviteten på Hauan (2022-2025)[1] og den forventede befolkningsveksten som en følge av etablering av batteri-celleindustri i kommunen (økning på 5 000 innbyggere fram mot 2028)[2].

Målbanen er det årlige utslippsnivået kommunen må sikte på for å nå klimamålet i 2030. Den følger en lineær nedgang i utslippene år for år som fører til 40 prosent reduksjon i 2030 sammenlignet

[1] Utregninger av Multiconsult for Avinor

[2] Framskrivning av befolkningsvekst i Rana gjennomført av Menon Economics for Rana kommune

med 2009. Kommunen må i årene fremover gjennomføre tiltak som gjør at de årlige utslippene nærmer seg målbanen.

Kommunens andre klimamål om 90 prosent reduksjon innen 2050 er for langt fram i tid til å gjøre framskrivninger på.

Usikkerhet

Som tidligere nevnt baserer framskrivningene seg på en rekke antakelser, noe som medfører usikkerhet. Det største faktorene er endring i befolkning og anleggsarbeid som følge av bygging av flyplass (og annen industri). For nærmere forklaring av usikkerhet se metodenotat for framskrivninger.

Tiltak

Tiltakene i dette dokumentet er de som gjelder for perioden 2023 til 2026, som er neste plan-periode. Tiltakene deles inn i kvantifiserbare tiltak – de tiltakene som har en tallfestet klimaeffekt, og ikke-kvantifiserbare tiltak. Etter hvert som nye tiltak vedtas i planperioden, vil oversikten over tiltak bli oppdatert. Avvik eller endringer i gjennomføringen rapporteres i neste års klimabudsjett.

Kostnadene for hvert klimatiltak kan være vanskelige å beregne fordi enkelte tiltak er finansiert innenfor budsjettrammene mens andre krever tilleggsfinansiering. Noen tiltak har negativ kostnad (inntjening) grunnet spart reise, lavere driftskostnader o.l. Ansvar viser hvilken avdeling som skal rapportere på tiltaket, og indikator sier hva det skal rapporteres på.

Kvantifiserbare tiltak

Tabellen under viser tiltakene det kan beregnes effekt av. Siden kommunens klimamål er rettet mot ikke-kvotepliktige, direkte utslipp vil enkelte tiltak ikke ha effekt på fremtidige utslippsberegninger. Det betyr ikke at de er dårlige tiltak, men de vil ikke føre kommunen nærmere de konkrete klimamålene som er satt.

Tabell 33. Oversikt over kvantifiserbare tiltak.

Forslag til tiltak 2023	Kostnad 2023 [kNOK]	Effekt [tonn CO2e]				Indikator	Ansvar
		2023	2024	2025	2026		
Energieffektivisering av bygg og tekniske installasjoner*	0[A]	128	128	128	128	kWh	BD
Tilrettelegge for transport for kommunens ansatte	1050	**	**	**	* *	km	AM
El-sykler i kommunens tjeneste	120	**	**	**	**	km	AM
Tiltak gjennomført 2022							
Bruk av massivtre i nybygg og restaureringer	0[B]	***	***	***	***	m^3	P

** = redusert strømforbruk fører til reduksjon i indirekte utslipp. ** = mulig å anslå effekt etter ett års gjennomføring. *** = karbonlagring reduserer ikke direkte utslipp. [A] = investeringskostnaden skal ikke overgå inntjeningen. Altså vil tiltaket i praksis ikke ha kostnad (etter EPC-modellen). [B] = ingen merkostnad. AM: Areal og miljø. Øk: Økonomiavdelingen. P: Prosjektavdelingen. HT: Hjemmebaserte tjenester. BD: Byggdrift*

Energieffektivisering av bygg og tekniske installasjoner

Potensialet for effektivisering (gjennom EPC-modellen) av eksisterende kommunal eiendom er ifølge ENOVA[3] 7.52 GWh til en verdi av 5,26 millioner kr per år i strømutgifter og 127,8 tonn CO_2 spart per år. Kostnaden for å gjennomføre tiltaket skal ikke overgå inntjeningen og vil dermed ikke medføre merkostnad. Utfasing av eldre bygg med nybygg gir besparelse i energi brukt til å drifte byggene. Nye Gruben og Båsmo skole er tatt i bruk, og i 2023 vil det bygges nye gymsaler på Båsmo og Selfors.

Tilrettelegge for transport for kommunens ansatte

Garderobemulighet og sykkelparkering er nødvendig for å øke andelen som benytter sykkel til og fra jobb. Viktig tiltak for å sikre større andel pendlere som benytter sykkel. Etablering av sykkel-parkering under tak hos hjemmebaserte tjenester er etablert. Garderobeforholdene og sykkelparkering på Rådhuset må forbedres for å gjøre det mer attraktivt å velge sykling til pendling.

El-sykler i kommunens tjeneste

Kommunen kjøper inn fire el-sykler som kan benyttes for kortere tjenestereiser i byen. Vil bli benyttet av kommunens avdelinger bydrift, hjemmebaserte tjenester og areal og miljø. Det vil redusere utslipp fra bruk av personbil. CO_2e spart måles ved å se på antall km syklene er brukt i løpet av ett år.

Bruk av massivtre i nybygg og restaureringer

Bygg med massivtre har klimaeffekt ved at oppsamlet karbon i trevirke benyttes som bygnings-materiale og unngår dermed nedbrytning eller forbrenning som slipper ut klimagasser. I 2023 skal det bygges nye gymsaler på Båsmo og Selfors i massivtre. Karbonlagring ved bruk av trevirke er ikke medregnet i direkte utslipp, og vil dermed ikke ha en direkte innvirkning på kommunens klimamål. Det ble benyttet 1 540 m^3 massivtre under byggingen av Gruben skole som tilsvarer 1 058 tonn CO_2e.

Ukvantifiserbare tiltak

Tiltakene det ikke er mulig å regne effekten av er listet opp i tabellen under. Disse tiltakene har enten en holdningsendrende, motiverende effekt, eller er mangler det data for å beregne effekten på tiltaket direkte.

[3] https://www.enova.no/bedrift/bygg-og-eiendom/tema/epc-modellen-gir-selvfinansierende-oppgradering-av-kommunal-eiendom/

Tabell 1 *Oversikt over kvantifiserbare tiltak.*

Forslag til tiltak 2023	Kostnad 2023 [kNOK]	Indikator	Ansvar
Etablering av ladestasjoner på kommunale parkeringsplasser	*	Antall ladepunkt	P
Snarveiprosjekt	250		AM
Miljøfyrtårnsertifisering av kommunen	500**		AM
Klimahensyn i anskaffelsesprosesser	0	CO2e spart	Øk
REKO-ring og Bondens marked	50		AM
Tilrettelegge for overgang til elbiler på bydrift	2000		BY
Tiltak gjennomført 2022			
Kommunalt klimafond	1 000		Øk
Økt bruk av nettbaserte møter	0***	Km spart	P
Ombruk/resirkulering av bygningsmasse i rivning av kommunale bygg	0	% ombruk	P

* = avhengig av prosjekt. ** = Kostnad for 2023, totalkostnad på 2 000kNOK. *** = Negativ kostnad. AM: Areal og miljø. BY: Bydrift Øk: Økonomiavdelingen. P: Prosjektavdelingen.

Etablering av ladestasjoner på kommunale parkeringsplasser

For å bidra til elektrifiseringen av bilparken i Rana skal kommunen sørge for tilstrekkelig lade-mulighet ved sine parkeringsplasser. Kostnaden for nytt ladepunkt er rundt 10 000 kr. Dersom ny trafo er nødvendig, vil kostnaden være mellom 500 000 og 1 000 000 kr. Det er etablert ladestasjon ved Gruben barneskole og det skal bygges ladestasjoner ved de nye gymsalene på Båsmo og Selfors.

Snarveiprosjekt

For å øke fremkommeligheten for gang- og syklende og motivere til mer aktiv transport blant innbyggerne skal kommunen oppruste og merke snarveier i sentrum og andre boligområder. På sikt vil snarveiene bidra til et helhetlig nettverk for gående og syklende. Nye skilt hver vei koster 1 000 kr, evt. utbedring av underlag osv. koster fra 30 000 til 200 000 kr.

Miljøfyrtårnsertifisering av kommunen

Rana kommune ønsker å gå inn for å bli miljøfyrtårnsertifisert kommune. Kommunen går dermed foran som et godt eksempel for andre bedrifter i Rana. Sertifiseringen vil gå over flere år for å få sertifisert alle de ulike avdelingene/lokasjonene. Rådhuset vil være først ut. Kostnaden er knyttet til innleie av prosjektleder.

Klimahensyn i anskaffelsesprosesser

I utviklingen av tekniske prosjekter skal klimakompetansen styrkes for å sørge for at klimagass-utslipp minimeres. Flere kommuner og fylkeskommuner har fått støtte fra miljødirektoratet til å styrke klimakompetansen i anskaffelser[4]. Dette gjelder spesielt for større byggprosjekter der mye

[4] https://www.miljodirektoratet.no/myndigheter/klimaarbeid/kutte-utslipp-av-klimagasser/klimasats/2020/klimaradgivning-i-anskaffelser/

materialer og maskiner er involvert. Anskaffelser er en av områdene kommunen har størst mulighet til å påvirke klimagassutslippene.

REKO-ring og Bondens marked

Rana kommune bør legge til rette for REKO-ring, som er et nettverk der lokale bønder og matprodusenter kan selge varer uten mellomlegg. Bondens marked gjør det mulig å synligjøre og gjøre tilgjengelig lokalprodusert mat til innbyggerne i kommunen. Effekten er økt bevissthet blant innbyggere for lokale produkter. Tiltaket vil ha en lav kostnad for kommunen.

Tilrettelegge for overgang til elbiler

For å kunne gå over til mer bruk av elbiler, må infrastrukturen ved driftssentralen på Mjølan oppgraderes. Dette innebærer å få på plass tilstrekkelig kapasitet på elnettet og etablere carporter med ladere.

Kommunalt klimafond

Klimamillionen skal brukes til prosjekter som skal bidra til å oppfylle klimamålet. Blant annet kan den brukes som egenandeler for å kunne søke om midler til store og små klimaprosjekter.

Økt bruk av nettbaserte møter

Prosjektavdelingen benytter nå hovedsakelig nettbaserte møter for å redusere reisevirksomhet. Det innføres retningslinjer hos alle avdelinger om å ta møter digitalt så lenge det er praktisk. Det vil ikke være noen kostnad knyttet til dette tiltaket, kun inntjening som følge av spart reiseutgift.

Ombruk/resirkulering av bygningsmasse i rivning av kommunale bygg

Kravet til ombruk av bygningsmasse er i dag 60 prosent. For rivningen av Båsmo og Gruben skoler var sorteringsgraden på over 90 prosent. Ombruk av bygningsmasse fører til lavere utslipp siden det reduserer mindre produksjon av ny råvare. I 2022 ble gymsalene ved Båsmo og Selfors barneskole revet.

Figur- og tabelloversikt

Figur 1. Politisk struktur 8
Figur 2. Administrativ struktur (nivå 1) 8
Figur 3. Illustrasjon plan- og styringssystemet 10
Figur 4. FNs bærekraftsmål 11
Figur 5. Klimagassutslipp i tonn CO_2 15
Figur 6. Økonomisk styring 25
Figur 7. Gjeldsgrad 25
Figur 8. Fondsbeholdning 2015-2021 (mill. kr) 25
Figur 9. Renovasjonsgebyr 2016-2022 35
Figur 10. Styringsrente 2016-2025 48
Figur 11. Gjeldsgrad 48
Figur 12. Rente- og avdragsutvikling 50
Figur 13. Utvikling fondsmidler 50
Figur 14. Utvikling disposisjonsfond 51
Figur 15. Investeringer 2011-2021 eks. mva. 77
Figur 16. Vann- og avløpsgebyrer 2017-2022 78
Figur 17. Befolkningsprognose barn og unge 87
Figur 18. Prognose innbyggere 90 år og over 88
Figur 19. Klimagassutslipp i 2020. 111
Figur 20. Historiske utslipp for ikke-kvotepliktig sektor 112
Figur 21. Framskrivninger av utslipp i Rana kommune. 113

Tabell 1. Tilskudd 2023 16
Tabell 2. Kommuneplanens handlingsdel 17
Tabell 3. Utvalgte styringsparametere samfunn 19
Tabell 4. Årsverk per sektor 20
Tabell 5. Handlingsplan –arbeidsgiverstrategi 22
Tabell 6. Utvalgte styringsparametere medarb. og org. 22
Tabell 7. Kommunebarometeret 2020-2022 23
Tabell 8. Ressursbruk per sektor 2021 24
Tabell 9. Måloppnåelse 26
Tabell 10. Utvalgte styringsparametere økonomi 26
Tabell 11. Handlingsregler for bærekraft 27
Tabell 12. Vedlikeholdsetterslep bygg 28
Tabell 13. Frie inntekter 2022-2026 32
Tabell 14. Fornyingstakt ledningsnett 36
Tabell 15. Demografiske rammer 38
Tabell 16. Økonomiske drivere 2023-2026 39
Tabell 17. Økonomisk oversikt etter art – drift (§ 5-6) 41
Tabell 18. Finansiering av investeringer 43
Tabell 19. Selvfinan. inv. og inv. finansiert av fond/egenkapital 43
Tabell 20. Investeringer finansiert av lån 44
Tabell 21. Fordeling av netto lånegjeld etter formål 49
Tabell 22. Endring rammer finans 49
Tabell 23. Konsesjonskraft 51
Tabell 24. Endring pensjonsutgifter 2023-2026 52
Tabell 25. Utvikling driftsrammer 54
Tabell 26. Endring driftsrammer tjenesteproduksjon 54
Tabell 27. Realendringer budsjett 2022 56
Tabell 28. Rammereduksjoner 2023-2026 57
Tabell 29. Vann og avløpsgebyrer 2022 78
Tabell 30. Befolkningsprognose 2022-2050 87
Tabell 31. Selvkostområde vann: 2021 - 2026 94
Tabell 32. Selvkostområde avløp: 2021 - 2026 94
Tabell 33. Oversikt over kvantifiserbare tiltak. 114

Rana kommune

Translate | Min side | Søk | Meny

Lytt til teksten

Hva ser du etter?

- Nyheter, kunngjøringer og høringer
- Ledige stillinger
- Skoleruta 2022/2023
- Moheia bad
- Ønsker du å booke time hos saksbehandler
- Informasjon om korona
- Har du rett på bostøtte?
- Meld feil digitalt til Rana kommune

Våre tjenester

Hva kan vi hjelpe deg med? Se alle våre tjenester.

Aktivitetskalender

Hva skjer i Rana kommune? Følg med på alt som skjer.

Flytte til Mo i Rana

Alt du trenger å vite hvis du ønsker å flytte til Rana.

Vil du være med å påvirke?

Følg med på hva som skjer i kommunen og lokaldemokratiet. Si din mening om planer, følg med på prosjekter og se politikernes møtekalender.

Se alt om politikk

- Politisk møteplan og saksdokumenter
- Følg med på våre politiske møter
- Si meningen din/høringer
- Planer, budsjett og reglementer
- Offentlig innsyn og postliste
- Rana i vekst

Kontakt oss

Kontaktinformasjon | Nød- og vakttelefoner | Personvernerklæring

Meld om feil på nettsiden eller gi oss din tilbakemelding

Følg oss på sosiale medier

www.rana.kommune.no